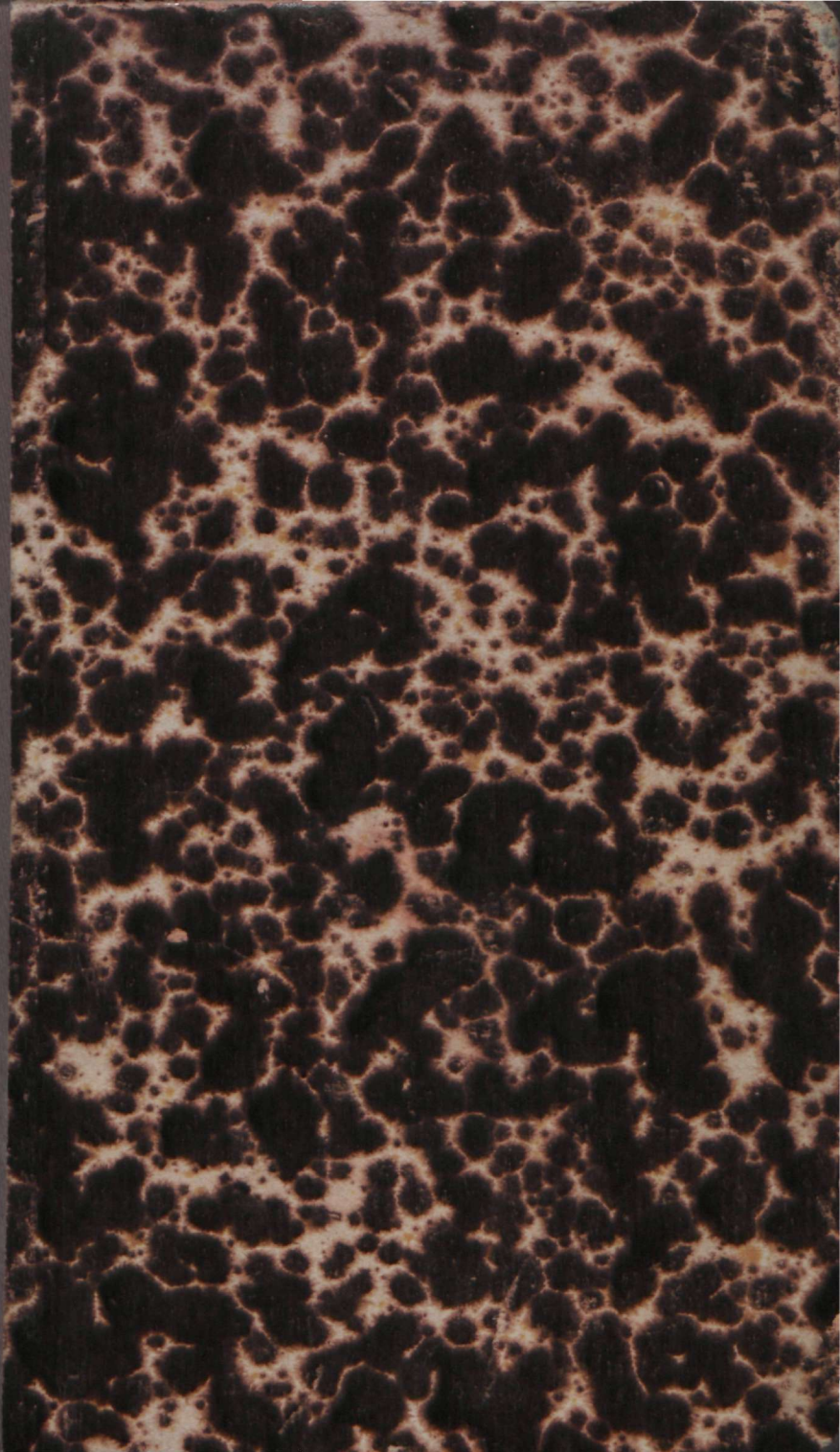

A.
7564.

No 1329.

Kodu = arst

Hind 130 rap

A. 7504.

Kodu-arst ja kodu-aptek.

Haiguste äratundmine, ravitsemine
ja arstirohud.

Tallinna linna tervishoiu arsti Dr. J. Masingi toimetusel.

Tallinnas, 1914.
„Teaduse“ kirjastus.

Kodu-artist ja kodu-apteek.

Duhatus haiguste äratundmiseks ja
ravitsemiseks.

J. Kodnerols'i
järelle kokku seatud.

Tallinnas, 1914.
„Teaduse“ kirjastus.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

40656

Selsberg ja Telermanni trükituba, Tallinnas.

Sissejuhatus.

Igas perekonnas, igas majapidamises ja igas tööstuse-asutuses tuleb sagedaste kõiksugu väikseid wigastusi ja haigusi ette, mis arstiabi tingimata ei nõua ja misjuguiseid lihtsate koduste abinõude waral parandada võib. Seesuguse arstirohu rutulise ja asjakohase tarwitamisega võime sagedaste raske haiguse eemal hoida. Sellest seisukohast ei ole koduaptegi asutamine mitte ainult soovitatav, vaid otsekohe tarwilik, pealegi, kui siit raamatust juhatusi leiab, kudas kodu=aptegi rohtusid õigel ajal ja õieti tarvitada tuleb.

Õeäranis on maal väike kodu=apteki tingimata tarwilik, sest seal kulub sagedaste kümme-kond tundi-sid ja veel rohkemgi aega ära, enne kui arsti juurest või aptegist abi leitakse.

Niisama tarwilik on kodu=apteki väiksemates tööstuse-asutustes, kuna juuremates wabrikutes juba alalised arstid ametis on, kes abiandmise eest haigetele hoolt kannavad.

Käesolewas raamatus anname kõigepealt juhatusi, kudas kodu=apteki asutada, misjuguiseid rohtusid sinna muretsema ja kui suurel hulgal.

Niisama loeme ka endi sagedamad haigused üles, juhatame kudas neid ära tunda ja kergematel juhtu-

mistel wõi kuni arsti pärale jõudmiseni rawitseda tuleb. Siin oleme aga need haigused, mis igatahes arstiabi nõuavad, ka siis, kui nad üsna kergel kujul peaksid ilmuma, waele jätnud, näit. südame, kopsu, neerude, pea=aju j. m. j. haigused.*) Sest selle raamatu otstarb ei ole sugugi täielikuks arsti aseme-täitjaks olla. Kodu=aptef wõib abi ja kergendust aimult äkiliste haiguste puhul anda, mis suguste loomusest wõhib ilma juurema waewata aru suudab saada. Ei haffa aga haigus kodu=aptegi rohust hoolimata paranema, peab kohe arstiabi nõutama, igasugune wiiwitus oleks juur ülekohus meie terwise wastu. Tõisematel juhtumistel ei saa kuidagi ilma arstiabita läbi.

Siin raamatus juhata tud arstirohtused on kõige ustawam muidugi aptegist osta, sest et apteker oma rohtude headuse ja ehtsuse eest wastutama peab, wäiksematest rohu=kauplustest saab jagedaste alawääri-list kaupa.

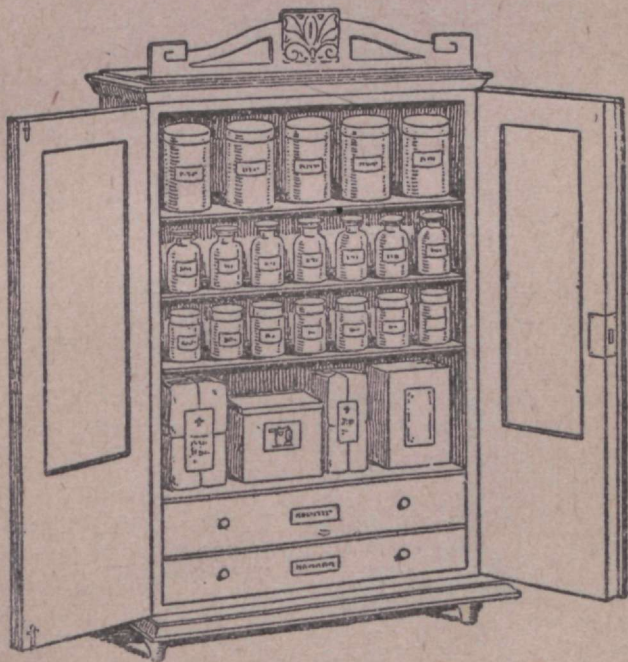
Loodan, et käesolew raamat paljudel juhtumistel heaks abiliseks saab olema.

Raamatu kirjutaja.

*) Juhatuji nende kui ka teiste haiguste kohta leidub „Teaduse“ kirjastusel ilmunud raamatutest „Terwishoiu raamat“ ja „Äkilised haigused.“

I. Kodu-aptegi asutamine.

Kodu-aptegi jaoks on soovitatav iseäralist kapiteest tarvitada, kus ainult arstirohud, haavajidemed ja arsti-

Kodu-aptegi kapp.

misels tarvis minewad riistad aset leiaksid. Mõnesuguseks teiseks otstarbeks ei tohiks seda kapiteest enam tarvitada.

Seefugust wäikest kapikest, mida kodu-aptegis jisse seada wõib, leidub peaaegu igas perekonnas; wastasel korral teeb iga tiskar selle walmis. Ta ei tule kuigi kallis maksma. Rahest riulist ja all rahest sahtlist on küllalt, kusjuures sahtlitesse haawamähised ja arstiriis- tad mahutame.

Kuid kapike ise, niisama ka tuba, kus ta seisab, peawad kuiwad olema, wastasel korral wõiwad rohud liisna warsti kõlbmataks minna.

Niisama tarwilist on ka hea luff kapile. Wõti wõe- tagu igatord eest ära ja hoitagu kindlas kohas alal, et lapsed ja asjatundmatad isikud rohtude ligi ei pääseks, sest kodu-aptegis leidub ka kihwtiseid ja kange mõjuga rohtusid, mis walekordadel tarwitatult hõlpaste kahju wõiwad teha.

Rohtude alalhoidmiseks

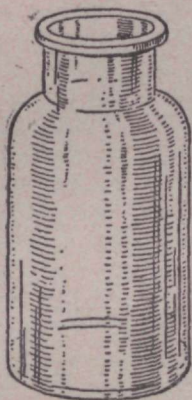
Joon. 2. Pudeli wedela rohu jaoks.

soowitame igal juhtumisel korki- dega pudelikesi. Neid saab igalt poolt osta ja ei ole kallid; klaa- rist korkidega pudelikesed on märkka kallimad, ka ei ole neid tihti saa- dawal ja peab neid sellepärast ise- äraldi tellima.

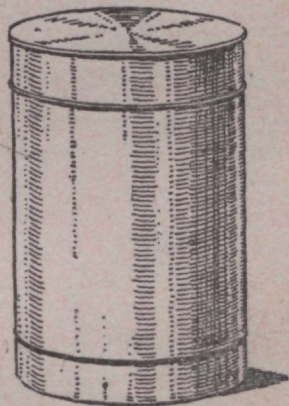
Ühtluse pärast walime ainult ümargused pudelid, ja nimelt wedelikkudele seefugused, mis enesesse 30 ja 100 grammi wedeliku ma- hutawad (joon. 2.); pulbritele mu- retfeme laia kaelaga pudelikesed wõi purgid, niisama korgiga ja 50 grammi mahutawusega (joon. 3). Kõik need pudelikesed maksawad suurusse järele 2—6 kop. tükk.

See jaoks ei ole paberist kotikesed, nagu neid laialt

tarwitusel leidub, mitte soovitatawad. Dststarbekohasemad nende asemel on linasest riidest õmmeldud kotid, millele tee nimi tindiga või tushiga väikse pinsli või puupulgakese abil peale märgitakse. Nendest veel paremad on plekist või ka sawist toosid, sest et tee nende sees kõige paremine puhas seisab. Need ei ole ka kuigi kallid ja võib neid igast rohu kauplusest saada (joon. 4).

Joon. 3. Väike laelaga
pubel pulbri alalhoid-
miseks.

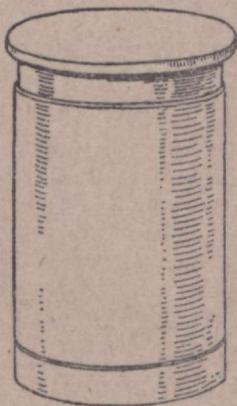

Joon. 4. Plekist toos tee
alalhoidmiseks.

Salwid pandakse valgetesse portselanist pottidesse, millel telluloidist kaan peal käib. Poti mahutavus olgu 50 grammi (joon. 5).

On kapikesel kaks sahtlit, siis korraldatakse ühte haavavõidumise abinõud ja teise ülejäänud tarvidused, vajaduse korral võib sahtli ka lauakese abil kahets jao-
tada. Ei ole sahtleid käepärast, siis võetakse haavavõidumete ja teiste asjade jaoks puhtad kastikesed ja seatakse need kappi. Igal juhtumisel tuleks kõiki ravitsemiseks tarvisminemaid asju kapikeses alal hoida, et häda korral kõik kohe käepärast võtta oleks.

Igale rohundule tuleb tingimata nimi peale kirjutada. Ilusama wälimuse omandawad rohundud siis, kui selleks aptegist kleepijid (etiketid) ostame, seesuguseid, nagu apteki rohukslaasidel peal on. Need ei maksa kuigi palju, ja kui aptegist juba oma kodu-aptegi jaoks rohtusid ostame, annab apteker need meile peale kauba.

Zoon. 5. Portselanist nõu
salwi alalhoibmiseks.

On kleepid peale kleebitud ja ära kuiwanud, pinselidame nad etiketi-lakiga üle, siis ei lange nad ka wee sees pealt maha ja ka tiri ei kustu neil naljalt ära. Etiketi-lakki võib ka ise walmistada, selleks sulatatakse 10 grammi walget shellakit ja 9 grammi kopain balsami 30 grammi piirituse sees ära.

Tarwitatakse tee jaoks plekist toosijid, siis peab toosi sealt kohalt, kuhu kleep peale tuleb, esmalt kollodiumiga üle pinseldama, see ära kuiwada lasta, siis alles kleep peale kleebida, ja on ka see kuiwanud, siis etiketi-lakiga üle tõmmata. Kleebime aga kleebi otsekohe pleki peale ilma kollodiumi

mita, siis langeb ta warsti pealt maha. — Tingimata oleks tarwis ka mõned pikad ja kitsad etiketid (kleepid) muretseada, mis pealkirja „wälispidi“ kannaksid ja need kõigi nende abinõude külge finnitada, mis wälispidiseks tarwituseks määratud, järgnewas nimekirjas B ja D all juhatatud rohtusid silaldawad. Sel kombel ei tuleks effitusi ja walerohutude tarwitamist nii hõlpsaste ette.

Rodu-aptegi arstiriistad.

Runa wõhit, nagu juba jissejuhatuses tähendatud, ise arstirohtusid ei wõi walmistada, siis lähewad tal ainult mõned arstiriistad haiguste arstimiseks tarwis.

Soovitam on selleks järgmisi asju muretseda:

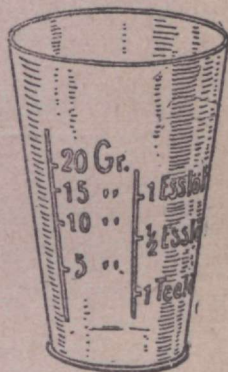
1. Väike lusikas, millega pulbrit sünnis oleks purgilt välja võtta.

2. Sissewõtmise klaas, millel supi- ja teelusika mahutavuse ja grammi märgid peal on. (joon. 6).

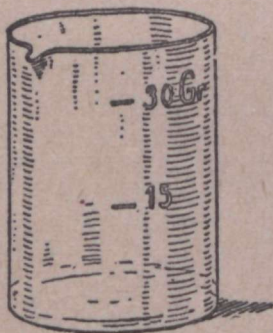
3. Mõõduklaas grammi mõõtudega lüsi jne. mõõtmiseks (joon. 7).

4. Kaks väikest pinslit joodi, myrrihi-tinkuri jne. peale pinseldamiseks.

5. Silmapriit, mille abil rohtu filma tilgutatakse (joon. 8). Tarvitades litjutakse gummipirn kottu, pistetakse klaasitoru ots rohu (wedeliku) sisse ja lastakse gummi

Joon. 6. Klaas rohtude sissewõtmiseks.

Joon. 7. Klaas rohtude mõõtmiseks.

lahti. Rohi imub nüüd toru sisse, ja, gummit kergeste waju- tades, võime rohtu tilgakaupa filma lasta.

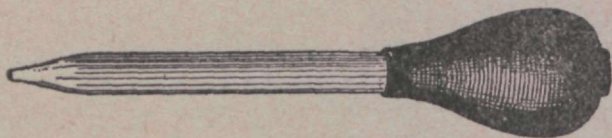
6. Klaasist pult, jalwi panemiseks filma (joon. 9).

7. Priit, kõrwa, nina jne. priitjämiseks.

8. Irrigator, klistiiride jaoks ja loputamiseks. Soovita- tawad on plekist nõud, ühe toobi mahutavusega, ja 1 1/4 meetrit pika punase gummitoru, kuna gummitoru otsas käiwad klistiiri- ja emaka-torud

klaasist wõiwad olla. Plekist nõud ei lähe katki ja neid on hea teetmise teel puhastada. Punased ja mustad gummitorud on odavamad tarvitada kui hallid, sest et

nad kauemine vastu peavad. Kõrvast gummist kraan gummitoru sees, wee lahti ja finni keeramiseks, on soovitatav. Klaasist jatkud gummitoru otsa on sellepärast

Zoon. 8. Silma-priis, vedelate rohtude tilgutamiseks filma.

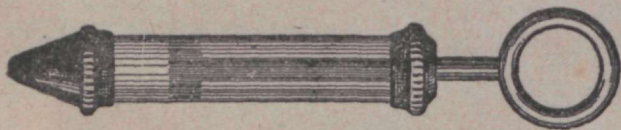
rohkem soovitatavad kui gummist jatkud, et neid parem puhastada on hoida. Nad lähewad küll hõlpsamini kinni, on aga selle eest märksa odavamad.

9. Palawiku-kraad ei tohiks üheski perekonnas puududa. Tarwitades wõetakse klaadiklaasil ülemisest

Zoon. 9. Klaasist pulk, mille abil salwisid filma pandakse.

otsast finni ja wibutatakse käsi ühes kraadiklaasiga ägedalt allapoole, mille tagajärjel elawahõbeda sammas alla harilikult kehastojuse, 37°, langeb; selle peale pandakse kraad kaenla alla wõi parafoole awaufest jisse ja lastakse 5 minutit seista; parematel kraadidel on

Zoon. 10. Priis.

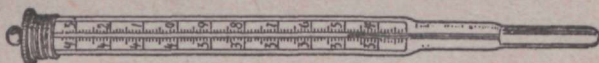
ifegi ühest minutist küllalt. Kehastojust wõib igal ajal kraadi pealt waadata, sest et elawahõbe kunagi mitte ise-

enefest alla ei waju, waid alles siis, kui kraadi uueste ägedalt wibutame.

10. Räärid, mähiste ja sidemete lõikamiseks ja mõned wedruga nõelad (Sicherheitsnadel) sidemete kinnitamiseks.

11. Mõned tagawara pudelikesed ja korgid.

12. Väike kaustif ja pliats äratarwitatud rohtude ülesmärkimiseks, et rohutagawara uueste jälle täien-
dada teaks.

Soon. 11. Palawiku-kraab.

13. Gummipirniga prits, tüma wõi kõwa otfaga, klistiiri tegemiseks lastele (umbes 100 grammi mahutawusega).

Soowitatakse on ka kodu-aptegis leiduwate rohtude nimekirja walmistada ja see kapiukse seestpoolse külje peale kinnitada.

Lõpuks weel mõni sõna reisu-aptetikide kohta. Reisu peale võib muidugi üksna wähesel mõõdul rohtusid kaasa wõtta ja neid rohtusid võib kodu-aptegist wälja walida. Igast rohuist wõetakse wäikeste pudelikeste sees umbes 10 grammi kaasa, märgitakse nimed peale ja pakitakse wäikesse kastikesesse ja see reisukohwrisse. Järgnewas arstirohtude ja haawaõidemete nimekirjas märgime need suurema tähtsusega ained, mida reisu peale kaasa peaks wõtma, tähelesegaga (*) ära.

II. Arstirohud kodu-aptegi jaoks.

(„Eelike juhatus kodu-aptegi arstirohtude tarvitamiseks“ leidub peatükis III, lhf. 17; arstirohud on seal nendestamade järjekorra-numbrite all üles tähendatud nagu siingi. Nendes mõlemis peatükis juhutatud arstirohtude tähestik leidub lhf. 23—24 peal).

A. Wedelikud sisewõtmiseks.

1. Ammoniaal-aniis — Liquor Ammon. anis . . .	30	gr.
2. Ceterline baldriani-tinktur — Tinct. Valer. aeth . . .	30	''
3. Hiina-tinkture segu — Tinct. chinae comp. . .	30	''
4. Kastor-õli — Oleum Ricini	100	''
5. Kolera-tilgad — Tinct. anticholerica	30	''
lastakse omale järgmise rohusedeli järele valmistada: Tinct. Opii simpl. 2,5, Ol. Menth. pip. 1, 0, Tinct. Valer. aeth. 24,0.	30	''
6. Piitwa ehk Hoffmanni tilgad — Spirit aether.	30	''
7. Pimpinelli-tinktur — Tinct. Pimpinellae	30	''

B. Wedelikud välispidiseks tarvitamiseks.

*8. Arnika-tinktur — Tinct. Arnicae	100	gr.
9. Äädika-eeter (äädikahape) — Aeter aceticus	30	''
*10. Äädikahapu sawimuld — Liq Allumini acetici	100	''

*) Reisu-aptegi jaoks soovitatavad rohud on * märgitud,

enne tarvitamist weega lahjendada: 2-4
supilusika täit ühe toobi wee peale.

11.	Glitserin — Glycerinum	100	"
*12.	Hambatilgad — Tinct. odontalgica	10	"
	lastakse aptegis järgmise rohusedeli järele
walmistada: Kampher, Menthol aa 4,0,
Chloroform 4,0.		
13.	Kampweri-piiritus — Spiritus camphoratus	100	"
*14.	Lysol — Lysolum	100	"
	ilma lahjendamata mitte tarvitada: 1 su-
pilusika täis ühe toobi wee peale.	100	"
	Lysoliwesi ehk sulatis (karbolivee ajemel).	100	"
	Lysoliwett walmistatakse igaford ise, kuna
100-grammilise weega täidetud pudeli sisse
30 tilka Lysoli lastakse ja hästi läbi raputa-
takse.		
15.	Myrri-tinktur — Tinct. Myrrhae		
*16.	Salmiaki-piiritus (tinkpiiritus) Liquor Am-
monii caustici	100	"
17.	Dulehaawa jalw — Liniment. Calcariae	100	"

C. Pulbrid ja pastillid sisewõtmiseks.

*18.	Aspirin — Acidum acetylosalicylicum	10 gr.	
	kumbagi nime all müügil, 1 klaastoru 20
tabletiga a'0,5 grammi.		
*19.	Karlsbadi fool — Sal. Carolinum pulvis	100 gr.	
20.	Latriks — Succus Liquiritiae	50	"
21.	Parlhape — Acidum tannicum	30	"
22.	Kabarberi-tabletid — Tablettae Rhei
a'0, 25, 50 tükki.		
23.	Rinna-pulber — Pulvis Liquir. compositus	50	"
*24.	Salmiaki-pastillid — Trochisci Ammonii
chlorati	50	"
25.	Salmiaki-pulber — Ammonium chloratum	50	"
*26.	Sooda — Natrium bicarbonicum	100	"
27.	Wiinakiwi-hape — Acidum tartaricum	50	"

D. Pulbrid wälispidiseks tarwitamiseks.

28.	Bismutum subgallicum	20	gr.
29.	Boorhape — Acidum boricum pulvis . . .	50	"
30.	Kloorhapu faali — Kalium chloricum . . .	50	"
*31.	Manganihapu faali — Kalium perman- ganicum	50	"

E. Seed.

32.	Folia Sennae	50	gr.
33.	Kummeli-tee — Flores Chamomillae . . .	100	"
34.	Leedri-tee — Flores Sambuci	100	"
35.	Piparmündi-tee — Folia Menthae piperitae	100	"
36.	Rinna-tee — Species pectoralis	100	"
37.	Salwei-tee — Folia Salviae	100	"

F. Salwid.

38.	Boor-salw — Unguentum Acidi borici	50	gr.
39.	Lanolin — Lanolinum	50	"
*40.	Sebum salicylatum, üfs pulf.		
41.	Tina-salw — Unguentum Plumbi	50	"
42.	Tjint-salw — Unguentum Zinci	50	"
*43.	Wafelin — Vaselina flava	50	"

G. Haawafidumise ained.

44.	Amerika plaastrit 4 tsentimeetrit lai, 1 ^m _m piff, 1 rull.		
45.	Dermatoli-riiet (=gaafi).		
46.	1/2 meetrit gummipaberit wõi Billrothi-bat- tisti (Guttaperchapapier oder Billroth-Bat.)		
*47.	1 meeter haawamähist (Verbandmull.)		
	2 paffi haawa-puuwillu, kumbfi	50	gr.
	3 haawafidet (Mullbinden), 4 tsent. laia		
	3 " " 6 " "		
	3 " " 10 " "		

- *48. Inglise plaastrit kaš pakifest.
 49. 2 kataplasmat.
 50. Konnašilma plaastrit, 1 karbife.
 51. Oblaatijid 20 tükki.
 *52. Peawalu pulk, üks (Migränestift).
 53. Werd waigistawat puuwilla 15 grammi.

H. Laste rawitsemiseks tarwis minewad rohud.

54. Hufelandi loštepulber — Pulvis Magnesia cum. Rheo 20 gr.
 55. Kalomeli-pulbreid, 10 tükki, lastakse järgmise rohusedeli järele aptegis walmistada: Hydrarg. Ghlorat. 0,01, Sacch. lact. 0, 5 tales doses X.
 56. Ristidöömli-tee — Fructus Foeniculi . . . 100 "
 57. Salitsili-puuder — Pulvis salicylicus cum Talco 100 "
 58. Tšingi-pasta — Pasta Zinci. 100 "

Siin kodu-aptegi rohtude seas nimetatud ja ka edaspidi nimetatatawaid kodumaa arstirohtusid, nagu kummelaid, piparmüinti, salweirohtu, ristidöömleid, maawitsa, orasheina jne. võib ka ise korjata. Tähendame ainult misjuguseid osasid nendelt korjata tuleb ja misjugusel ajal:

Miakannife — lehed ja öied: suwel, juured: sügisel.

Znifas — lehed: aprilli kuul.

Zoošjarohti — juured ja lehed: kew. ja hilisel süg.

Tšujuur — juur: sügisel wõi warasel kewadel.

Kummelid — öiepead: juuni, juuli.

Leedripuu — lehed, öied, koor: suwel ja sügisel.

Maasapp, põldhumal — terve taim: öitsemise ajal.

Riin — öied: juuni, juuli.

Drashein — juured: kewadel wõi sügisel.

Paakspuu — koor: mai, juuni (marjad: sept. oktober).

Paifulehed — öied: märts, aprill; lehed: mai, juuni.

Piparmünt — lehed: enne öitsemist.

Pohlad — lehed suvel.

Ristiköömlid — seemned: peale walmimist.

Salwei rohi — lehed ja noored wõsud: mai, juuni, enne õitsemist.

Korjata tuleb kuiwa ilmaga. Siis featakse rohud puhtasse, hästi tuulutatud ruumi paberi peale õhukse kihina kuivama. Täielikult kuiw rohi puistatakse selle jaoks määratud purkidesse wõi kotikesestesse.

Siin raamatus nimetatud arstirohtudega saab inimene kergematest haigustest jagu wõi wõib ennast wähemalt kuni arsti pärale jõudmiseni aidata. Enesestki mõista, et igauks oma kodu-apteki täiendada wõib sinna rohtusid muretsedes, mida ta sagedamine tarwitab wõi temale iseäranis mõjuwod on. Näituseks wõib see, kes põie-katarri all kannatab, omale pohla-lehti ja kadala marju juurde muretseda jne.

Üksikute haiguste rawitsemist kirjeldades tahame kodu-aptegis leiduwaid rohtusid silmas pidada. Seesuguse haiguse juures aga, kus ühtegi nendest tarwitada ei wõi, juhatame uued rohud, mis suguseid siis wajaduse korral aptegist tuua tuleb lasta wõi pöördasse arsti poole.

III. Lühike juhatus kodu-aptegi arsti- rohtude tarvitamiseks.

(Arstirohtude järjekorralised numbrid käivad eelmises peatükis „Arstirohud kodu-aptegi jaoks“ ülestähendatud numbritega ühte).

1. Ammoniak-aniis — Liquor Ammonii anisatus, köha ja limanemise puhul 3 kuni 4 korda päevas, 15 tilka palawa rinna-tee sees. Zseäranis mõjub on, kui tassitäie palawa rinna-tee jisse 15 tilka ammoniak-aniis, paar tükklest lakritsi ja nootsa täie salmiaki-pulbrit panna. 3 kuni 4 korda päevas üks tassitais võimalikult palawalt juna.

2. Eeterline baldriani tinktur — Tinctura valerianae aethera, närwilikkuse, südamerõhumise (=litjikkuse), nõrkuse-tunde, kõhuvalu, krampide puhul 20 kuni 25 tilka suhkru peale või weega. Unepuuduse puhul enne magama heitmist 30 tilka.

3. Hiina-tinkтури segu — Tinctura chinae composita, isupuuduse ja kõhuvalu puhul igakord enne söömist 25 tilka weega.

4. Kastor-õli — Oleum ricini, pehmelt aga kindlaste mõjuv köhtu lahti tegew rohi. Wajaduse korral üks kuni kahe supilujita täit, lastele poole vähem.

5. Kolera-tilkad — Tinctura anticholerica, pasanduse puhul 4 korda päevas 25 tilka suhkru peale, parem aga veel piparmiindi-teega; lastele ei tohi kolera-tilkasid ilma maski anda!

6. Liikwa ehk Hoffmanni tilgad — Spiritus-aetherus, lõhkrambi ja minestusehoogude puhul 20 kuni 25 tilka.

7. Pimpinelli-tinktuur — Tinctura Pimpinellae, hääle kähsemise puhul iga tšhe tunni tagant 25 tilka wee sees wõi rinna-teega.

8. Arnika-tinktuur — Tinctura Arnicae, jisseõõrumiseks nikastuste, wäänamiste j. m. i. puhul; 5 osa wett, 1 osa arnika-tinkturi ja 1 osa kampweri-piiritust lõkku segatult sünnis jahutawatels mähistels.

9. Wädika-eeter — Aether aceticus, minestuse ja uimastuse puhul haistmiseks; peawalu puhul otšaejise ja meelekohtade peale jisse õõrumiseks.

10. Wädikahapu sawimuld — Liquor Aluminiumi acetici, 2 supilusika täit ühe toobi wee peale, suu loputamise ja kiristamise weeks, hammaste rawitsemiseks ja hamba- ning laelawalu puhul. 3 kuni 4 supilusika täit 1 toobi wee peale haawade pesemiseks, mähistels põletikkude, ohatuste, putukate pistete, mädanewate paisete, werelihwituse j. m. i. peale.

11. Glitserin — Glycerinum, lõhkenud kšsa õõrutakse kšks forda päewas sellega jisse. Enne tarwitamist lisatakse iga 30 grammi glitserini kohta kšks teelusikat wett juurde, siis ei pane ta nahka nii kangeste kšpitama.

12. Hamba-tilgad — Tinctura odontalgica, hambawalu puhul üks tilk puuwilla tordi peale lasta ja hamba õõnsusesse pista.

13. Kampweri-piiritus — Spiritus camphoratus, joošja, liikmewalu puhul jisse õõrumiseks; ka külmanuhkude wastu soowitataw; kausse, wšsitawa lõndimise puhul on hea sellega jalgu jisse õõruda, sest et see wšrkendab; hommikutu ja õhtutu tarwitada. Waata ka 8. arnika-tinkturi.

14. Lysol — Lysolum, ainult weega lahjendatult tarwitada (1 supilusikas 1 toobi wee peale), haawade ja lõikfugu wigastuste pesemiseks; hea desinfektšioni abi-

nõu, iseäranis külgehaflawate haiguste puhul; naisterahwastele ematupe loputamiseks asjakohane.

15. Myrrhi-tinktur — Tinctura Myrrhae, paistetanud, kobedate wõi weriste igemete pinseldamiseks, ilma et weega lahjendataffe. Sui loputamise ja hamba rawitsemise weena $\frac{1}{2}$ teelusikat õlleklaasi täie wee peale.

16. Salmiati-piiritus ehk tinkpiiritus — Liquor Ammonii caustici, uimastuse, minestuse, peawalu, nohu puhul haistmiseks; sääskede ja putukate nõelamise puhul walusat kohta kohe niifutada.

17. Tulehaawa-salw — Linimentum calcariae, wärsfete tulehaawade peale paksult wõida, selle peale haawa haawa-puumillaga katta ja kinni siduda.

18. Aspiriin — Acidum acetylosalicylicum, influentisa, külmetamise, nohu, uimase pea j. m. j. puhul 4 korda päewas 1 tablett wõtta wõi iseäranis õhtul enne magama heitmist kaks tabletti wõtta; higistama ajawa rohuna ja migreeni ja peawalu puhul üks kuni kaks tabletti, wõib ka palawa leedri-tee sees ära sulatada; jooksja sarnaste walude ja hambawalu puhul mitu korda päewas üks tablett.

19. Karlsbaadi-sool — Sal Carolinum pulvis, pehmelt mõjuw, iseäranis korramõõduliseks tarwitamiseks hästi sünnis kõhtu lahti tegew rohi; hommikul tühja kõhu peale 1 teelusika täis leige weega.

20. Patrits — Succus Liquiritiae, kõha ja fibeda kõri puhul imemiseks; ka limanemise puhul hea; waata ka 1. ammoniak-antiis.

21. Parthape — Acidum tannicum, pafanduse puhul mitu korda päewas nootsa täis; lastele pafanduse puhul nootsa täis $\frac{1}{4}$ toobi leige wee peale klistiiriks. Ka wastukihwtina kihwtituste puhul tähtis rohi, waata: kihwtitused.

22. Rabarberi-tabletid — Tablettae Rhei, iga sööma-ajal üks tablett seedimist elustawa abinõuna; kõhu lahti tegemiseks kaks tabletti wadjaduse korral.

23. Riina-pulber — Pulvis Liquiritiae compositus, ummukjuse puhul 2 kuni 3 teelusika täit päevas, lastele poole vähem.

24. Salmiaki pastillid — Trochisci Ammonii chlorati, mõju nagu 20. lakrits.

25. Salmiaki-pulber — Ammonium chloratum, waata 1. ammoniak-aniis.

26. Sooda, puhastatud — Natrium bicarbonicum, närwituste, rõhituste puhul iga sööma-ajal üks noatša täis. Kui noatša täie soodat ja noatša täie wiinakivi-hapet õlleklaasi täie wee jisse puistame, saame mõnusa, kihiseva, karastava joogi, mis peawalu puhul mõnikord eeskujulikult aitab.

27. Wiinakiwi-hape — Acidum tartaricum, üks noatša täis õlleklaasi täie wee peale jahutawa, wärskendawa joogina palawiku, erutuse, florbuti puhul ja peale minestusehoogu. Waata ka 26. tooda.

28. Bismutum subgallicum, ülihea pulber haawade sidumiseks. Ohuffelt haawa peale puistatult edendab ta paranemist ja takistab mädanemist. Graforaliselt hea abinõu jündinud lastele naba peale puistamiseks.

29. Boorhape — Acidum boricum, wehiste filmade ja filmade põletiku puhul 1 teelusika täis $\frac{1}{4}$ toobi kummeli-tee peale filmade lastmiseks; niisama ka kõrwawalu puhul kõrwa wäljapriitjamiseks, wõib ka kuivalt kõrwa puhuda; laste suu määndumise puhul weega lahjendatult pinseldamiseks. Boorhapet tuleb alati palawa wee sees sulatada.

30. Kloorhappu kaali — Kalium chloricum, kurgurahude- ja kurgupõletiku, kurgu katarr'i puhul 1 teelusika täis $\frac{1}{4}$ toobi palawa jalwei-tee sees kivistamiseks. Mitte alla neelata!

31. Manganihappu-kaali — Kalium permanganicum, mõni terate õlleklaasi täie wee sees üles sulatada ja suu rawitsemise ja kivistamise weena tarwitada, iseäranis suust tulewa halwa haifu kõrvaldamiseks, hea ka haa-

wade pehemiseks; ussi ja koera hammustamise puhul lange sulatiseha haawa väljapõletamiseks või hammustatud haawa peale pulbrina puistata.

32. Folia Sennae, kõhtu lahti tegema rohuna 1 teelusika täis tassitäie palawa mee sees tõmmata lasta ja siis juua. Folia Sennae keeda ei tohi!

33. Kummeli-tee — Flores Chamomillae, puhutuste ja kõhukrampide puhul juua; välispidi kuivade või märgade mähistena nendesamade hädade puhul keha peale panna; märjalt paisete pehmenamiseks; waata ka 29. boorhape.

34. Reedri-tee — Flores Sambuci, üks tassitäis võimalikult palawalt juua, tubliste higistama ajawa abinõuna iseäranis 18. aspirini tablettidega ühenduses.

35. Piparmündi-tee — Folia Menthae piperitae, kõhuwalu ja paasanduse puhul palawalt juua, waata ka 5. kolera-tõlgad.

36. Minna-tee — Species pectoralis, limanemise puhul, waata 1. ammoniak-aniis.

37. Salwei-tee — Folia Salviae, kõhiseemise, kurgu katarri, kurgurahude põletiku puhul kuristamise weeks; waata ka 30. koorhapu-kaali.

38. Boor-salw — Unguentum Acidi borici, haawade sūdumiseks, takistab mädanemist.

39. Lanolin — Lanolinum, lareda naha ja lõhkenud huulte peale sisse õõrumiseks, wäiksete wigastuste peale kinni sūdumiseks.

40. Sebum salicylatum, katkiste jalgade, audunud kohtade j. m. f. peale sisse õõrumiseks.

41. Tina-salw — Unguentum plumbi, jahutaw salw, iseäranis wanematele tulehaawadele. Meid tuleb igapäew lõhli-weega või äädikahapu sawimulla weega (sulatiseha) pesta, siis tina-salwi kaunis paksult peale wõida ja kinni sūduda.

42. Tsink-salw — Unguentum Zinci, kuivataw salw, mida wehiste sammaspoolikute ja wehiste ohatuste puhul

heameelega tarvitatakse, niisama k. ja siis, kui lapsed audunud on; filma põletiku puhul õhtul ernesuurune tükk filmalao peale õõruda.

43. Vaselin — Vaselina flava, nagu lanolin, ei tee aga nahka nii paenduwaks; kohane ka audunud kohtade jaoks.

44. Amerika plaaster — laiali äärtega haawade koos hoidmiseks, mähiste ja sidemete finni hoidmiseks, näit. peale rõuge panemist; pandakse kuiwast peale.

45. Dermatoli-riie (Dermatol-gaze), haawade ja paisete peale panemiseks, selle peale tuleb side. Hõlbustab paranemist.

46. Gummi-paber (Guttaperchapapier), märgade mähiste peale panemiseks, et niiskus läbi ei imbuks. Peab kauem vastu kui Billrothi-batist ja on selle tõttu ka odavam tarvitada.

47. Haawa-puuvill (Verbandwatte), haawa-mähised (Verbandmull), haawa-sidemed (Mullbinden), haawade pesemiseks tõbeidujid häwitawate wedelikuduga (Lysoli-weji j. n. e.), weriste haawade puhastamiseks ja haawade sidumiseks.

48. Inglis plaaster, wäiksemate wigastuste (krimustuste) ja lõikehaawade peale kleepimiseks; tehtakse enne peale kleepimist tagumise külje pealt niiskeks.

49. Kataplasma, mõnus ja puhas linaseemne mähiste asemel paisete, werepaisete j. n. e. pehmenamiseks ja lahutamiseks. Paras huur tükk kastetakse mõneks sekundiks palawa wee jisse, pandakse peale paisumist haige koha peale, selle peale tükk gummi-paberit ja seotakse haawa-sidemega finni. 12 tunni tagant peab seda mähist uuendama.

50. Konnafilm plaaster, konnafilmade kaotamiseks. Tarvitamise juhatus on alati ühes.

51. Oblaatid, mõnusad lehekeseid kõikfugu wastiku maiguga pulbrite jisse wõtmiseks. Oblaat pandakse peopesa peale ja walatakse wett üle. Riipea kui oblaat peh-

meks on läinud, puistatakse tarwilist pulbri osa kessele ja käänatakse ääred ettevaatlikult peale kinni. Sel kombel tekkimud nubula pistame suhu, lonks wett peale ja neelame alla; läheb üsna libedaste.

52. Peawalu pulk (Migränestift), peawalu ja migreeni puhul otsaesijst ja meelekohti mitmel korral õõruda.

53. Werd waigistaw puuwill (Blutstillende Watte), wäiksete haawade peale panna werejooffsu fulgumiseks.

54. Suwelandi lastepulber — Pulvis Magnesia cum Rheo, ummuksuse, krampide ja kõhuwalu puhul, 3 korda päewas nootsa täis weega wõi piimaga. Smaški mitte kuiwalt anda!

55. Kalomeli pulber, tarwitamise juhatus leidub haiguste kirjelduste, näit. pasanduse, juures.

56. Ristiköömlite tee — Fructus Foeniculi, imewatele lastele puhutuste ja kõhuwalu puhul mõni supilusika täis teed sisse anda, niisama ka waigistamise abinõuna. 1 supilusika täie ristiköömlite peale walatakse $\frac{1}{4}$ toopi keewa wett ja lastakse $\frac{1}{4}$ tundi palawas kohas tõmmata. Maquafaks tegemiseks lisatakse suhkurt juurde.

57. Salitsiili-puuder — Pulvis salicylicus cum Talco, andunud kohtade peale ülihea puistata. Esialt wõitakse tsingi-pastaga sisse ja puistatakse siis pulbrit paarsult peale. Latemalt leidub haiguste kirjeldustes.

58. Tsiingi-pasta — Pasta Zinci, waata 57. salitsiili-puuder.

Arstirohtude tähestik.

Peatükis II.: Arstirohud kodu-aptegi jaoks, ja peatükis III.: Pühike juhatus kodu-aptegi arstirohtude tarwitamiseks, üles loetud arstirohtude tähestik. (Suurde lisatud numbrid käiwad peatükis II. ja III. nimetatud arstirohtude järjekorraliste numbritega ühte.)

Amerika plaaster . . .	44	Aspirin	18
Ammoniaal-aniis . . .	1	Äädika-eeter	9
Arnika-tinktur	8	Äädikahapu sawimuld .	10

Balderiani-tink., eeterl.	2	Liikwa	6
Billrothi-battist	46	Lysol	14
Bismutum subgallicum	28	Manganihapu kaali . .	31
Boorhape	29	Myrrihi-tinktur	15
Boor-salw	38	Oblaatid	51
Dermatoli-riie	45	Parkhape	21
Eeterline baldr.-tink. . .	2	Peawalu pulk	52
Folia Sennae	32	Pimpinelli-tinktur . . .	7
Glitserin	11	Piparmiindi-tee	35
Gummi-paber	46	Rabarberi-tabletid . . .	22
Haawa-mähis	47	Rinna-pulber.	23
Haawa-puuwill	47	Rinna-tee	93
Haawa-šide	47	Ristiföömli-tee	56
Hambatilgad	12	Salitšili-puuder	57
Hiina-tinkturi-segu. . . .	3	Salmiaki-pastillid	24
Hufelandi lastepulber.	54	Salmiaki-piiritus	16
Inglis-plaaſter	48	Salmiaki-pulber	25
Kalomeli-pulber.	55	Salwei-tee	37
Kampveri-piiritus	13	Sebum salicylatum	40
Karlsbadi-šool	19	Sennae Folia	32
Kastor-šli	4	Sooda	26
Kataplasma	49	Tina-salw.	41
Kloorhapu-kaali.	30	Tšingi-pasta	58
Kolera-tilgad	5	Tšingi-salw	42
Konnajilma plaaster . . .	50	Tulehaawa salw	17
Kummeli-tee	33	Wafelin	43
Lakrits	20	Werd waigist. puuwill	53
Lanolin	39	Winaakiwihape	27
Leedri-tee	34		

Kodumaa arštirohub.

Käesolewas raamatus juhata tud kodumaa arštiroh-
tude wõõrateelsed nimed:

Aiakannikene — Stiefmütterchen — Viola tricolor. —
Žnikas, žunikas, kopsutõbe rohi — Lungenkraut —
Pulmonaria officinale.

Zooksjarohi, luuderohi — Haucheheil — *Ononis spinosa*.
 Zsjuur, südame-emajuur, emajuur — Enzian —
Gentiana lutea.

Wahlakannikene, finijilm, finikann, söstrajilm — Weilchen
 — *Viola odorata*.

Maawits, kuisawits — Bittersüß.

Niin — Linde — *Tilia parvifolia*.

Drashein, luhtrohi, seawööt — Quecke — *Triticum
 repens*.

Baakspuu — Faulbaum — *Rhamnus frangula*.

Paisulehed, sabjalehed, waestelaste leht — Hufslattich,
Tussilago farfara.

Pöldhumal, sööthumal, maafapp — Tausendguldentraut
 — *Erythraea Centaurium Persoon*.

Pohlad, palufad — Bärentraube — *Arbutus uva ursi*.

Nistiköömlid, wenkel, uhupaats, soenibu — Fenchel —
Foeniculum officinale.

IV. Kaalud ja mõõdud.

A. Kaalud.

Aptegist antakse rohtusid grammikaalu järele wälja.

1 kubit- (kant-) tsentimeeter destilleritud wett, 4,0°
Celsiuse järele soe, kaalub 1 grammi.

Rohusedelite peale sõna „gramm“ ei tähendata, selle asemele kirjutatakse näituseks 1000 grammi järgmiselt 1000,0; 100 grammi — 100,0, 30 grammi — 30,0, 4 grammi — 4,0, $\frac{7}{10}$ grammi — 0,7, $\frac{6}{100}$ grammi — 0,06, $\frac{3}{1000}$ grammi — 0,003 j. n. e.

1 solotnik on natuke üle 4 grammi (4,265 g); 1 lood on natuke üle 12 grammi (12,797); 1000 grammi on ligi 2 $\frac{1}{2}$ naela (2 naela 42 solotnikku 40,82 dooli).

B. Sõnes mõõt.

1 liiter = $\frac{1}{1000}$ kubimeetrit-1000 kubitsentimeetrit. 1 liiter on natuke vähem kui toop: 8 toopi = 10 liitrit. 1 liiter mahutab enesele juust 0,813 toopi 4° Celsiuse järele sooja destilleritud wett.

Rohtusid walmistades aptekrid harilikult sõnsaid mõõtusid ei tarwita, waid ainult kaalu, sest kaal on igaüks täpiseks, iseäranis kui õige wäikeid rohuosajid mõõta tuleb.

Arstide poolt haigetele wälja kirjutatud rohusedelitel leidub selle wastu alati kaunis kahtlaseid mõõtusid, nimelt:

a) Tilgad. Aptekrid rehkendavad 1 grammi peale õlijid ja tinkurijid (näit. oliivi-õli, nelgi-õli, Hiina-tinkuri) 20 tilka; nii siis kaalub nende rohtude iga till 0,05 grammi.

Äädika-eetrit, kloroformi, liikvat rehkendatakse ühe grammi peale 25 tilka, nii siis kaalub üks till 0,04 grammi.

Getrit rehkendatakse 50 tilka ühe grammi peale; 1 till = 0,02 grammi.

b) Teelusikas. Läbistiku rehkendatakse 1 teelusika peale 4 grammi wedelikku. — Kuna aga üksikute pulbrite kaal (raskus) väga mitmesugune on, siis jääb siin „teelusikas“ väga kahtlaseks mõõduks, näituseks mahutab üks teelusikas enesele umbes 0,5 grammi põletatud magneesiumi; soodat, suhkurt ja väärliit aga 2,5 kuni 3 grammi. Läbistiku on küll kõige õigem pulbrisegujäd 3 grammi ühe teelusika peale rehkendada.

Ühe noaotsa täie peale läheb $\frac{1}{4}$ kuni $\frac{1}{2}$ teelusika täit.

c) Pastelusikas (Dessert-lusikas). Selle peale rehkendatakse 2 teelusika või $\frac{1}{2}$ supilusika täit.

d) Supilusikas. Supilusika peale rehkendatakse läbistiku 15 grammi wedelikku ja 10 grammi kuiva teed. Kuiva tee-segu mõõtes võetakse lusikas kuhjaga täis.

e) Napsullaasi ja tasssi täie peale rehkendatakse $\frac{1}{10}$ liitrit või 100 grammi.

Kui kahtlased kõik need õõnsad mõõdud on, selgub juba sellest, kui enesele ette kujutame, kui mitmesuguses suuruses meil lusikaid, klaasjäd ja tassjäd leidub. Sellepärast on soovitatav eespool tähendatud mõõduklaasi käepärast hoida, siis võime julged olla, et arstirohtujäd ka dieti oleme tarwitanud.

Raha kaaluvihitide asemel.

Raha igalhel grammivihitjid käepärast ei ole, siis juhatame siin, kudas hädakorral ka üllikute rahadega kaaluda võib:

Hõbe	rubla	kaalub umbes	20 grammi	
"	50-kopikuline		10	"
"	25 ^z	"	5,0	"
"	20 ^z	"	3,5	"
"	15 ^z	"	2,7	"
"	10 ^z	"	1,8	"
"	5 ^z	"	0,9	"
Wass	5 ^z	"	15	"
"	3 ^z	"	10	"
"	2 ^z	"	6,0	"
"	1 ^z	"	3,0	"
"	$\frac{1}{2}$ ^z	"	2,0	"
"	$\frac{1}{4}$ ^z	"	1,0	"

V. Tähtsamad rawitsemise abinõud.

Rawitsemise abinõud on väga mitmekesised ja kõigi nende kirjeldamine wiiks liiga kaugele, sellepärast tähendame siin ainult tähtsamad ülesse:

1. tilgad,
2. miksturid,
3. pulbrid,
4. pillid,
5. pastillid ja tabletid,
6. küünlakesed,
7. tee-segud,
8. puudrid,
9. plaastrid,
10. salwid,
11. kuiwad mähised,
12. märjad mähised,
13. pudru-mähised,
14. wannid.

Nende seas on nr. 1 kuni 5 peaaegu kõik ainult sifemiseks tarvitamiseks määratud, nr. 6 küünlakesed aga pistetakse püra-soolesse. Tee-segusid tarvitatakse niihästi seeftpidi kui ka välispidi, nr. 8 kuni 14 all nimetatud abinõud on ainult välispidiseks tarvitamiseks määratud.

Tee segamine ja keetmine.

Heäranis sagedaste ekjitatse teede keetmisega, sellepärast anname siin mõned asjakohased juhatused.

Rõigepealt tähendame aga, et teed puhta taldreku või ka paberi peal segada tuleb, ja sealjuures lõik tarwis minewad ained peeneks lõikama peab, mitte aga pulbriks sõruda. Marjad tulewad fatki suruda.

Tee valmistamise juures aga peame teedise ja tee wahel wahet tegema.

Reedis valmistatakse sel kombel, et tarwilik hulk teed katlasse puistatakse, külma wett peale walatakse (harilikult üks osa teed ja üheksa osa wett) ja tulise pliita peale seatakse. Reedis lastakse teema tõusta ja pooltundi tulise pliita peal seista ning kurnatakse siis weel palawalt läbi linase riide.

Teed valmistades walatakse tee peale teema wett ja lastakse tulise pliita peal 10—15 minutit seista. Selle järele kurnatakse läbi.

Teede ja teediste valmistamine siindigu ikka finnistes nõudes, iseäranis weel, kui kuiw tee lõhnawatest ainetest koos seisab. Sest suuremalt osalt on just lõhnawad õli või waigu õksused tee sees need, mis temale terwendawa mõju annawad, ja ilma kaaneta lahtises teeduriistas keetes aurakõid nad wälja, mille läbi tee suure osa oma terwendawast mõjust kaotaks.

Rõwadest ainetest, nagu juured, puutiidid, roored j. n. e. valmistatakse harilikult teedist, pehmetest ja õrnadest aga, nagu õied, lehed, rohufarnased taimed j. n. e. — teed.

Selle üleüldise määruse kõrwal on aga ka mõned erandid olemas. Hästi kõwa ainet, nagu pohlalehed, Islandi jammal j. n. e. tuleb kauemat aega, $\frac{3}{4}$ kuni 1 tund tubliste teeta. Linaseemneid aga lastakse (lahendawa abinõuna limanemise puhul) $\frac{3}{4}$ tundi külmalt tõmmata (liguneda) ja kurnatakse siis läbi.

Tarwitatakse linaseemneid mahisteks, siis puistatakse need palawa wee sisse ja segatakse ringi.

Salmiaki ja foola lisatakse teele wadjaduse korral alles peale kurnamist juurde.

Ruitwad mähised

walmistatakse sel kombel, et paks kiht lamba- või puu-
willu soojaks tehtakse ja haige koha peale seotakse, näit.
jooksja puhul salitsiili-puuwillu. Mõnedel juhtumistel
mõetakse selleks ka rohu-kihtikesed tarwitusele. Linasest rii-
dest või flanellist kihtikesesse pandakse näit. kummelit,
heinapebreji, tehtakse need kihtikesed soojaks ja seotakse
ifka weel palawalt ihu peale.

Seeäraniis jooksjast tulnud hambawalu, sooltekatarrri,
kõhukrampide ja altkeha walu puhul tundub suuremalt
ojalt kohe nende palawate kihtikeste heategewat mõju.
Kuiwi mähiseid tarwitatakse ka seefuguste mimeste ra-
wittemisel, kes märgade mähiste wastu hellad on.

Märjad mähised

walmistatakse selleks, et nad oma soojuse või külmusega
üksikute lehaosade peale mõjuksid, või jälle selleks, et
arstirohtusid, näit. äädikahapu sawimulla wett (sulatiist)
sel teel mõjuma panna. Mähiseid tehtakse sel kombel,
et mitmelordselt kokku wolditud linane riie rohu või
puhta wee sisse kastetakse, kergelt või tugewamalt wälja
wäänatakse ja haige koha peale pandakse. Märja rätik-
kut wõib katmata jätta, või jälle pandakse puuwilla või
flanelli peale; wõib ka märja rätiku peale esmalt gum-
mipaberit panna ja selle peale siis puuwilla ja flanelli.

Külmad, soojad ja erutawad mähised.

Wahet tehtakse soojade, külmade ja erutawate mä-
histe wahel. Külmri ja sooje mähiseid wäänatakse ainult
kergelt wälja, erutawaid mähiseid aga tugewaste.

Külmri ja sooje mähiseid wõib katmata jätta
või kaetakse gummipaberiga ja pandakse selle peale weel
kiht puuwillu.

Erutawaid mähiseid kaetakse ainult puuwilla
või flanelliga, mitte aga gummipaberiga.

Sooje mähiseid tuleb koha jälle uuendada, nii pea kui mähis jahtuma hakkab.

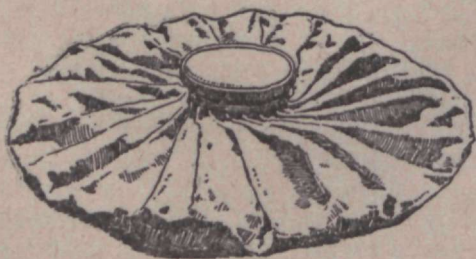
Rüümi mähiseid uuendatakse igakord, niipea kui ravitsetaw soojust hakkab tundma.

Erutawaid mähiseid lastakse kuni soojenemiseni või ärakuivamiseni peal olla.

Kaelawalu, kurgurahkude põletiku j. n. e. puhul tarwitatawad n. n. Priesniiki=mähised on alati erutawad mähised. Neid tehtakse sel kombel, et märg riie (rätik) hästi wälja wäänatakse ja selle peale kiht puuwilla või flanelli pandakse, mitte ilmaski aga gummipaberit või mõnda muud tihedat riidet. Mähis lastakse 3 kuni 5 tundi peal olla. Selle ajajooksul tekib seefugune soojus, mis ihusoojusest weel üle läib, ja see mõjub kuni kõigesügawamatesse kohaosadesse. Igatahes aga tuleb hoolt kanda, et märja rätiku peale pandud puuwilla kiht igaltpoolt vähemalt käärlaiuselt üle rätiku ulataks.

Jäämähised.

Soomitakse jäämähiseid, siis tuleb jää Greeka-pähkli fuurusteks tükkideks raiuda ja seapõie või gummiist jää-

Joon. 12. Gummiist kott jää jaoks.

foti sisse panna (joon. 12.), mis siis haige koha peale asendatakse. Tähendada on siin weel, et jäätükilesti es-

malt mõnelt sekundiks leige wee jisse lasta tuleb, et nende terawad ääred ära sulaksid, wastasel korral tor-
giks need jääkoti hõlpaste katti.

Pudrumähised.

Pudrumähiste walmistamiseks puistatakse lina-
seemne jahu, jinepi jahu w. m. s. palawa wee jisse ja
segatakse paiksiks pudruks kofku, tõstetakse see pudru
siis jämeda rätiku, linase riide wõi haawamähise peale,
löödatse ääred pealt kofku ja seatakse see mähis pala-
walt haige koha peale. Pealt kaetakse ta gummipaberi,
puuwilla wõi flanelliga. Jahtub mähis ära, soendatakse
ta uueste üles j. n. e. Kõigi soojade mähiste
tarwitamisel peetagu meeles, et haige teha mähise wähe-
tamise ajal kinni katta tuleb, iseäranis woodis wiibijatel
haigetel, wastasel korral wõib ta hõlpaste ennast kül-
metada. Pudrumähiste asemel on mõnufam kataplas-
mat tarwitada, waata "Lühike juhatus kodu-aptegi ars-
tirohtude tarwitamiseks" nr. 49.

Gummipaberi asemel wõib parem Billrothi-batisti
wõtta, iseäranis soojade mähiste jaoks; ta on küll kallim,
peab aga selle eest ka märksa kauem wastu.

Tehtakse mähised ilma arsti juhatuseta, siis etsi-
takse nende walikus sagedaste. Tihti tehtakse näit. jooksja
puhul külmi mähiseid, mille tagajärjeks see on, et walud
kuurenewad.

Elunähtused on õpetanud, et kohaliste kuumade
põletikute puhul külmad mähised ja ilma kuumufeta ja
põletikuta walude puhul soojad mähised asjakohased on.

Iseäranis soowitatakse on soojad mähised kõhu-
walude puhul.

Erutawaid mähiseid tehtakse seal, kus lahutawat,
pehmendamata mõju soowitakse awaldada.

See filmapilt, kus märg, külm rätik ihu vastu puutub, on igale haigele, isearanis weel lastele, wastik, nii et hellad inimesed ja lapsed külmade mähiste vastu kangeste tõrguvad. Sellest saame sel kombel üle, et pesutäna leige wee sisse kastame ja sellega tiirelt üle selle koha libistame, kuhu mähis tuleb panna. Sel kombel ettevalmistatud ihule ei ole külm mähis kaugeltki enam nii hirmutaw kui jahendamata ihule.

Peale mähise ärawõtmist tuleb see koht, kus mähis seisis, alati külma weega üle pesta, siis ei ole külmest mist karta.

Wannid.

Wahet tehtaſse täiskeha-wanni, poole keha wanni, iste-wanni, ja jala-wanni wahel. Wee soojuse järele on wannid: külmad (15° kuni 24° C.), leiged (24° kuni 34° C.), soojad (35° kuni 38° C.) ja palawad (38° kuni 45° C.). Ei ole arst juhatanud kui kaua wannis wiibima peab, siis rehtendataſse wannis wiibimise ajaks: külmas wannis 1 kuni 5 minutit, leiges 8 kuni 15 min. ja soojas 10 kuni 20 minutit. Palawaid wannisid wõib ainult arsti juhatusel wõtta, kes siis ka wannis wiibimise aja ära määrab. Ergu-, südam- ja kopsuhaiged ei tohi ilmaski palawaid wannisid tarwitada, niisama ka inimesed, kes tuiſsoonte lubjanemise ja peapöörituse all kannatawad; ka raskejalgsetele ei ole palawad wannid asjakohased.

Tihhti liſataſse wanni weele arstirohtusid juurde, näit. kummeli õisi, klišid j. m. j.

Täiskeha-wanni peale rehtendataſse täiskaswanu jaoks:

Klišid 5 naela. Rõige lihtſam on klišid linasest riidest kotti puistata ja esmalt 4 toobi weega $\frac{1}{2}$ tundi teeta ning see weſi siis wanni weele juurde liſada.

Reuznachi lehilist: wedelat 1 toop (lastele poole wähem); ſoolalaadilist 1 nael (lastele poole wähem).

Rummeli-tee 60 gr., lastele 20 gr.

Kuuseokka ekstrakti 200 gr. Ekstrakt liigutatakse ilhe nõu sees kahe toobi palama weega segamine ja lisatakse siis wanni weele juurde.

Linnaõlid 5 naela, lastele poole wähem (walmistatakse niisama nagu kllide wann).

Maarja-jääd 200 gr.

Merefoola, feedufoola, loomafoola 4 funi 8 naela, lastele 1 nael.

Parlhapet 60 gr., parlhappe asemel wõib 1 nael tammepuu koort wõtta (walmistatakse niisama nagu kllide wann).

Sinapi ja hu jala-wannide jaoks 50 gr., täis-keha wanni jaoks 250 gr.

Sipelgaid, 500 funi 600 gr. metsas korjatud sipelgaid (walmistatakse niisama nagu kllide wann).

Wääwli-Ialium 75 grammi, lastele 20 gr.

Naistehaiguste puhul tuleb tihti iste-wannid wõtta. Iste-wann seatakse siis woodi äärde. Naisterahwas wõtab enese kas alasti wõi jätab ainult sukad ja särki selga, istub wanni, kus wesi nabani ulatab ja katab pealtkeha willase waibaga. Ilma et ennast kuivataks heidab ta siis woodisse; woodilina peale olgu aga flanellist rätik wõi mõni muu rätik laotatud, millega haige enese siis ruttu ära kuivatab.

Täielikka juhatusi naistehaiguste puhul tarwitatawate wannide kohta leidub raamatust „Naistehaigused“.

Rabamulla mähised.

Mõnesuguste haiguste puhul soowitab arst rabamulla mähiseid. Tähele panna tuleb jünjuures, et rabamuld pesusse inetuid plekkidid teeb, mis pärast naljalt enam wälja ei lähe. Rabamullaga määrinud pesu pu-

deneb peagi ära. On sellespärast plekk tekkinud, siis tuleb see kohe sooja veega välja pesta, oblika hapet (=soola) peale puistata ja umbes $\frac{1}{4}$ tunni pärast uueste välja pesta. Kõige parem on rabamulda kivindu sees võimalikult väheste palama veega segamine liigutada, see segu siis wana linase riide sisse panna ja märjaks tehtud pergamendi-paberiga pealt katta. Selle üle võib veel wana wahariide või mõne muu wäärtusetu riidetüki panna.

VI. Rohtude wõtmise wiis.

Kaugelt suurem osa rohtusid jõuab juu kaudu maosse, et sealt peale oma mõju avaldada. See on kõige loomulikum tee, sest et ka igapäewane toit sellisama tee kaudu rändab.

Uga ka teist teed kaudu toimetatakse rohtusid inimese kehasse, nimelt pärasooolika kaudu. Seda tehtakse niisugusel puhul, kus haige mao tegewus sedawõrd nõrk on, et teda hea meelega koormata ei tahaks, niisama ka siis, kui söögikõri haige wõi rohi wäga halwa maiguga on. Suuremalt osalt on rohtude andmine pärasoole kaudu ka mõjukam kui juu kaudu. Soowitatakse aga pärasoolt enne sisse juhtimist klistiiri abil tühjendada.

Sagedaste pandakse arstirohtusid ka pulbri, pastilli wõi kuuli kujul ematupesse. See sünnib aga ainult kohaliku mõju awaldamiseks.

Ka kops wõib arstirohtusid wastu wõtta. Need peawad aga siis auru- wõi gaasifarnased olema, näit. suitsetamine astma puhul. — Inhaleerimisel (kurgu wõi hingekõri katarri puhul) sissehingatud imepiisikesed weetilgad jatuwad küll harwa kopsu, waid jääwad juba kurgulae ja hingekõri külge kinni.

Üleüldiselt tuntud on ju ka, et rohtusid inimese kehasse ka naha kaudu wõib toimetada. Seesuguseid rohtusid walmistatakse suuremalt osalt salwide kujul ja õõrutakse siis tugewaste sisse. Harilikult aga pääseb sel teel ainult wõrdlemisi wähe rohtu kehasse.

Peale selle pritsivad arstid ka weel otsekohe naha alla rohtusid.

Kuna paljud arstirohud wastiku maiguga on ja peale selle ka seefuguseid haigeid leidub, kes mingisugust arstirohtu naljalt wõtta ei taha, siis on igatihele tähtis teada, kudas ühtikuid arstirohtusid kõige mõnusam jisse wõtta on.

Tilgad.

Tilkajid on kõige parem suhkruga wõtta, mis suus läbi puretakse ja siis lonksu weega wõi marjawiinaga alla loputatakse. Kes suhkurt närida ei wõi, wõi ei taha, tilgutagu tilgad weega pooleni täidetud wiinaklaasi ja joogu sel kombel. Ka seefuguseid tilkajid, mis ilanaha peale ägedalt mõjuvad, nagu foolahape, raua-chlorid (Liquor ferri sesquichlorati) tuleb ainult weega wõtta.

Miksturid.

Miksturid on kõige parem jissewõtmise klaasist järsku alla neelata. Peale joodakse pisut kohwi wõi marjawiina, et maiku ära kaotada.

Peale tilkade ja miksturide wõtmist on soowitataw piparmündi-kompvekki suhu wõtta ja imeda.

Isääravis paljudele on kastor-õli wastik. Siin on soowitataw kahe jissewõtmise wiisiga katset teha. Nimelt kastor-õli palawa musta kohwi jisse wõi palawa ram-muleeme jisse walada, kus see õli nii wedelaks muutub, et teda üsna hõlbus on wõtta. Teisels kaotab ta oma maigu peaaegu täielikult õlle sees. Klaasi jisse walatakse 2 kuni 3 supilusika täit õlut ja siis tarwilik osa kastor-õli jinna peale, ning neelatakse siis ruttu alla; kastor-õli maiku ei ole sel kombel peaaegu sugugi tunda.

Pulbrid.

Sahtiseid pulbreid wõetakse sel kombel, et noaotsa wõi teelusika täis pulbrit weega segamine liigutatakse.

Jõu kosutamiseks määratud pulbreid, nagu somatoze ja tropon, on parem supi sees võtta. Aptegis paberi sisse walmis jaotatud pulbreid ei tohi ilmaški weega klaasi sees segamine liigutada, sest et nendes sagedaste seesuguseid aineid leidub, mis wee sees ära ei sulata ja klaasi põhja jääwad. Kuna aga sagedaste just need ained pulbri mõjukamaks osaks on, siis on rohuvõtmisest sel kombel wähe wõdi ei sugugi kasu. Seesuguseid pulbreid wõetagu sellepärast lusika sees weega. Iseäranis weel, kui need pulbrid lastele määratud on, siis lastagu laps weel lusika puhtaks laskuda. Mõnus on pulbreid oblaatides võtta, siis ei ole mingisugust maiku tunda. Oblaat pandakse peopesa peale ja walatakse wett üle. Niipea kui oblaat pehmeks on läinud, puistatakse pulber tekkkohta ja keeratakse oblaati ääred pealt kokku ja kinni. Sel kombel tekkinud patifeji on hõlbus lonksu weega alla loputada.

Pillid ja kapslid.

Pillid ja kapslid tulewad laugale suhu keele peale panna ja siis lonksu weega alla loputada. Pillisid ja kapsleid pureda ei tohi.

Iseäranis mõnused on n. n. amyli-kapslid, millesse rohi kohe aptegis täidetakse. Sisse wõttes lastatakse kapsel esmalt 1 kuni 2 sekundiks wette ja loputatakse siis lonksu weega alla. Neid wõib aga ka nagu pillisid kuivalt suhu võtta ja siis wett peale juua.

Pastillid ja tabletid.

Pastillisid ja tablettisid wõetakse nagu pillisid weega wõdi oblaatide sees. Buudub neil wastik maik, siis on neid parem ainult wee sees ära sulatada, sest et nad sel kombel kiiremalt mõjule pääsewad.

Küünlatesed.

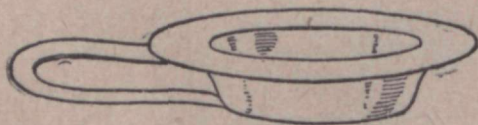
Küünlatesed on pärasoolestse pistmises määratud. Haige lastu ennaft nagu istudes põlwiſi kõweraks, pistku küünlate förme abil pärasoole ja ajagu ennaft ſiis lohe jälle ſirgu. Defib tung pärasoole tühjendamiseks, ſiis tuleb tühjendamisega võimalikult kaua wiivitada, ſ. o. mitte lohe eſimeſe tungi peale tühjendada.

Klistiirid.

Klistiirid tehtakse väikſe gummipalli kujulise wõi pikerguſe lihtſa pritsiga ſiis, kui ſel teel mõnda rohtu pärasoole tahtakse juhtida. Soowitakse aga klistiiri ainult ſelleks teha, et kõhtu ummikuseſt pääſta ja pärasoolt jälle korralikult tühjendada, ſiis on ſelleks kõige parem irrigatori tarwitada. See täidetakſe leige weega, wõib ka Greeka pähkli suuruse tükkise rohelist ſeepi juurde liſada, haige iſe heidab küljelt ja weſi laſtakſe pillamisi ſiſſe jookſta. Irrigator tuleb kehast ainult piſut kõrgemale riputada. Defib tung pärasoole tühjendamiseks, tuleb gunmitoru lohe kinni pigiſtada, et weſi enam edaſi woolata ei ſaaks. Wett tuleb nii kaua kui võimalik kehas hoida. Waata ka „klistiirid“ haiguste kirjelduſes.

Loputusjed.

Suguofade loputusjed wõetakſe naisterahwaste juu-

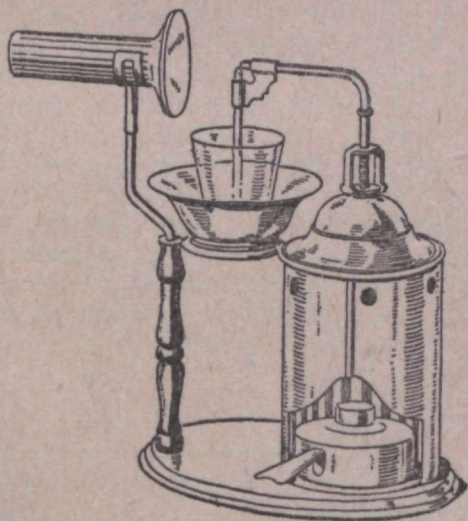
Joon. 13. Madal kaufſ.

res ſel kombel ette, et nad iſe woodis lamawad ja lameda kaufiſe (joon. 13) istumise loha alla ſeawad, kuhu tagaſiwoolaw weſi wälja wõib nõrguda. Irrigator

riputatakse kehast $\frac{3}{4}$ meetrit kõrgemale. On irrigator tühi, tõuseb naisterahvas istukile, et ematüpeesse kogunud weji wälja wõiks woolata. Hea on igaford peale loputust pooltundi puhata. Loputamiseks tarwitatakse iga irrigatorile ostes kaasa antawat mitme auguga emalatoru, kuna listiiri-toru aga ainult ühe auguga on. Ei ole arst mõnda muud juhatanud, siis wõetakse loputamiseks leiget wett, millele 1—2 supilusika täit äädikahaput samimulda wõi teelusika täis keedusoola liitri wee peale juurde lisatakse. |

Inhaleerimine.

Inhaleerimiseks, s. o. wedelikeude sissehingamiseks tarwitatakse lihtsaid inhaleerimise-apparatisid (joon. 14),

Joon. 14. Inhaleerimise apparat.

misjuguheid igaft rohukauplusest osta wõib, kusjuures ka iga apparadile tarwitamise juhatus juurde on lisatud.

Terpentin ja kampwerit wõib ka sel kombel jisse hingata, et embkumb nendest teewa wõi palawa wee peale walatakse ja jeda auru siis jisse hingatakse, mil-
leks trehtli toru suhu wõetakse ja trehtli laiema osa wee-
nõu kohal hoitakse. Niisama wõib ka suitsetamisega teha,
näit. asthima puhul.

Arstirohtude mõju mitmesuguses wa- nuses.

Lõpuks weel mõni sõna sellest, kuidas arstirohud
mitmesuguses wanuses seiswate inimeste peale mõjuwad.
Mitmekordsed katsed on näitanud, et naisterahwastele,
lastele ja üsna wanadele meestele ühe ja sellejama mõju
awaldamiseks wõrdlemisi wähem rohtu tuleb anda, kui
täiskaswanud, 25-kuni 60 aastasele mehele, ja nimelt: nais-
terahwale ja üsna wana mehele $\frac{1}{5}$ kuni $\frac{2}{3}$ täiskaswanud
mehele antawast rohuosast; 10-aastasele lapsele $\frac{1}{2}$; 5-
aastasele lapsele $\frac{1}{3}$; ühe aastasele lapsele $\frac{1}{20}$; poolle
aastasele lapsele $\frac{1}{30}$; ühe kuu wanusele lapsele $\frac{1}{40}$. Üle-
pea tuleb meeles pidada, et rinnalapsed ja tihti ka üsna
wanad inimesed mõne rohu wastu iseäranis hellad on,
niisama nagu neil juba wäikene toidu muudatus ofsen-
damiist wõi pasandamiist tekitab. Naisterahwad peawad
kuupuhastuse, raskejalgsuse ja imetamise ajal rohtude
jissewõtmisega ettewaatlikud olema.

VII. Sagedamad haigused ja nende rawitsemine.

Zärgnewatel lehekülgedel loeme kõige sagedamine ettetulewad haigused tähestiku järele üles, ühtlasi kirjeldame haiguse tekkimise põhjust ja tundemärkeid mõne sõnaga ja juhatame, kuda seda või teist haigust rawitseda tuleb. Rohtudest oleme juuremalt osalt seefugused walinud, mida kodu-aptegis tagawaraks leidub, ühtlasi anname aga ka weel mõned rohusedelid, mille järele igas aptegis rohtu võib walmistada lasta. Meie soow on wõhikutele juhatust anda, kudas neil äkiliste haiguste, õnnetuste ja kihwtituste puhul talitada ja kergemaid haigusi, mis tingimata arsti abi ei nõua, rawitseda tuleb. Suhtub mõni õnnetus või tuleb äkiline haigus, siis leiab wõhik juut raamatust kohe juhatuse, mis tal kuni arsti päralejõudmiseni teha tuleb, ja hästi sagedaste lähed sel kombel õnneks inimese elu päästa, sest „rutuline abi on kahetordne abi.“ Ilmaski ei tohiks selle raamatu peale lootes arstiabist täielikult mööda pääseda katjuda. Ei lähe haigus siin juhatatud rohtude abil mitte warsti mööda või ilmuwad koguni weel halwemad märgid, siis peab kohe arsti kutsuma, kes rawitsemise oma hoole alla wõtab. — Kõik haigused, mis juba algusest peale arstiabi nõuawad, oleme siin kirjeldamata jätnud

Alkoholi kihwtitus tekib üleliigselt marjawiina, õlle ja iseäranis põletatud wiina joomisest.

Ta awal dab offendamises, tuihsoon on nõrk, hingedõhul on alkoholi leht juures; raskematel juhtumistel taob meelemärtus ja rinnad korisewad.

Haige tuleb kõhe woodisse asendada. Arwatakse kõhtus weel rohkel mõõdul alkoholi olewat, siis peab offendamist wälja kutsuma (waata: Kihwtitused). Pea kõrgemale asendada. Külmad mähised pea peale. Sinepipaber sääremarjade peale. Sisse antakse õige kanget kofwi ja iga tunni tagant kümme tilka salmiaki-piiritust (tinkpiiritust) napsuklaasi täie suhkruwee sees.

Arsenika kihwtitus. Kutsutakse offendamine wälja (waata: Kihwtitused) ja antakse enne arsti päralejõudmist rohkestest põletatud magneesiumi sisse, mis weega segamine tuleb liigutada; pärastpoole tumuiseid (limaseid) jooksiid ja piima.

Atropini kihwtitust tuleb mõni kord selle läbi ette, et efekombel atropini-filmatilksid sisse wõetakse. Seda tunneb kergeste sellest, et filmatera märkja suuremaks läheb ja tardunud on, suu ja kõri kuivad on, haige rahutu on, peawalu ja peapõõritust tunneb. Antakse offendamise-rohtu (waata: Kihwtitused), külmad rätikud pea peale ja sisse iga wiie minuti tagant supilusika täis parthape sulatiist (teelusika täis parthapet $\frac{1}{4}$ toobi wee peale).

Audumine. Kui haige kauemat aega woodis lamab, siis lõõwad tal risiluud, istumisekoht j. n. e. auduma. Esmalt lõõb ihu sealt punetama ja hakkab siis määnduma. Et seesugust lugu nüüd ei juhtuks, selleks tulewad haigele õhtu täis puhutud gummipadjad alla seada. Peale selle tuleb haige hästi puhast hoida, tema kehaoasid sagedaste leige weega pesta ja siis kuivaks õõrudo; weele wõib piiritust juurde lisada. On aga juba haawad tekkinud, siis tuleb neid asjakohaselt nagu haawu kunagi rawitjeda. Audunud kohtade peale wõitakse tjingipastat wõi õõrutakse *Sebum salicylatum*'i.

On imemal lapsel mõned kohad audunud, siis võib see teatud tingimistel niihästi emale kui ka lapsele ülipiinlikuks muutuda.

Harilikku, möödaminevat audumist ravitsetakse vaseliniga võides ja siis salitsüli-puudrit peale puistates.

Parem kui vaselin on salitsüli-pasta, sest et see paremine peale jääb. Audunud laste pesemiseks võetagu wee asemel alati lahjat äädikahapu sawimulla wett (2 supilusika täit ühe toobi wee peale).

Minult see wiga on tšingi-pastal, et ta mähkmetest pestes naljalt wälja ei lähe.

Sellepärast on tema asemel xeroformi ja xeroformi-pastat tarwitama haratud. Xeroformi tuleb üsna õhufeselt peale puistata ja ta parandab imehästi. Xeroformi-pasta parandab veel paremine kui tšingi-pasta, pealegi on teda võimalik mähkmetest ka külma weega wälja pesta. Kuna xeroformi nimelise rohu peale tema valmistaja poolt patent on võetud ja ta sellepärast kaunis kalliks on, siis võib tema asemel aptegist Bismutum tribrom-phenylicum'i nõuda; see on üks ja seejama rohi.

Xeroformi-pasta valmistatakse järgmise rohusedeli järele.

Bismut tribromphenyl.	10,0
Bol. alb.	45,0
Mucil Gummi arab.	20,0
Glycerin	25,0

Ageda sügelemise puhul, mida ka tihti ette tuleb, püüdatakse järgmise rohuga:

Bromocoll	7,5
Zinc. oxydat.	
Amyl tritic. aa	10,0
Glycerin.	15,0
Aqua dest. ad.	60,0

Definjektsiooni abinõud, waata: Haiguste idude hämitamine.

Difteritis on peaaesjalikult laste haigus. Lastel on palawik, nad kurdawad walu üle kaelas ja neelamine on raske. Suhu waadates filmame kurgulaes ja kurgurahkude peal walfjaid wõi kollakaid täppeid. Kael punetab ja on paistetunud. Lapsi lastatse kloor-kaaliga (kalium chloricum) kuristada (1 teelusika täis $\frac{1}{4}$ toobi palawa salwei-tee peale) ja wiibimata kutsutatse arst abiks.

Elektri löök, waata: Wälgu löök.

Erguwalu (neuralgia) wõib wäga mitmekesistel põhjustel tekkida: üleliigne töötamine, toitmise korratud, jooksja, influentza j. n. e.

Erguwalud algawad suuremalt osalt äkitselt juure ägedusega kõigemitmekesistomas kehakohtades ja wältawad harilikult lühikest aega. Walutaw lehaosa on teatud kohtadelt litsumise wastu ülihell.

Wõõdaminewaid hoogujid rawitsetakse migreeni juures juhatatud rohtudega, iseäranis on aspirini-tabletidel hea mõju. Sealjuures hoitagu tee, kohwi, alkoholi, würtside ja lihatoitude eest, jöõdagu wõimalikult wähe wõi ei sugugi. Soowitataw on rohke liifumine wärskes õhus, ka hoolitsetagu seedimise eest. Sinepi-plaaster on hea mõjuga. Üleüldise ergulikkuse puhul on Heimi ergu-tee (närwi-tee) soowitataw:

Biparmündi-teed,

Baldriani juurt,

Jsujuurt,

Pomerantši lehti,

igaüheft ühepalju. Üks kuni kaks tassitait päewas juaa.

Restawad walud kauemat aega, pöõrdagu arsti poole.

Ernes kõrwas. Lapsed ajawad mängides mõnikord erne, wiljatera j.n.e. kõrwa. Tungiwalt peame hoiatama, et seda ise mitte mõne konksu, juutsewõela wõi muu sellesarnase riistaga wälja ei katsutaks urgitseda, sest et see suuremalt osalt õnneks ei lähe, igatahes kõrwa sedawõrt wi-

gastada wõib, et pärast raske kõrwahaigus tekib. Ei ole wõimalik kohe arsti juurde minna, siis pritsitagu nii kaua leiget wett (ernestele, ubadele ja teistele paisuwatele asjadele leiget õli) kõrwa, kuni wesi wõi õli selle wõõra asja kõrwast wälja uhub. Sel kombel jõutakse tihti eesmärgile ja ei ole mingisugust hädaohtu karta.

Gaasi kihwtitus, waata: Lämpumine.

Haawade rawitsemine. Kõigepealt tuleb haawa hoolikalt pesta, et ta pärast mädanema ei läheks. Selleks wõetakse lvsoli-wett wõi äädikahapu sawimulla wett. Werd lastutakse waigistada (waata ka: Werejooks) ja wäiksete haawade peale kleebitakse Inglis-plaastrit. Suuremate haawade jaoks määratakse boor-salwi õhukse mähise peale, pandakse see puhtaks pestud haawa peale, selle peale haawa-puuwilla ja seotakse õhukse haawajidemega finni.

On haawa ääred laiali, siis litfutakse need kofku, puistatakse pisut Bismutum subgallicum'i peale ja kleebitakse Amerika-plaastriga finni.

Kriimustuste peale puistatakse niisama ka õhuke fiht Bismutum subgallicum'i, pandakse haawa-puuwilla peale ja seotakse finni.

Tulehaawad, waata sellenimeline juhatus.

Beatingimiseks igasugu haawade rawitsemisel on piinlik puhutus. Mõnel pool on harjunud wiisiks haawade peale wõre waigistamiseks ämblikuwõrku panna, see jäetagu aga tegemata, sest et selle läbi rohkesti wõrekihwtitust ette on tulnud.

Rp. Xeroform

Gummi arab.

Glycerin ana 5,0

Bol. alba 10,0

M. f. Pasta.

Haawa salw.

Habeme wistrit (Bartfinne). See häda tekib külgehaakamise teel, enamaste habemeajajate laudu ja ulatab kõigi nende kohtade peale, kus habet kaswab, niisama ka

tulmude peale. Iga üksiku karwa ümber tekivad väikesed wistrikud ja karw langeb pärast maha. Päewa jooksul tuleb fagedaste äädikahapu sawimulla sulatisega pesta, ei parane häda sel lombel, siis õõrutakse kolm korda päewas 10-protsendilise wäämlisalwiga. Soowitatam on sealjuures igapäew habet ajada. Ka järgmine abinõu wiib kindlaste eesmärgile, kuigi ta pisut walus on. Pintseti abil tõmmatakse iga tõbine karw ja teised naabruse karwad ükskhaawal wälja, kas ühe korraga, wõi kui tõbi rohkem laiali lagunenud, siis osakaupa mitmel korral. Selle järele tuleb mitmel korral tšingi-pastat peale wõida, siis paraneb tõbi warsti ja karwad hakkawad uueste kaswama.

Haigete riided. Woodis puhkajatel haigetel ei tohi peale ihupeju muid riideid seljas olla. Soojemalt ennaft riidesse panna on neil kahjulik, iseäranis weel palawikulistel haigetel, sest seesugusel puhul ei suuda keha üleliigset soojust wälja ajada, waid riided peawad selle kinni. — Nõrga kehaehitusega inimesed, kellele jooksja ja katarriid ähwardawad tulla, wõiwad wõrdlemisji soojemaid riideid tarwitada. — Need inimesed kellel kaela- ja kurgurahud fagedaste illes paistetawad, ei talita sellega julgugi hästi, et kaela soojade rätikutega kinni mähiwad; palju otstarbekohasem on neil kaela külma weega pestes karastada, siis ei ole külmetamisft nii hõlpsaste karta. — Kellel neerupõletik on olnud, see peab alati willaseid sukke kandma; kes kõhu-koolifute all kannatab, peab willast riidet kõhu peal kandma. — Kellel jalad higistawad, see peab willaseid sukke kandma ja neid fagedamine wähetama.

Haigetoa tuulutamine. Zuba igas eluruumis läheb õhul halwaks, seda enam weel hoigetoas, mis iseenesest arusaadaw on. Si leidu toas õhupuhastuse fiskeftheadet (wentilatori), siis on tuulutamisefks sellest küllalt, kui afna, õhualna wõi ukse lahti teeme. Harilikult kardetakse sealjuures „tõmbetuult“, kuid päriselt asjata. Haige

tuleb tuulutamise ajaks waibaga ainult kuni kaelani kinni katta ja siis ei ole külmetamist karta. Külmal aasta-ajal võib haige tuulutamise ajaks muidugi teise tuppka kanda. Tuulutada aga tuleb tuba vähemalt kaks, kolm korda päewas, ükskord lauemat, teised korrad lühemat aega. Ahjude ja pliitade kütmise kaudu tekitatud tuulutamist ei või kunagi küllaldaseks pidada.

Haigetuba. Haigetuba olgu, Dr. Wildti eeskirjade järele, võimalikult avar, walge ja wagune; kõik polsterdatud mööblid, illeliigsed kardinad ja teised asjatad tõmmupüüdjad koristatagu ära. Tarwilik on selle asemel suurem laud rohupudelite, sidemete ja muude tarbeasjade jaoks, niisama ka tunnikell ilma löögita ja wäike kell helistamiseks, kui haigel abi tarwis läheb. See wäike kell asugu seesugusel kohal, et ta haigel käepärast oleks ja haige koha woodist helistada võiks. Võhnamad lilled ei ole haigetoas siindsad; lehetaimed on aga looduslikkude õhuparandajatena hästi asjataohased. Haigetoa õhu wärskendamiseks woiwad aknad, kui haige hästi kinni kaetud ja woodifirmi abil tõmbetuule eest kaitstud on, suwel böd kui päewad lahti olla; talwel tulewad aknad sagedaste, aga igakord ainult lühikeseks ajaks awada. Suitsetamise, keetmise, pesu pesemise ja kuivatamise eest haigetoas peaks tigemata hoidma. Päikesepaisteline tuba on wäga soowitatam. Paistab päike silma, siis võib kardinat, woodifirmi või woodit teise kohta tõstes abi leida. Lampiõid ja küünlaid, wäljaarwatud elektri- ja gaasilambid, ei tohiks haigetoas eneses põlema süüdata ja ära kustutada, sest et see õhku rikub. Et haigetoas tarwilik waihus walitseks, selleks waadatagu, et ukked ei künuks ja aknad ei kliriks; hoitagu muusika harjutuste eest, uksekellale mähitagu riie ümber, laululinnud ja koerad wiidagu eemalseiswatesse ruumidesse. Haigetoas eneses hoitagu igasuguse müra eest ja räägitagu rahulikult, waitsest, kuid siiski mitte sõjastades, sest et see haiget

äritaks. Haigetoa õhusoojus olgu 15—16° C järele ja seda mõõdetagu ühtlugu ustawa kraadillaasiga.

Haiguste idude hävitamine. Mõnufaks, haifuta defektsioonijini abinõuks, mis ka halwa haifu ära kaotab, on kalium permanganicum. Seda pulbrit võetakse üks noaotsa täis toobi wee peale ja seda wett tarwitatakse siis asjade pesemiseks j. n. e. Haigerawitsejate käte pesemiseks j. n. e. on lysoli-sulatis küll mõjukam, kuid hais on tal wastikum.

Tähendada tahaksin, et lysol lautades kus piima-lehmad wiibivad, tarwitamiseks ei kõlba, sest et piim hõlpfaste lysoli ja karboli maigu omandab.

Gluruumide puhastamiseks haiguseidudest tarwitatakse wiimasel ajal rohkest formaldehydi-lubja segu.

Umbes 50 kubimeetrit suure toa jaoks võetakse kolm toopi toorest formaldehydi, 3 kilogrammi (umbes 7^{1/2} naela) wärskelt kustutatud lupja ja 9 toopi keewa wett. Puhastatava toa alnad pandakse kõwaste kinni ja umbes 70-toobilise puu-wõi plekknõu sisse puistatakse esmalt kustutamata lubi, siis weji ja kõige wiimaks formaldehyd ning urjed keeratakse lukku. Uuru, mis nüüd toas tõuseb, lastakse kuus tundi mõjuda.

Tahetakse tuba warsti jälle tarwitada, siis liifatakse peale seda, kui formaldehydi aur juba küllaldaselt on mõjunud, üks umbes kahepangeline nõu tupp, mille sisse 2^{1/2} naela kustutamata lupja ja 3^{1/2} toopi keewa wett on walatud. Lõpuks liifatakse pooltoopi salmiatipiiritust juurde ja weerand tunni pärast võib siis tuba tuulutada.

Saialdane aga ekslik on arwamine, nagu võiks karboli-wee piserdamisega tuba haiguseidudest puhastada. Nagu täpipealsed teaduslikud katsed näitanud on, ei saa haigust tekitawad bakteriad jelle läbi fugugi surmatud, waid tupp tekitab ainult karboli haifu! Ruumid, kus külgehaflawad haiged wiibinud, tulewad otstarbekohaselt

koristada ja pörandad karboliweega tubliste üle kiiirida. On seinad õlivärwiga wärwitud, siis tulewad need niisama ka karboliweega pesta, katavad seinu aga tapetid, peab juba ohtra tuulutamisega leppima. Polsterdatud toolid peab mõnda päewa tuulutama. Puu- ja raudasjad õõrutakse kange karboliwee sisse kastetud lapiga üle.

Haisewate haawade peale puistatakse peeneks jahwatatud kohwi, mille järele hais ära kaob.

Igafuguse haisu kaotamiseks kõiksugu nõudest loputatakse neid külma wõi sooja weega, millele mõni lusikatäis sinepajahu juurde on lisatud.

Halb hais suus. Tuleb suust halba lehta, siis on selle põhjuseks kas seedimise korratatus, ninahaigus, kurgulae wõi kõri haigused wõi halvad hambad.

Peab selle korratuse ära parandama, mis halwa haisu tekkimise põhjuseks on, siis loputatakse suud sage-daste mangani hapu kaali weega.

Halwa haisu kaotamine, waata: Haiguseidude häwitamine.

Halwatus, palawuse waata: Palawuse halwatus.

Hambawalu. Walutab õnes hammas, siis wõetakse tükile puhastatud puuwilla, tilgutatakse sinna peale hamba-tillakid ja pistetakse hamba auku. On hambawalu jooksjaga ühenduses, siis wõetakse üks kuni kaks aspirini tabletti ja õõrutakse põske naha sügelemise juures juhatatud salwiga. On igemed alla wajunud, nii et suurem osa hambast igemest väljas on (iseäraline hel-lus külmade ja soojade jookide wastu), siis kastetagu seda kohta igapäew üks kord kaheprotsendilise põrgutiwi weega (sulatisega) ettevaatlikult.

Gammaste- ja suu rawitsemine. Paljud inimesed jä-tawad suu ja hammaste rawitsemise hoopis hooletusesse, aga ometi on see väga tarwiline asi.

Igakord peale söömist tuleks hambaid pehme har-jaga puhastada wõi vähemalt suud weega loputada, et

toidujäänuseid wälja uhtuda, mis muidu hõlpsaste käärima hakkawad ja hammastele kahju teewad.

Suu loputamise weels wõetagu lahjat äädilahapu sawimulla sulatist wõi myrrihi-tinkuri, $\frac{1}{2}$ teelusikat klaasi wee peale, wõi ka manganihapu kaali wett.

Hammaste puhastamiseks wõetagu kriidipulbrit wõi weel parem hambaseepi, sest et see hambaid nii hõlpsaste ei kriimusta kui kriidipulbri terad. Ka magneesia on hea.

Weisi ei tohi külm olla.

Iga pooleaasta tagant lastagu hambad hambaarsti poolt läbi waadata, kes hamba peale tellinud kiwikorra maha wõtab ja juhtuwad augud ära plomberib.

Hambaorgi tarvitamine on laiduwäärt.

Kõbedaid ja kergeste werd woolama hakkawaid igemeid pinseldatagu myrrihi-tinkuriga wõi igemete põletiku juures nimetatud rohuga.

Mõnus weisi igapäewaseks suu loputamiseks on järgmine:

Piparmündi õli	5,0
Aniisi õli	3,0
Näälilise õli	8 tilka
Coccionella tinkuri	6,0
Thymoli	1,0
Piiritust	$\frac{3}{4}$ toopi.

Wõetakse mõned tilgad klaasi wee peale suu loputamiseks.

Iseäranis seesugused inimesed, kes tolmulaadiliste asjadega töötawad, nagu möldrid, pagarid, maalrid, krohwijad, kivilihwijad ja paljud teised peaksid oma hammaste eest rohkem hoolt kandma ja neid sagedamine arsti poolt läbi waadata lastma.

Hammaste tegemine. Lapsel kasvawad suhu kaks-kümmend piimahammast, kuid kuueandal wõi seitsmendal eluaastal langewad nad wälja, kuna nende asemele tugewamad hambad tulewad. Harilikult algab hammaste

tegemine 7. kuul peale ja lõpeb 25. kuul, kuid mitte alati ei ole lugu nõnda, vaid hammaste tegemise ajajärg on vahel üsna mitmekesine. Sel ajal peab laste eest iseäranis hästi hoolitsema ja neid kõigepealt külmendamise eest hoidma; korraliku seedimise eest hoolitsemine on tähtis.

Rumbagisese lõualuusse tuleb kümme hammas, ja nimelt neli esihammas, neli purihammas ja kaks silmahammas. Hambad ilmuvad enamaste paaritaupa rumbagil pool lõualuud. Alumise lõualuu hambad ilmuvad harilikult pisut varemalt kui nendekohased hambad pealises lõualuus.

Kõigepealt, enamaste seitsmendal kuul, ilmub alumiste esihammaste keskmine paar, siis ülemiste esihammaste keskmine paar, sellepeale mõlemad äärmised esihambad. Teise eluaasta jooksul tulevad silmahambad ja nende järele purihambad. Sellega on esimene hammaste tegemine lõpule jõudnud.

Mõned emad annavad hambaid tegemale lapsele mahlatannise juurt (Beilchenwurzel) närida. See on taunis asjatahane, jüsti tuleb juurt mitu korda päevas teeva weega pesta, sest et muidu sinna bakteriaid sigib.

Hämmorroid. Hästi hea salw hämmorroide puhul on:

Extr. opii sol. (1+1) gtt X

Extr. hamamelid spir. 1,0

Liquor Plumbi subac. 2,5

Lanolin 35,0

Ka järgmised küünlad tagaotsa pistmiseks on hästi head:

Bismut. oxyjodid.

Bismut. subgallic. ää 1,0

Zinc. oxydat 1,0

Resorcin. 0,1

Bals. peruv. 1,0

Ol. Cacao 20,0

Fiant. suppositor nr. X

Zookfewad hämorroid werd, siis on soowitawat jädruniwee jisse lastetud puhastatud puuwilla tüükilest tagaotsa pista.

Sigistama ajawad abinõud on aspirini-tabletid ja leedri-tee. Darwitamise juhatus, waata: Influentja.

Hingamine. Terwislikes ja rahulikus seisukorras tuleb 1 minuti peale hingetõmbamisi:

rinnalastel umbes	44
1—5 aasta wanustel lastel umbes	26
15—20 " " " "	20
teismises " elueas " " "	16

Hinge kinnijäämine on harilikult teiste haiguste, iseäranis kopsuhaiguste tagajärjeks. Sellepärast tuleb ka rawitsemist nende haiguste iselaadi järele ette võtta. Sagedaste tuleb ette, et hinge kinnijäämises lihtne lima-nemine süüdi on, siis võetagu 3 kuni 4 korda päewas tassitais palawat rinna-teeid, millele 20 tilka ammoniak-aniisji, paar tüükilest lakritsi ja noaotsa täis salmiaki-pulbrit juurde lisatakse.

Hingetorude katarr tuleb alati külmetamisest. Haige tunneb enese uimase olewat, isu puudub, peawalu, kõha, röga, sealhõlmal väike palawik. Ügeda katarri puhul tundub kõri kare olewat, ja rinnad walutawad.

Haige peab mõõdukalt soojas toas wiibima, ja tunneb ta ennast üsna haige olewat, siis woodisse heitma. Wahetewahel üks linnakse- ehk kõha-kompwet võtta, see pehmendab; soowitawat on sealjuures leedufoola sulatuse auru jissehingamine ehk inhaleerimine, niisama hästi sooja piima joomine meega. Rind õõrutakse sooja weega jisse, wõi pandakse, mis weel parem on, sinepi-plaaster peale.

Kellel kalduwus hingetorude katarri poole on, peab rinnaelundisi tubliste karastama. Kõigeparemine sünnib see igapäew rinda ja selga jaheda weega õõrudes, millele kolm supilusika täit wiina ja leedufoola juurde lisatakse. Peale selle võetakse õhuvannid, esmalt toas, pärast-

poole wabas õhus ja kivistatakse igapäew soolase weega. Hoitagu suitsuga täidetud ruumide eest.

Zalahigi wähenemiseks ja selle halwa haitu kaotamiseks pinseldatagu jalgu igal hommikul ja õhtul formaldehydiga ja puuderdatagu siis paksult salitsili-puudriga.

Järgmine soowitusewäärt rohi on:

Acid. chromic	5,0
Aqua	95,0

Sellega pinseldatakse õhtul ja raputatakse salitsili-puudert paksult peale.

Zalataldade õhetamine. Mõjukas abinõu selle vastu on järgmine:

Kollast waha	20,0
Oliwi õli	70,0
Peeru balsamit	10,0

Panni sees süte peal sulatatakse waha ja õli kokku; on segu pisut jahtunud, liigutatakse balsam selka, kuni segu lõwaks jääb. Segu hoitakse hästi kinni seotult alal. Hommikul ja õhtul õdrutakse jalatallad sellega tubliste sisse.

Igeme põletik. Põletikulisi igemeid pinseldatakse kolm korda päewas joodi-tinkuri ja myrri-tinkuri seguga (kumbagit ühepalju) wõi järgmise rohuga:

Thymoli	0,25
Myrri-tinkuri	20,0
Ratanhia-tinkuri	10,0

Need mõlemad rohud on ülepea koberdate ja kergete werd woolama haflawate igemete rawitsemiseks soowitatawad.

Zmeware laste mao-soole katarr tekib mitmesugustel põhjustel, ja nimelt:

a) üliohtrast toitmisest, mida nüühästi rinnalastel kui ka lehmapiimaga toidetawatel lastel ette tuleb. Üliohtraste toidetud lapsel käiwad peale toitmist lutsud ülesse ja ta haflab ofsendama, kannatab puhutuste ja

paſandufe all. Roja on wedel, limane wõi rabe ja ſeedimata juuſtuofaſteſtega ſegamine;

b) liiga lahjaſt piimaſt wõi liiga wäheſeſt toiduſt. Lapsed hinnuſtawad palju magada ja tunduwad külmad olewat. Roja tuleb wähe, ſee on kuuw ja tumedawõitu.

Harilikudel oludel peab laps wedelikku ſaama:

	2. nädala lõpul:		
$\frac{1}{2}$ toopi	= $\frac{1}{4}$ toopi piima	+ $\frac{1}{4}$ t. wett	8 jöömaajal;
	4. nädala lõpul:		
$\frac{3}{4}$ toopi	= $\frac{3}{8}$ toopi piima	+ $\frac{3}{8}$ t. wett	8 jöömaajal;
	8. nädala lõpul:		
$\frac{9}{10}$ toopi	= $\frac{5}{10}$ toopi piima	+ $\frac{4}{10}$ t. wett	7 jöömaajal;
	12. nädala lõpul:		
1 toop	= $\frac{6}{10}$ toopi piima	+ $\frac{4}{10}$ t. wett	7 jöömaajal;
	20. nädala lõpul:		
1 toop	= $\frac{3}{4}$ toopi piima	+ $\frac{1}{4}$ t. wett	6 jöömaajal;
	28. nädala lõpul:		
1 toop	= $\frac{9}{10}$ toopi piima	+ $\frac{1}{10}$ t. wett	6 jöömaajal;
	36. nädala lõpul:		
$1\frac{1}{4}$ toopi	= $1\frac{1}{4}$ toopi piima ilma weeta		6 jöömaajal.

Rinnalaste läbiſtitune jooqihulga mõõt on:

2. nädala kestel	500 g.
4. " "	600 "
8. " "	800 "
10. " "	820 "
14. " "	850 "
17. " "	870 "
20. " "	900 "

Mao-ſoole katarri muudeks põhjuſteks wõiwad olla:

c) bakteriate ſiſſerändamine riffe läinud wõi puudulikult keedetud piima kaudu; toiduwaheldus piimalehmadel j. n. e.

Kawitſemine nõuab muidugi kõigepealt haigufi teſitawate põhjuſte kõrwaldamiſt. Siis jäetakſe piima andmine paaril, kolmel päewal päriſelt ära ja toidetakſe laſt ſelle aſemel kaera-tunnmiga (Quäcker Dats) wõi mõne

hea lastejahuga. Lapse wanuse järele antakse kolm korda päewas $\frac{1}{2}$ tundi 1 kalomeli-pulbrit, ülepea kuus korda. Asjakohased on klistiirid leige kummeli-teeaga, puhutuste puhul mõned teelusikad ristiköömliteed, sealhõlmas soojad-niisked mähised kõhu peale. On pasandus liiga suur, antakse mitu korda päewas teelusika täis salepi-tummi (waata: Soole-latarr). Hakatakse mõne päewa pärast jälle piima andma, siis lahjendatakse seda eelotsa wee asemel riisiveega.

Zmewate laste pasandus tekib peaaesjalikult kowadel ja sügisel, nimelt toiduwaheldusest, mille tagajärjel ka piim muutub.

Piimaga toitmine tuleb kõige järele jätta, selle asemel antagu lastejahu või weel parem kaera hebemeid (Quäcker Dats); neid tuleb tubliste teeta, läbi kurnata ja wedelik imemise pudelisse panna; iga pudelisse peale selle weel terake soola ja pisut suhkurt. Zmenmise gummi sisse tuleb suurem auk teha, et limane wedelik paremine läbi pääseks; soowitatavam on tummi (lima) paksemaks teeta ja siis lusikaga sisse anda. Sel kombel tuleb mitu päewa järgemisi toita. Sisse antakse kolm korda päewas üks kalomeli-pulber ja iga tummi pudeli sisse pandakse väike nootsa täis tannalbini (kahel päewal). Kuna aga lapse seedimise elundid kahe esimese kuu jooksul tähtsuse ollu ei seedi, siis peab seesugustele lastele lastejahu ja kaera hebemete asemel piima lahjendama.

Zmetajad naised peawad Dr. Ammoni järele järgmist toitmisewiisi silmas pidama:

a) Lubatud on järgmised joogid ja toidud:

Joogid: rammuleem, petipiim, kaka, šokolad ilma würtšideta, kohwi rohkestest piimaga segamine, mandlipiim, jahujook, piim igasugusel kujul, tee rohkestest piimaga, wesi, iseäranis suhkruwesi on väga soowitatav.

Toidud: lillkapjas, rohelisted ja kuwatud oad, wiimased iseäranis suppides ja piireedes, leib, jahupudrud ja supid, piima-, tangu-, riisipud, või, karotid,

Kompotid wärskest ja kuiwatatud puuwiljast, mitte aga suurel hulgal; munad igasugusel kujul, rohelisted ja kuiwatatud erned suppides ja püreeses, liha praetult või parem keedetult (suitsetatud liha ja soolaliha on keelatud), forellid, seesugune aiawili, mis puhutuvi tekitawalt ja kõhtu lahti tegewalt ei mõju, tangud, kaeratangud, jänesepraad, augid, põdraliha, kanad, mesi, kaunawili läbi sõela aetult supide ja püreedena, wafkaliha, piimaliha, kartulid keedetult või supi ja pudruna; kastanid; läätsed püree ja supina; porgandid, nuudlid, pastinaadid, tedred, põdrapraad, riis, weiselihha, saago, mustjuured, taine sealihha, spinat, tuid, wärsked ja mitte liiga raswane worst, juhkru-erned.

b) Keelatud on järgmised joogid ja toidud:

Joogid: Wiha, kange õlut, porter, wiin, limonad, likör, punsh, romm, marjawiin, wahuwiin, felters.

Toidud: Angerjad, õunad, aprikoosid, pirnid, lawaseened, pardiliha, äädikas, sest et see piima wähendab (keedetud äädikas on toitudes lubatud); rasw, iseäranis seesugused raswad, mis üksna wärsked ei ole; hanepraad, juhkru-jäätis (moroshenoje) igasugusel kujul, würtšid (šinep, kõõmlid, pipar, kaneel, nelgid, muskati-pähklid, wanilje, safran), kurgid, heeringad, mustikad, läbi sõela ajamata kaunawili, juust, kaaprid, kiršid, küüslauk, kapsad, kaalid, lehesalat, wähid, koogid, lõhe, mädarõigas, melonid, mürklid, austrid, igasugu wärsked puuwili, pasteetid, peteršil, ploomid, seened, suitsetatud liha ja soolaliha, redised, rõikad, salat, fardellid, hapukapsas, spargel, tirkad, trühwolid, juurekraam, suitsetatud worst ja sibulad.

Influentša tekitajaks on batsillus. Haiguse tundemärgid on mitmesugused: palawik, pea- ja liikmewalu, suur roiduwus, isupuudus, filmapõletik, kaelawalu, kõha j. n. e.

Haiguse algusel tuleb kõhe woodiske heita ja tubliste higistada. Selleks wõtakse 2—3 aspirini-tabletti sooja leedri-teega ja kaetakse ennast hästi willaste waipa-

dega. Peale higistamist kuivatatakse keha üleni ära ja õõrutakse lihtsa viinaga sisse, siis vahetatakse pesu.

Raelavalu puhul kiristatakse kõha jaoks juhutatud rohtudega.

Ei kao haigus varsti, pööratagu arsti poole.

Inglise haigus tekib $\frac{1}{2}$ kuni 2 aastastel lastel. Tema iseloomulikuks tundemärgiks on käre ja jala liitmehelõhtade kange paistetuse. Kõõlid on õhukesed ja hõlpsad murduma. Lapsed õpivad väga hilja seisma ja jooksema.

Lapsed peavad rohkestest värskelt õhu ja päikese käes viibima. Hea ravitsemine ja toitmine on juure tähtsusega. Vanematele lastele antakse munarebu ja peenets hõõrutud liha. Igapäevased soola-vannid (vee soojus 26°; $\frac{1}{2}$ naela soola vanni peale) on hästi tulusad! Sisse antakse lastele kalarasva ja kolm korda päevas nootja täis mosvorihaput kaalit.

Jooksja (liitmehvalu) on suuremalt osalt külmeta-mise tagajärg.

Soomitatavad on kuivad, soojad mähised; valutava kõha peale seotakse flanelli või salitsiili-willu. Hästi mõjukas on ka kaptiitini-plaastri peale panemine, mis mitmeks päevaks peale jäetakse; ka sisseõõrumised kampweri-piirituse või kloroformi-õliga on asjakohased. Sisse võetakse kolm korda päevas üks aspirini-tablett.

Waata ka: Rabandus.

Rp. Pil. Ichthyoli 0,1 № 100

Kolm korda päevas 1—3 pilli jooksja puhul.

*

Rp. Acetoni

Ol. Olivarum ana 5,0

M. f. linimentum

Sisseõõrumiseks jooksja walude puhul.

Isupundust leidub ägeda kõhukatarri, soolte haiguste ja kange kõhu tinnioleku puhul; niisama ka kõigi palawituga algawate haiguste, ärewise ja närwilikkuse puhul.

Ravitsemine seisab isupuudust tekitavate hädade kõrvaldamises. On seedimine korratu, püütakse seda korraldada. — Isu enese äratamiseks maitstakse peene maitsega toitu, suitsetatud teelt, kurliid, kawiari. Niisama võib pooltundi enne söömist 25 tilka Hiina tinkturi segu (Tinct. Chinae comp.) võtta.

Juukse sammaspoolik. (Bartsflechte), habemeajamise teel ülekantav haigus, mis habeme wistrikuft sellepoolest lahku läheb, et teda ka mujal keha peal ette tulla võib ja mitte ainult näo peal. Iseloomuliks märgiks on ümargune ohatusplekk helepunase äärega ja väiksete rakudestega. Keskelt on plekk kahwatu-punane või ihufarwa. Tõbi keha pealt kattedaw juuksed pooleks ja ainult lühikesed tüükad jääwad järele. Raks korda võitakse järgmist salwi peale:

Chrysarobin	3,0
Vaselin	27,0

Wõi lastakse aptegis järgmist rohtu valmistada:

Naphtholi	0,1
solv. in Alcohol. absolut. q. s.	
Ol. Rusc. aeth.,	
Balsam. peruvian. àà	5,0

Seda rohtu tuleb pinsliga ümberringi võida, itka väljaspoolt sisepoole tõmmates, et töbi edasi laguneda ei saaks. Soovitataw on ka tõbi seid kohti hommikul ja õhtul järgmise seguga niisutada:

Aceton	5,0
Naphthol	0,1
Formaldehyd. sol.	0,4
Spir. camph.	50,0

Ja siis õhkeks järgmist salwi peale võida:

Jod. pur.	0,3
Vasel. fl.	30,0

Juuste ravitsemine. Professor Laszar, üks kõige-kuulsamatest juusteravitsemise eriteadlastest, soovitab

nõrga juustelasvuu ja juuste väljalangemise puhul järgmist ravitsemisselviisi (n. n. Lassari juusteravitsemise viis):

Rõigepealt igapäew, pärastpoole harvemine pea peale tõrwa- või tõrwa-wäävli-seepi määrada ja siis sooja weega hästi wahutama ajada; selle peale leige weega ohtralt loputada. — Walkjate juuste jaoks wõetakse wärwita tõrwa-seepi. — Peale ärakuivatamist pestakse wähesel mõõdul järgmise leotisega:

Glitserini	30,0
Karbolihapet	0,5
Wett	300,0

On juuksed selle järele pisut kuivanud, niisutatakse järgmise leotisega:

Naphtholi	0,5
Piiritust	200,0

ja õõrutakse juuksed siis jämeda rätikuga päris kuivaks.

Lõpuks wõidakse juukseid weel järgmise salwiga:

Salitsilhapet	1,0
Benzoe-tinkturi	2,0
Bergamoti-õli	1,0
Oliwi-õli või wafelini	46,0

On peas rohkestes lõõmas, pestakse pead mitu korda nädalas juuste väljalangemise juures juhutatud juukse-piiritusega ja wõidakse peale selle järgmise seguga:

Karbolihapet	1,0
Wääwlipulbrit	10,0
Beeru-balsami	2,0
Oliwi-õli	10,0
Bergamoti-õli	1,0
Lanolini	20,0

Sarilikus igapäewafel's juuste ravitsemissel's on väga hea juuste väljalangemise juures nimetatud piiritus ja eespool juhutatud salitsilhapet sisaldaw salw.

Rp. Tinct. Cantharid.	15,0
Spir. ad.	150,0

Juukse piiritus

Rp. Sulf. sublim. *	30,0
Lanolini	2,0
Adip. benzoin	25,0
M. f. Ungt.	

Wälispidi pe a fõõma wastu.

Juuste wäljalangemine. Ühes juustekaswu üleüldise kahanemise põhjusiks peetakse, et juuksed ühes peakatete tarwitusele wõtmisega oma ülesande, pead külma wastu kaitsta, kaotanud on. Seda tõendab ka see, et juustekaswu meestel, kes sooje ja õhukindlaid müütsid kannawad, rohkem kahanemas on kui naisterahwastel. Muud kahjulikud mõjudid, mis juukseid wälja langema panewad, on seedimise korratused, higistamine, üleliigne wõidmine ja kähardamine. Ka kasimatus mõjub kahjulikult, sest higi ja rasw, mida näärmed wälja eraldawad, hakkawad määnduma, selle tagajärjel hakkab peanahk sügelema ja juuksed langewad wälja. Sellepärast on juuste rawitsemise esimeseks ja tähtsamaks asjaks puhtus.

Geskujuliku juuste-piiritusena igapäewaseks pea pesemiseks wõime soowitada:

Hiniini	1,0
Naphtholi	0,2
Rastor-õli	5,0
Beeru-balsami	5,0
Piiritust	180,0

Langewad juuksed peale raskeid haigusi, ergupalawikku j. n. e. wälja, siis ei aita selle wastu peaaegu mingi rohi. Harilikult aga hakkawad juuksed mõne aja pärast jälle kaswama. Waata ka: Sabeme wistrit, Juukse jamaspoolit ja Juuste rawitsemine.

Rp. Tinct. Cantharid.	3,0
Chlorali hydrati	2,0

Adipis lanae	5,0
Vaselini	
Aq. amygd. amar.	
Aq. Calc. ana	10,0
M D S.	

Beanaha sisse õõruda, kui juuksed ergulise peavalu tagajärjel välja langewad.

Juuste wärwimine. Kõige paremaks abinõuks juuste ühemõõduliseks ja kestvaks wärwimiseks on hõbeda (põrgufiwi, argentum nitricum) wärwid. Waremalt tarwitati juuste wärwimiseks rohkeste tina-wärwifid, kuna need aga terwise peale kahjulikult mõjusid, siis on nad nüüd keelatud. Hõbeda-nitratiga (põrgufiwiga) wõib juukseid, leotise kanguse järele, helepruunilaks kuni mustaks wärwida. Wärvitud juuksed ei omanda, kui dieti rawitsetakse, ilmaski inetut karwa, nagu jeda teiste kaubaturul leiduwate wärwide juures pahatihti ette tuleb.

Järgmistes ridades anname eeskujuliku juhatusse juuste wärwimiseks. See wärv seatakse kolmest wedelikuft kokku. Kuna 1. ja 2. juuste wärwimiseks tarwitatakse, tarwitatakse 3. ainult süsimustade juuste pärastiseks tumendamiseks, niisama ka naha peale sattunud mustade plekkide välja wõtmiseks.

a) Mustade ja mustjas-pruunide juuste jaoks:

1	{	Pyrogalluse-hapet	0,5
	{	Piiritust (90%)	12,0
	{	Destilleritud wett	38,0
2	{	Põrgufiwi	2,5
	{	Destilleritud wett	22,0
	{	Salmiaki-piiritust	7,5

Põrgufiwi sulatatakse wee sees üles ja lisatakse siis salmiaki-piiritus juurde.

Natrium thiosulfuricum	0,3
Destilleritud wett	20,0

b) Pruunide juuste jaoks:

1. nagu a) juures juhata tud.

2	{	Þörgufiwi	1,5
		Destilleritud wett	26,0
		Salmiaki-piiritust	4,5

3. nagu a) juures juhata tud.

c) Walfjas-pruunide kuni walfjate juuste jaoks:

1 nagu a) juhata tud.

2	{	Þörgufiwi	1,0
		Destilleritud wett	28,0
		Salmiaki-piiritust	3,0

3. nagu a) juures juhata tud.

Et juukseid süstimustaks wärwida, talitatakse järgmiselt:

Juukseid pestakse sooja jooda-weega (leotifega), loputatakse sooja weega ja kuivatatakse ära.

Nüüd wõetakse kaks wäikest, pehmet hambaharja, ühele märgitakse 1. peale, teisele 2, walatakse pisut 1. wedelikku 1. alustassi peale, kastetakse hari 1. sisse ja harjatakse sellega juukseid. Selle peale kammitakse juuksed tubliste läbi. Wiie minuti pärast walatakse 2. wedelikku teise alustassi peale, kastetakse hari 2. sisse, harjatakse sellega juukseid ja kammitakse juuksed läbi, et wärw igalpool ühemõõduliselt mõjuks. Sealjuures tuleb hoida, et wedelik 2. peanaha külge ei puutuks, sest et muidu mustad plekid tekivad. Jällegi kümne minuti pärast tehtakse üks esmalt märjaks kastetud ja jälle wälja pigistatud wäike pesukäsn 3. wedelikuga märjaks ja silitakse sellega juukseid igatepidi, selle peale kammitakse juuksed weel kord läbi.

Raha peale tekitatud plekkide äraaotamiseks kastetakse linane lapike wee sisse, wõetakse pisut seepi ja 3. wedelikku sinna juurde ning õrutatakse mustad plekid wälja.

Harjased ei tohi etwikombel wahetada. Ka peab enne wärwimist mõne wana riide ümber wõtma, sest et juh-

Tugewad juukses omandawad mustjama karwa kui õhuffed juukses, sellepärast jääb habe, üht ja sedasama wedelikku tarvitades, mustjamats kui juukses. Sellest mõib sel kombel mööda pääseda, et 2. wedelikku võimalikult kasiinalt peale pandakse ja siis kaua kammitakse, et wärw ühemöödulisemalt mõjuks.

Pruunide ja walgjate juuste wärwimine sünnib samawiisi, ainult 3. wedelik jääb tarvitamata; temaga mõetakse pärast ainult plekid wälja. —

Punaste juuste pleegitamiseks mõetakse wefiniku superoksiidi. Juukseid pestakse tooda-weega, loputatakse sooja weega ja kuiwatatakse hästi kuivaks. Siis niisutatakse neid wefiniku superoksiidiga ja kammitakse tubliste läbi,

Juuste walgjaks wärwimiseks soowitatakse mõnikord manganihaput kaalit. Me peame aga oma kohuseks selle eest hoiatada, sest sel kombel wärwitunud juused lähwad hõlpsaste walgeks. —

Gelseiswad eeskirjad on kõik elusate juuste jaoks antud. Walejuuste wärwimiseks mõib igast aptegist nõu küsida.

Räed, lõhkenud. Käsa tuleb igal õhtul glitserini wõi lanoliniga jisse õõruda ja õõfeks laiad nahkkindad kätte tõmmata. Soitaagu selle eest, et märgade kättega külma õhu kätte ei minda. Waata ka: Käte punetamine.

Kaelarahude paistetuse tekib sagedaste külmetamistest, kõri-katarrist, kurgurahude põletikust j. n. e. Kael tuleb sooja õliga jisse õõruda ja willast rätikut ümber mähkides, soe hoida, ühtlasi peab häda tekkimise põhjust kõrwaldama, s. o. esialgsel haigust rawitsema. — Lastele, kes tihti kaelarahude paistetuse all kannatawad, antakse kalaraswa (kolm lorda päewas tee- kuni supilusika täis) lauemat aega ja rahkude peale õõrutakse joodi-kaali salwi (Zodkalisalbe).

Kaelawalu tekib kurgurahude põletiku ja paistetuse puhul, külmetamisest, kõri-katarrist j. n. e. Kael kipitab ja neelamine on raske.

Rõigepealt waadatakse, kas siin mitte difteritisega tegemist ei ole (waata see), iseäranis lastel. Ei ole difteritise märksid leida, siis kuristagu haige sagedaste äädikahapu jawnimulla leotisega wõi kloor-kaaliga jalweitee (Salvia) sees. Enne magama heitmist seatakse Priesnitti mähis kaela ümber. Hästi hea on ka järgmine kuristamise esfents:

Thymol	0,3
Tinct. myrrhae	30,0

Ühe klaasi wee peale wõetakse seda pool teelusika täit ja kuristatakse sagedaste.

Kael, jäme. Jämedaks kaelaks nimetatakse seda kaela paisumist, mis k l i p n ä ä r m e erakorralisest suurenemisest tekib. On kael tubliste paisunud, siis nimetatakse seda pugutõbeks. Haiguse põhjuse üle ei ole jeni weel täielikule kindlusele jõutud, siiski on tähele pandud, et iseäranis mägestiku elanikud tema all sagedaste kannatada saavad ja paranemise lootus siis iseäranis hea on, kui haige madalamale elama asub. Haiged ei tohi kitsaid kraeaid kanda, niisama raskeid koormaid kandes pead ettepoole najatada, nad ei tohi waljuste tarjuda, roja wälja heites tugewaste rõhuda, ülepea peawad kõige eest hoidma, mis näärmesse rohkeste werd ajab. Turnimine, aerutamine, aiatöö on selle asemel soowitatamad. Puuwili, aiawili, jalat on kõige soowitatamad toidud. Soonetajumine ja jodwasogeniga pinseldamine on otsustarbelohased.

Raitserõuged, waata: Rõugete panemine.

Rähisemine tekib pahatihti külmetamisest.

Heaks arstirohuks on pimpinelli-tinktur wõi Emfi-pastilled (Emserpastillen) suus ära sulada lasta, wõi weel parem mõned pastilled palama piima sees üles su-

latada ja seda juua, sealhõrwal foolase weega või äädikahapu sawimulla sulatiseega kuristada.

Rahwatõbi, waata: Berewaesus.

Karwade häwitamise abinõu. Kõik karwade häwitamise abinõud ei kaota karwade kaswu kestwalt. Mõne aja pärast hakkawad karwad uueste kaswama, sest et juured terweks jäid. Minustesteks abinõudeks tülikate karwade täielikuks häwitamiseks on elekter ja Röntgeni kiired (wiimane on waluta ja ei jäta armisid järele), kuid rawitsejaks olgu siin arst.

Käte punetamine. Zsifud, kellel käed punaseks lipuwad lööma, mis ühtlasi tülikas ja inetu on, wõtku juba aegsalt kaitseabinõud tarwitusele, sest häda parandamine ei ole kaugeltki mitte kerge. Käsa tuleb igatahes erakorraliselt kange palawuse ja külma eest hoida, niisama on ka äkiline õhusoojuse waheldus kahjulik. Suwel ja talwel kantaegu lahedaid, kuid mitte willaseid kindaid. Ka liiga rohke pesemine tuleb järele jätta; pesuwest ei tohi sealjuures mitte külm olla, waid olgu leige. Kohe peale pesemist tulewad alles weel niisked käed lanoliniga või paari tilga glitseriniga jisse õruda ja siis ilma suurema nühkimiseta ära kuivatada. Ka tarwitatagu ainult pehmeid või n. n. laste-seepisid, kallid, healõnalised ja rohuseebid ei ole head, sest et need nahka äritawaid osusi sisaldawad. Külmetamisest tulnud käte punetamine, waata: **Külma-muhud.**

Käte rawitsemine. Kes soowib, et ta käed ilusad oleksid, see hoidku nad kõigepealt hästi puhtad. On perenaine oma töö kõõgis lõpetanud, siis teeb ta targaste, kui käed sidruni mahla või loorega hästi üle õõrub, sest et see kõik mustuse lahti wõtab. Käesielg, peopesa ja sõrmed õõrutakse nüüd glitseriniga hoolikalt jisse, mis naha koftu tõmbab, pehmeks ja paendumaks teeb. Ka kurtide mahl on lugupeetud iluduserohi käte jaoks, ja kui perenaine mõistlik ja koftuhoidlik on, ja seda mahla hoolikalt alal hoiab, siis on tal alati tulihea iluduserohi

käepärast. Sõrmelüünte ravitsemiseks valmistatagu leige seebiwee wann. See teeb küüni ümbritsewa naha paenduwaks, nii et seda nüüd hõlbus on puust wõi elewandiluuft pulgaga sedawõrd tagasi lükata, et küünepara poolkuu kujukiline walge märk nähtawale tuleb. See käte ravitsemine ei wõta rohkem aega kui wiis minutit igapäew.

Kehasoojus.

Harilik kehasoojus on	Celsiuse järele	37,0—37,5°
ebaharilik	"	37,6—38,8°
palawikuline lähinew	"	38,1—38,5°
terge palawikuline	"	38,6—39,0°
palawikuline	"	39,1—40,0°
kange ehk ebaharilik	"	"
liku palawikuline	"	40,1 ja rohkem.

Zuba siis kui kehasoojus 41,0° peale tõuseb, on see wäga elukardetaw ja inimene ei wõi jeesugust soojust kauemat aega wälja kannatada, kui selle alandamiseks tarwilikka abinõusid käpile ei wõeta. 42,0° tuleb üliharwa ette ja lõpeb alati surmaga. Sellest weel kõrgemat kehasoojust tuleb mõnikord enne surma ette.

On kehasoojus alla 35°C; siis tähendab see elutegewuse raugemist ja nii madalat kehasoojust tuleb ainult surejatel ette.

Kehasoojust on kõige parem kraadida hommiku kell 9, pealelõunat kell 3 ja õhtul kell 9, kusjuures kraadi peenem ots kaenla-auku wõi parasoolde pistetatse. Hommikuti on kehasoojus harilikult madalamal.

Keele haigused. On keel haige, siis peab kohe arsti juurde minema, sest et jinna wäga kergeste wähjatõbi wõib kujuneda. Keele haiguse puhul on tubaka, alkoholi ja würtside tarwitamine keelatud.

Kihwtitused, waata ka eriti juhatusi, nagu alkoholi kihwtitus, arseenika kihwtitus, lpsoli kihwtitus j. n. e.

Rõikjuguuste kihwtituste puhul on kõige tähtsamaks asjaks kihwti maost otkendamise teel

wälja katsuda ajada. Selle peale antakse siis wastu-
kihwtifid.

Oksendamist kutsutakse sel kombel wälja, et ini-
mesel kõri suu kaudu sulega kōdistatakse. Ei wii see ees-
mārgile, aetakse sõrm õige sügawaste sūhu kuni kõrini.
Oksendamist hõlbustab see kui esmalt sooja seebist wõi
õlist wett joodakse.

Toiduainetest tulnud kihwtituste puhul talitatakse
järgmiselt:

Kõigepealt katsutakse kõigi toiduainetest tulnud kihw-
tituste puhul oksendamist wälja kutsuda. On see sündi-
nud, siis antakse:

Lihast ja worstist tulnud kihwtituse puhul
kõhtu lahti tegewat rohutu ja tehtakse klistiirifid, pandakse
sinepipaberit sääremarjade ja reite peale. Sisse antakse
kanget kohwi, rotweini ja parkhapet; wiimast sel kombel,
et teelusika täis parkhapet weerand toobi wee sees üles
sulatatakse ja iga kümne minuti tagant üks supilusika
täis sisse antakse.

Kalaist tulnud kihwtitus, nagu liha ja worsti
kihwtitus.

Zuustu kihwtitus, nagu liha ja worsti kihwtitus.

Auürist tulnud kihwtitus, nagu lihast ja worstist
tulnud kihwtitus, sinna juurde teelusika kaupa soodat.

Seenekihwt, nagu liha ja worsti kihwt, pea
peale pandakse jääd wõi külma wett.

Waniljekihwt: aetakse oksendama ja sisse an-
takse parkhapet ja koleratinkture, kaera- wõi odra-tummi.

Hapetest tulnud kihwtitused, nagu äädika-essent-
siist, soolahappest j. n. e. Tekitakse oksendamist ja sisse
antakse weega segatud magneasiat, soodat, lubjawett, ka-
eratummi ja õli sialdawaaid jookifid. (Wosworikihw-
tituse puhul õli ja piima ei tohi anda.)

Alkaalidest, lehelistest, näit. kaali-lehelisest,
rohelistest seebist, soodast, lubjast j. n. e. tulnud kihwti-
tuste puhul tekitatagu kõigepealt oksendamist. Sisse an-

tasse lahja äädikat, sidrunivett, viinakiwi-happe wett, laeratummi ja õli sisaldavaid jooksiid.

Mõned vastufihtid sagedamine ettetulewate fihtituste puhul:

Eter ja alkohol, waata: Alkoholi fihtitus.

Benjin: Sisse antakse oksendamise rohtu ja kanget musta kohwi ja konjakit. Wärsket õhku muretseada ja haige woodisse asendada.

Lina (Bleiweiß, mennig): Sisse antakse oksendamise rohtu ja Inglise soola (Bittersalz) ja õli, koleraatilksid, iga tunni tagant 25 tilka.

Kloroform: Antakse salmiaki-piiritust nuusutada ja muretsetakse wärske õhu eest; ei tule õnnetu meele-märfusele, katsutakse kunstlikult hingamist soetada, waata: Wälgulööb.

Kloorhapu kaali: Sisse antakse noatša täie wiisi puhastatud soodat ja hoolitsetakse sooja afeme ja higistamise eest. Kusele ajawa rohu jisse andmine on soowitawat, waata see.

Kihtised gaasid, waata: Lämpumine.

Lubi, waata: Alkaalid ja lehelised.

Karbolihape, waata: Happed.

Wing, waata: Lämpumine.

Wafewitriol: Sisse antakse oksendamise rohtu ja siis munawalget. Õli ega raswa ei tohi anda.

Dissaalhape: Oksendamise rohtu ja siis lubjawaett, hädaorral kriiti.

Lysol: waata: Lysoli fihtitus.

Petroleum: Sisse antakse oksendamise rohtu ja katsutakse kunstlikult hingamist soetada. (waata: Wälgulööb); siis antakse jisse palawat musta kohwi, ja jinepiplaaster sääremarjade peale.

Glaw-hõbe, sublimat: Oksendamise rohtu ja siis munawalget.

Salpeter: nagu kloorhapu kaali.

Strihnin: Ofsendamise rohtu ja siis parthapet, nagu lihahiwituse juures juhata tud; häda korral langet kohwi.

Tähendama peame rõhuga, et eespool antud juhatused ainult eialgseks abiandmiseks on määratud, kuni arst pär ale jõuab, kelle järele tingimata peab saatma. Teistfuguste kihwituste puhul, misfuguseid siin nimetatud pole, tekitatagu, nagu juba tähendatud, kõigepealt offendamist.

Kirjutusekramp tekib inimestel, kes kaua ja pealegi weel ruttu kirjutama peawad.

Selle häda rawitsemiseks tuleb kirjutamine kas lühemaks ajaks päriselt ära jätta või eraldi kirjutusekrambi all kannatajate jaoks wormitud sulepea osta, misfuguseid igast suuremast kirjutusmaterjali kauplusest saab. Iga päew tuleb käesooni kahel korral tasuda (triitida).

Klistiirid, waata: Arstirohtude wõtmine.

Lastele on klistiirid kõige parem wälise gummi palli pritsiga teha, millel pikk, peenise gummitoru otsas, seft et siis wigastusi kudagi ette ei wõi tulla. Laps pandakse pahema külje peale ja lastakse jalad kõrgele tõmmata, nagu istudes. Puusa alla pandakse padi.

Wee joojus olgu 37°C.; weele wõib ka pisut seepi juurde lisada.

Koera hammustamine. Hammustuse haaw pestakse lvsoli-weega põhjalikult puhtaks, puistatakse Bismutum subgallicum'i peale ja seotakse finni.

On kahtlus olemas, et koer ehk marutõbine oli, seotakse hammustatud liige ülewalt poolt haawa gummi rihmaga finni, tehtakse napsuklaas küünlatule peal soojaks ja pandakse ruttu otseti haawa peale, nii et õhk enam haawa ligi ei pääse ja napsuklaas nagu kupusarw haawa peale jääb.

Haaw ise põletatakse wälja, häda korral tuletifuga, püsirohuga wõi põlewa sigariga, ka kange manganihapu kaaliga wõib wälja sööta wõi mangani hapu kaali pulbrit otsekohe haawa sisse puistata.

Marutõbe lahtlusel pööratagu tingimata ka arsti poole.

Roeranael, waata: Veripaifed.

Kogelemine tuleb osalt kõnelemise lihaste puudulikkust tegevusest, osalt ebatõhkest hingamisest. Wahel harjutawad lapsed omale kogelemise ka teisi kogelejaid järelaimates külge. Glawa loomuga lastel tuleb wahel kogelemine jälle sellest, et nende mõtted kiiremine töötawad kui kõneriistad. Seesugust last pilgata ja wälja naerda on wäga eesklik. Ei lähe sõbraliku manitsuse abil õnneks seesuguse lapse erustada rahustada ja teda õieti hingama õpetada, siis peab arsti poole pöörama, sest eesklik oleks arwata, et see häda aastate jooksul iseenejest kaob.

Rõha, waata: Ammoniaal-aniis „arstirohtude tarwitamise juhatusel“ all. Wäga hästi mõjub ka ammoniaal-aniisi asemel benzoet sisaldaw opiumi-tinktur rinna-tee sees (3 kuni 4 korda päewas 20 tilka tassitäre rinna-tee sees). — Lastele antakse.

Rinna-sirupit 10,0

Altee-sirupit 40,0

iga kahe tunni tagant 20 tilka kuni üks teelusika täis.

Waata ka: Läkastusekõha.

Rp, Emuls. Amygd. dulc. 100,0

Aq. Amygd. amar. 2,0.

Sir. Amygd. 20,0.

M D S.

1—2 tunni tagant 1 supilusika täis kõha puhul.

Salmiaki pulbrit 3,0

Destilleritud wett 175,0

Puhastatud lakritsi mahla 5,0

Iga kahe tunni tagant 1 supilusika täis kõha vastu.

Kõht kiini! waata: Ummuksus.

Kõht lahti! Seda kiurtmist kuulduw pahatõhti. —

Harilikult peaks inimene kahekümne nelja tunni sees ainult üks kord wäljas läima, tuleb seda aga tihedamalt

ette, ei ole roja mitte paras fitte, waid kõrdisarnane wõi wedel, siis wõetakse kolm kuni neli korda päewas 25 kolera-tilkka. Rasulik on neid tilkajid kummeli- ja pipar-mündi-tee seguga wõtta, kumbagist ühepalju.

Ka asjakohase toitmise teel wõib kõhu lahtiolekut kergeste kõrwaldada. Kõhtu kinnipanewalt mõjuwad siin järgmised toidud ja joogid: riis, nisujahu supid, munawalge, mustika kompot, kartulijahu, nisujahu, tammetõru kohwi, kaera-kakao, rotwein.

Lastele antakse kõhu lahtioleku puhul saalepi-tummi, waata: Soole katarr.

Imewad lapsed saawad wahel sellepärast kõhu lahtioleku all kannatada, et piim liiga rohkeste raswa sisaldab. Seefugusel puhul on roja kollakas-walge ja läikiv.

Seefugusel juhtumisel tuleb piim enne keetmist kats tundi seista lasta ja siis koor ettewaatlikult ära wõtta, wõi jälle muretsetakse teisest kohast lahjemat piima. On haigus iseäranis wisa kaduma, peab linnatse-ekstraktiga toitma hakkama; waata ka: Imewate laste paandus.

Kõhtu lahti tegewad rohud, waata: Werepuhastuse abinõud ja ummuksus.

Kõhu-katarr. Meie teeme kahe kõhu katarri wahel wahet: äkilise ja pikaldase.

Äkiline katarr läheb suuremalt osalt warsti jälle mööda, kuna pikaldane kaua wältab. Esimese tundemärkideks on: isu puudus, rõhumise ja pungiloleku tundmus maos, südamete põõritamine, mõrudad, hapud wõi mäda maiguga rõhitused, keel rohkeste walge ja suus halb mait.

Äkilise katarri rawitsemiseks on kõige parem kats päewa hoopis ilma toiduta jääda, wõi ainult kerget toitu wõtta: rammuleent, keedetud sinki, pehmeks keedetud mune, saia, teed. Ei tule mõne päewa pärast isu tagasi, wõetakse isuäratawt rohtu, kas kõhuwalude juu-

res nimetatud teed wõi mõnda isupuuduse juures juhatatud rohtu.

Rõhituste wastu wõtatakse nootja täis puhastatud joodat.

Salwa maigu juust kaotab:

Thymol	0,5
Tinct. ratanhiae	5,0
Tinct. Myrrhae	25,0

Pool teelusika täit klaasitäie wee peale, sellega sa-
gedaste juud loputada.

Pikaldane katarr nõuab arsti abi. Tundemär-
kideks on isupuudus, mis saagedaste tulise näljatundmi-
sega waheldub, ühtlasi tuntakse siin ihaldust wirtsiliste
toitude järele. Peale söömist tuntakse kõhus pakitsemist,
tühja kõhuga oksendatakse lima wälja; muud tundemär-
gid samasugused nagu äkilisel katarriil.

Kuna pikaldane mao-katarr ka üleliigsest tubaka ja
alkoholi tarvitamisest wõib tulla, siis peab rawitsemise
puhul nendeist kohe kindlaeste eemal hoidma. Keelatud on:
wärske leib, kõwad munad, kartulid, kaunwili, roheline
aiawili (wäljaarwatud spinaat), raswased jahutoidud,
magusad toidud, tee, kohwi. Soowitawad on selle ase-
mel puuwili, kompot, kuiv sai, weepakk, rammuleem,
pehmed munad, õun, liha, wõi, piima koor, rõõsa piima
juust. — Kuivad- palawad mähised on iga katarri pu-
hul tulusad. Igatahes jäetagu pikaldase katarri rawitse-
mine arsti hooleks.

Kõhukrambid, waata: Krambid.

Kõhuwalu. Rõõksugu kõhuwalu kaotab warstig
järgmine ülihea tee:

Baldriani-juurt,
Zsjuurt,
Biparmündi-tee,
Pomerantši-koort,

igalihest ühepalju kokku segada. Päewas joodakse mit-
mel korral üks tassitäis seda teed.

Rõhu-usfid. Rõhu-usjidest tulewad kõige sagedamine ette:

a) Solked ehk foolikad, tuntud walged suleroo sarnased usfid, misjuguiseid enamaste lastel leidub.

Lastele on kõige parem šokoladist valmistatud usfikooki anda, mis eneses 0,025 grammi fantonini sisaldab. Lastele antakse wanuse järele:

1—2-aastastele	üks	korda	päewas	üks	kook	(pastill).
3—4-	"	"	"	kolm	"	"
5—6-	"	"	"	üks	"	üks
7—9-	"	"	"	kolm	"	"
10—14-	"	"	"	neli	"	"

Täiskaswanutel on tulus järgmist pulbrit võtta:

Santonin	0,05
Kalomel	0,05
Sachar. alb.	1,0
tal. dos.	X

Kolm korda päewas üks pulber.

Seda pulbrit võib ka suurematele lastele anda, kuid kolm korda päewas pool pulbrit.

Usfikooki jisse andes on soovitataw sealkõrwal igapäew teelusika täis rinna-pulbrit anda.

b) Soole-usfid, väikesed peenikesed usjused, misjuguiseid sagedaste suurel hulgal parasooles leidub, kus nad ägedat sügelemist tekitawad.

Antakse ülemal juhutatud pulbrit, täiskaswanutele terve pulber, lastele pool pulbrit. Sealkõrwal tehtakse lubjaweeqa klistiiri, iga õhtul umbes 100 grammi. Paremm on järgmine rohi. Segatakse

Usjirohtu,

Wermuti kumbagit 40 grammi

ja lastakse seda pooltoobi palawa wee sees tund aega tõmmata, kurnatakse läbi ja lisatakse siis veel nii palju keewa wett juurde, et pooltoopi täis saab. Sellega tehakse kolm päewa klistiiri, igakord 5 supilühikatait, pee-

tasse kolm päewa wahet ja korrataffe siis jälle. Sellest wedelikust jatkub terweks rawitsemiseajaks.

c) Paelus. See walge, õhuke umbes 1 tsenti-meetri laiuse linase paela sarnane elukas on õige tülikas lülaline. Paelusji nii kui ka teiste kõhuusside olemas-olemisest saab sellest aru, et ühes rojaga ussid wõi ussi-tükid wälja tulewad. Paelusji wäljaajamine on kaunis wastil asi ja ainult siis hea tagajärjega, kui tema pea ühes wälja tuleb, wastasel korral kaswab ta jälle edasi. Pea on jämeda nõõpnõela pea suurune, peaaegu läbi-paistew ja wäikete noofudega.

Kui paelusji wälja tahetaffe ajada, siis ei tohi õh-tul peale 1—2 heeringa midagi süüa. Järgmisel hom-mikul wara wõetaffe tühja kõhu peale:

1. üsna hädaohuta abinõuna 120 tõugatud kõr-witsa seemet, pisut suhkruga segatud. Pooltundi hiljem kapsi supilusikatäit kastor-õli musta kõhwiga.

Lapsed wõtawad kõigest poole osa.

Teine wäljaajamise wiis, mis ägedamalt mõjub kui nr. 1, on järgmine:

2. 150 grammi granati juurt (Granatwurzeln) peale walataffe $\frac{1}{2}$ toopi külma wett, lastaffe 24 tundi ligu-neda ja keedetaffe siis tund aega, kurnataffe läbi ja joo-daffe see järeljäänud wedelik ühekorraga ära, ühtlasi kapsi supilusika täit kastor-õli musta kõhwiga wõttes.

Kõige kindlamalt ja käre-damalt mõjub rawitsemise-wiis nr. 3, seda aga ei tohi ilma arstita ette wõtta:

3. Õhtul söödaffe, nagu juba tähendatud, heeringat. Hommilul wõetaffe tühja kõhu peale 8 kapslit a' 0,5 grammi sõnajala-ekstrakti (Farnextrakt) ja 3 kapslit kastor-õli a' 1 teelusika täis. Pooltunni pärast jälle 8 sõnajala-ekstrakti ja 3 kastor-õli kapslit.

Need kapslid tulewad musta kõhwiga terwelt alla neelata, fatti närida neid ei tohi.

Kõõm pea peal, waata: Zuuste rawitsemine.

Kolera. Siin võime ainult mõnda kaitseabinõu nimetada.

Harjunud eluviisi ei tohi muuta, kuid keetmata vett ei tohi juua ja aia- ja puuvili tuleb enne söömist hästi puhastada. Salat, kurgid ja muud seesugused rohelisted toiduained võivad väga sagedaste kolera edasiandmist hõlbustada.

Kes kõhu- või soolte-katarri all kannatab, see peab iseäranis ettevaatlik olema, sest külgehakkamise hädaoht on siin suurem. Iseäranis hoolkaste peab ka laste seedimise korralikkuse järele valvama.

Iga seedimise korratus nõuab arsti ravitsemist, et ka tähtsusetu haigused ruttu parandatud saaksid.

Alkohol külgehakkamise eest ei kaitse, vaid selle rohke tarvitamine mõjub otse wastupidiselt, iseäranis seesugustel inimestel, kes alkoholiga üleüldse harjunud ei ole, sest et ta mao wastupidamise jõudu vähendab ja see ei suuda siis juhtumisi sisse sattunud kolera batšillustest enam võitu saada, nagu see terwislikes maos sünnib. — Seltsamal põhjusel on ka kõiksugu kolera „tropic“ ja „napsid“ ennem kahjulikud kui kasulikud.

Kui naabruses kolera liikuna hakkab, siis antakse walitfuste poolt harilikult eeskirjad välja, kudas ennast selle kardetava külalise eest peab hoidma. Rahvas peaks juba sedawõrd arusaamisele olema jõudnud, et neid eeskirju siis hoolikalt täita püüab, sest täitmata jätmisel ja haiguse salajas hoidmisel oleksid kõige raskemad tagajärjed.

Kollatõbe puhul muutub nahk kollaseks, iseäranis silmalaod seespoolt ja silmavalged. Ta tekib maohai- gusest ja sagedaste ka wisast kõhu kinniolekust tekkinud sapi pahtumisest.

Hoolitsetakse selle eest, et väljajäimine korralikult sünnib ja võetakse selleks kolm korda päevas üks rabarberi tabletti. Hea on ka agrimonia- ja andorni-tee, kumbagist ühepalju, mida igapäew üks tassitait juuakse.

Loitud walitagu samasugused nagu sapitiwide juures juhata tud.

Konnafilmad. Niihästi konnafilmade kui ka muu pahklisels läinud naha kaotamiseks on konnafilma-plaastriid ja tinkturid, mida igast rohukauplusest osta wõib, heaks abinõuks. Enne plaastri pealepanemist wõi tinkturiga pinseldamist on soe käe- wõi jala- wann, millele soodad juurde lisatud, soowitawat, sest et see muhud ja konnafilmad pehmeks teeb ja rohi nõnda siis paremine mõjule pääseb. Igal rohupatil on tarwitamise juhatus liqi. On pahkl wõi konnafilm juba ära tulemas, tehta tse weel kord palawat soodawee wanni käe wõi jala jaoks.

Et konnafilmad ei tekiks, selleks on soowitawat lahtiseid jalanõusi kanda. *

Rp. Collod. elast.	1,0
Acidi salycil.	2,0

Konnafilmade peale pinseldada.

Koolik (kõhuwalu, woolmed) tuleb sagedaste seedimiserifetest. Altkoha paifub ülesse, haige tunneb ägedaid walusid; suuremalt osalt on jalad wastu kõhtu tõmmatud.

Tehta tse klistiirijid palawa kummeli-teega; soojad iste-wannid 32—36° 1/4 kuni 1/2 tundi; soojad- kuivad wõi niisked mähised altkoha peale. Sisse wõetakse kolera-tillkajid. Waata ka: Puhutusel ja sapitiwid ja kõhuwalu.

Korratud kuupuhastused, waata: Kuupuhastuse korratused.

Kõrwade koihimine. 20 tilka oliwi-õli kõrwa tilgutada ja boor-happe weega prittida. Ei ole lugu järgmisel päewal parem, pöördagu arsti poole.

Kõrwawalu. Rawitsemine samasugune nagu kõrwade koihimisel. On walud jooksjasarnased, wõetakse kolm korda päewas üks aspirini-tablett ja pandakse palawad, kuivad heinapebre mähised haige koha peale. Ei ole kõrwapritsi käepärast, walata tse boor-happe weji lihtsalt kõrwa jisse. Haige heitku küljeli; pead wõimalikult weeoodis hoides, siis wõtku rawitseja pahema käega

kõrwalestast kinni ja tõmmaku seda ülespoole ja wäljaspoole ja walagu wedelik lusikast parema käega kõrwaku. Wedelik ei tohi palaw olla, wõib ainult leige olla. Rest-kõrwa katarri puhul pandakse ühtlugu külmi äädikahapu sawimulla wõi jää mähiseid peale.

Kõrw, limane. Kui „kõrwad jooksewad,“ pritsitakse kõrwa taks korda päewas tummeli-teega, milles boorhapet üles sulatatud, ja õlekõrre abil puhutakse kõrwa boor-happe pulbrit. Selle peale pistetakse puuwilla tükkide kõrwa.

Sisepuhumiseks torgatakse õlekõrre wõi klaastoruks mitmel korral bor-happe sisse; seda hakkab sedawõrd küllalduses kõrre wõi toru külge, et nüüd tugewaste puhudes kõrwa sisse lendab.

Krambi-aadrid, waata: Tõmbsoonte wõrendid.

Krambid. Kõhukrambid tulewad wahel seedimise korratusest, peale raskest seediwate toitude söömist, jne. Pandakse kuwad-soojad mähised mao kohta ja wõetakse eeterlisi baldriani-tilkaid ja kolera-tilkaid sisse.

Kugistamine, waata: Toit kõris kinni.

Külmmamine. Jhu on kahwatu, käd, jalad ja nina on sinised. Tuiksoone tuikamine ja hingamine puuduwad. Liikmed on kanged.

Külma wõetud inimene wiidakse külma tupp ja wõetakse riidest lahti; selle peale õõrutakse teda lumega wõi jääkülmade märgade rätikutega. Niipea kui liikmed paenduma annawad, hakatakse ette waatlikult, et tardunud liikmed ei murduks, kunstlikku hingamist soetama, nii nagu seda piksest rabatud inimese kohta oleme juhatanud. Hakkab õnnetu ise hingama, asendatakse ta mõõdukalt sooja ruumi ja kaetakse jahedate waipeadega. Üsna aegamiisi lastakse tuba soojemaks minna ja õõrutakse soojade rätikutega. Joogiks antakse külma marjawiina ja külma kohwi. Üksikute külmanud liikmete rawitsemine on samasugune.

Külgehakkawus. Kõik inimesed, kes külgehakkawate haigetega kokku puutunud, peawad käed esmalt 3-protsendilise karboli-weega ära pesema, enne kui teiste terwete inimestega läbi käimisesse astuwad; külgehakkawate haigete ramitlejad peawad peale selle ka weel pead pesema.

Külgehakkawate haigete eraldamine. Terwed inimesed peawad külgehakkawate haiguste all kannatajatest wõimalikult eemal hoidma, wastasel korral kantakse haigust weel enam laiali. Doome siin kooliõpilastesse puutuwa pea-arstiwalitsuse määruse:

Koolilapsed, kes külgehakkawaga haigega kokku puutunud on wõi temaga ühes korteris elawad, peawad terwetesi eraldatud olema:

Koolilapsed lastakse kooli:

Jarlatide järel 12—14 p.

7. nädalal peale jarlatide wäljalöömist ja kui naha kestamise märkiid enam ei ole.

Leetrite järel 15 päewa.

5. nädalal peale leetrite wäljalöömist ja kui naha kestamise märkiid enam ei ole.

Punatõbe ehk läätsede järele 16 päewa.

3. nädalal peale punatõbe wäljalöömist.

Tuulerõugete järele 17 p.

Kui koorukesed (kärnad) maha langenud on.

Läkastusefõha järel 15 p.

7. nädalal fõha algusest, kui fõha kramplitu iseloomu on kaotanud ja enam röga ei tule.

Mumsi järele 22 päewa.

4. nädalal rahude paistamise algusest arwates.

Difteritise järel 14 päewa.	4. nädalal peale terweks saamist.
Kõugete järel 14 päewa.	Kui koorufesed (kärnad) maha on langenud.
Plakilise soojatõbe järel 14 p.	15. päeval peale palawitu kadumist.

Soovitataw on, et terweks saanud koolilapsed enne kooli minemist 2—3 leiget wanni saatsid (28°K.).

Külmamuhud. Mõned inimesed kannatawad wäga fagedaste külmamuhkude all ja need tekiwad neil juba sügisel, kus külmaft weel juttugi ei wõi olla. Seesugused inimesed peaksid juba aegsaste abinõusid selle häda eemale hoidmiseks tarwitusele wõtma. Soovitataw on juba sügise alguseft peale sooje kindaid ja willaseid sukki kanda. Ohuuste ja kitsate nahkkinnaste ja ka kitsate saabaste eest tuleb hoida. Naisterahwad ei pea kitsaid ja pinguli olewaid loorisid kandma, sest et need wereringjooksu nina- ja lõuaotsas hõlpsaste takistada wõiwad ja need kohad siis külma wastu hoopis hellaks jääwad. Külmaft õhust sooja tuppastudes tuleb käsa, nina, kõrwu ja, kui wõimalik, ka jalgu tubliste õõruda, sealjuures hoitagu otskohe sooja ahju lähedale istumast. Soovitataw on sukke wõi jalanõusid wahetada, et weri käima pääseks.

On külmamuhud juba tekkinud, pestagu käsa ja jalgu igapäew hästi palawa weega, niisama soovitatawad on ka wannid, millele sarapuu lehtede keedist juurde lisatud.

Edasi on soovitataw mitu korda päewas piiritusega wõi kampweri-piiritusega pesta wõi jälle äädikahapu sawimulla sulatise sees (1 supilusika täis äädikahaput sawimulda $\frac{1}{2}$ toobi wee peale) märjaks kastetud lappisid peal hoida.

Igal juhtumisel jõuame väga headele tagajärgedele, kui iga õhtul ja hommikul järgmise seguga pintseldame:

Parfhapet	1,0
Kampweri-piiritust	10,0
Glitserini	10,0
Zoodi-tinkture	1,0

Wäga hea on ka järgmise salwiga jisse õõruda:

Kloor-lupja	1,0
Waselini	9,0

On külmamuhud lõhkenud, siis wõetakse:

Salitsilhapet	1,0
Beeru-balsami	1,0
Kampwerit	2,0
Lanolini	6,0
Waselini	10,0

ja määratakse seda salwi hommikul ja õhtul peale.

Rp. Aluminis	4,0
Vitell. ovi cocti unius	
Clycerin	2,0
M. f. ungt.	

Hästi otstarbekohane peale wõidmiseks külmamuhude puhul.

Külmetamine tabab inimest kergeste siis, kui ilmad muutlikud, jalad märjad on, kui tõmbetuul katmata ihu puutub j. n. e.

Inimesel tekib siis nohu, kael lööb walutama ja lõha tuleb peale; ülepea tunneb inimene enese haiglaste olewat, ei puudu ka kerged palawiku hood, millele järgdaste raskemad haigused järgnewad, wiimaste eemalhoimiseks aga peab õigel ajal tubli higistamise läbi tegema. Selleks wõetakse enne magama heitmist üks aspirini tabletti ja juuakse tassitäis õige palawat leedri-teed (Fliebertee) peale.

Kurgu katarr. Rawitsemine seisab peaaesjalikult sa-gedas kuristamises soolase weega wõi salwei-teega, mille

jees floorhaput kaalit üles on sulatatud. Hästi hea on ka järgmine kuristamisewesi:

Thymol	0,5
Tinct. ratanhiae	5,0
Tinct. Myrrhae	25,0

Wõetakse pool teelusika täit klaasitäie wee peale kuristamiseks, kuristada tuleb iga poole tunni tagant.

Wisa kurgu katarri puhul aitab küll kõige kiirem inhalleerimine põrgukiwi weega wõi pinieldamine 2-protfendilise karboli weega.

Kurgurahkude põletik. Seda haigust tuntakse sellest, et kurgulagi punetama ja paistesse lööb ja neelamine on raske, ka kurgurahud on paistetunud. Mõnikord on rahud walfjashalli korruga kaetud ja sinna wõib mäda tekkida.

Rawitsemiseks on soovitataw sage kuristamine salwei-teega, millele floorhaput kaalit juurde on lisatud, sealjuures niisked mähised kaela ümber, n. n. Priesnizimähis. Kellel kalduvus kurgurahkude põletikuks on, see katjugu ennast wõimalikult karastada, kaela külma weega pestes, külmi jala-wannisid wõttes ja palja (katmata) kaelaga käies. Igapäewane kuristamine soolase weega on soovitataw. Waata ka: Kaelawalu.

Kusele ajaw rohi. Kui kusi kinni on, ja niisama ka weetõbe puhul, wõetagu kolm korda päewas üks tassitäis järgmisest seguist keedetud teed:

Merejibulat (Meerzwiebel)	10,0
katki litsutud kadatamarju	30,0
Attichwurzel	30,0
Süßholzwurzel	30,0
Sauchehelmwurzel (Zooksjarohu juurt)	30,0
Levistixi radix	30,0
Peterfili seemneid.	30,0

Kuse tilkumine, waata ka: Woodi nisutamine. Mõnikord jookseb kusi iseenesest, ilma inimese oma tahtmata, ka põie halwatusel tagajärjel, ja see tarwitab arsti rawit-

femist. Võivad aga ka muud põhjused olla. Ei ole põiehalvatust olemas, siis on teineford naistepunade tee (jaanipunad, emasterohi, wiinalilled, kollased punad, Rootsipunad, Zochanniskraut, Hypericum perforatum) joomine heade tagajärgedega. Edasi on soovitatav heinapebre leotise sees märjaks kastetud sooje mähiseid kolm kuni neli korda nädalas altkeha peale panna.

Kusetõbi avaldab ennast selle läbi, et kust ülirohkeste tuleb, kuid ta on lahja, wejine, niisama tunneb inime kange janu.

Zoodagu võimalikult wähe ja wõetagu kolm korda päewas tassitais baldriani ja pohlamarja lehtede teed, kumbagist ühepalju. — Ei parane lugu warsii, pöördakse arsti poole.

Kuupuhastuse korratused. Mõnel naisterahwal käiwad enne kuupuhastust wõi kuupuhastuse ajal kanged, mõnikord krambisarnased walud peal. Siin on salypirin heaks abinõuks, seda tuleb mitu päewa enne kuupuhastust kolm korda päewas $\frac{1}{2}$ grammi wõtta. Sealikõrwal palawad mähised altkeha peale, soojad iste-wannid ja järgmine tee:

Baakspuu koort

Folia Sennae

Böldhumala (maafapi, sööthumala) lehti

Drasheina (luhtrohu, seawöödi) juurt

igaiht ühepalju. Igal õhtul joodakse üks tassitais.

Paljudel juhtumistel jääb kuupuhastus ka harilikul ajal tulemata, s. o. wiibib kauemaks. On siin raskejalgsusega tegemist, mille puhul kuupuhastuse ärajäämine loomulikult nähtuseks on, siis ei tohi mingisuguseid kuupuhastust wäljakutsuwaid abinõuji tarwitada. Kuupuhastuse ära jäämisel on aga wahel ka muud põhjused: külmetamine, ehmatamine, hirm, mured j. n. e. Siin aitab enamaste palaw jala-wann, millele jinepijahu juurde lisatakse, soojad loputused, wõi soe iste-wann.

Sisse wõtta wõib katsuda:

Ghamomillae romana (Rooma kummelid) 20,0

Crocus (sahwraan) 2,0

Sellest teedetasse pooltoopi teed ja joodakse esmalt pool sellest ja kolme tunni järele teine pool. Sealjuures hoolitse tagu korraliku seedimise eest. — Puhtuse ja terwishoiu otstarbel peaks iga naisterahvas kuupuhastuse ajal sellekohaseid wõõsid ja sidemeid kandma.*)

Läätsed ehk punatõbi on palju vähem hädaohtlikum ja ühtlasi kergem haigus, kui leetrid, millega tal palju sarnadust on. Leetritest lähewad läätsed sellepoolest lahku, et läätsed ka juustega kaetud peanaha peale tekiwad, mida leetrite juures ette ei tule. Ka kõha ja palawi puuduwad suuremalt osalt päriselt. Punetamine algab ninast ja pealmisest huulest peale ja laguneb siit üle terve keha laiali, kuid mitmelt poolt paistab ikkagi ka weel terwet nahka wälja. Ka üleüldine terwis ei ole halb, jiski on soowitataw, et haige woodis wiibiks. Wuud iseäralist ei ole harilikul puhul midagi juhutada.

Läkastusekõha all saawad kõige rohkem lapsed kannatada.

Täielikult kindlat abinõu ei ole siin weel leitud. Otstarbekohane on tugew toitmine, rohkestest wärsketest õhku, kui wõimalisest õhmuutust. Pehmendamalt mõjub kõigist soowitatud rohtudest pertussin (metastee ekstrakt), kolm korda päewas teelusika täis. Ka parkhapu hiniin (chininum tannicum) on soowitataw, ja nimelt 4 korda päewas 0,25 grammi.

Soowitataw on ka kreosotal (kreosutum carbonicum); alla 1 aasta wanustele lastele 10—30 tilka päewas tassitäie palawa piima sees, täiskaswanutele 30—50 tilka päewas; ka rohi ise tuleb enne piima jisse tilgutamisest soojaks teha. — Läkastusekõha rohuks on ka Tusolum (mandlihapu antipyrin)

*) Täielikum juhatus raamatus „Naistehaigused.“

Rp. Tussoli	2,0
Aq. dest.	80,0
Sir. Aur. cort.	20,0

DS. 3 korda päevas 1 teelusika täis 1—2 aasta vanustele lastele.

Rp. Tussol.	5,0
Aq. dest.	80,0
Sir. Rub. ld.	20,0

DS. 3 korda päevas 1 desfert-lusika täis 2—4 aasta vanustele lastele. Mõnikord korduvad kõha hood küll esimesel 3—4 päeval peale selle rohu jissewõtmist fagedamine ja hakkavad siis harvemaks jääma, enamaste aga saab rohu mõju juba kõhe peale rohu võtmist mär-gatawaks ja läkastusehood wähenewad 3—4 päewa pärast.

Haigus wältab harilikult 6—8 nädalat, rasketel juhtumistel mitu kuud.

Lämbumine võib tekkida kas kihwtiste gaaside, näit. walgustuse-gaasi, jissehingamisest, kägistamisest (poomisest), mulla, liiva või rujude alla jäämisest või siis kui toit kõrisse kinni jääb.

Meelemärfufeta inimene asendatakse kõigepealt wärste õhu kätte ja tehtaakse siin nahka õrudes, turku (neelukohta) sulega kōdistades ja salmiaki-piiritust nina all hoides katsed, kas ta mitte hingama ei hakka. On see tagajärjeta, siis katsutakse kunstlikult hingamist soetada, nagu seda wälgu löögi all seletajime. Seal kõrwal walatakse ihu peale külma wett.

Lämbunud inimeste päästmise juures peawad päästjad hästi ette waatlikud olema. On walgustuse-gaas wälja woolanud, siis ei tohi lampi, küünalt või tuletiku tarwitada, waid ainult elektri-taskulampisid või katsutagu hoopis ilma walgufeta läbi saada. Mõnad lüüakse wäljaspoolt sisse ja uksed kistakse lahti, et tugew õhu-woolus tekiks. Ei ole võimalik aknaid wäljaspoolt sisse lüüa, siis karaku päästja paari suure sammuga ja hinge

finni pidades afna juurde, tehtu afen lahti, pistku pea wälja wärste õhu sisse ja tõmmaku alles siis hinge.

On õnnetus kaewus, kaewanduses wõi maaalusel loopas juhtunud, siis tekitatakse piisji lastes, lahti tõmmatud wihmawarju ülesse ja alla tõmmates, põlewaid õletuustijid alla wisates tugewat õhuwoolust. Õtstarbekohane on ka suuremal hulgal lubjapiima sisse walada. Selle peale seob päästja omale äädika sisse kastetud rätiku suu ette ja lastakse kõie külge seotult alla. Üks teine kõis olgu tal märguandmise nõõrina kae ümber seotud. Seda märguandmise hoiab ülewal ustaw inimene, kes seda silmas peab, kas päästja wabatahtlikka liigutuji teeb. Si tundu wabatahtlikka liigutuji, siis on ta ehk minestanud ja ta tuleb wiibimata ülesse tõmmata.

Päästja seob õnnetu kiireste märguandmise nõõri külge ja annab ülesse tõmbamiseks märku, mille peale mõlemad ruttu üles tõmmatakse.

Lämmatus, waata: Hinge finni jäämine.

Lastewoodid, niisked. On lastel woodid niisked, siis laotawad need wastikut kui ka kahjulikku haifu laiali. Sellepärast peaks neile sulgede wõi teiste jellefarnaste ainete asemel hästi peeneid hõõwliilaastujsid aluskottidesse panema. Need on hästi odawad ja neid wõib sellepärast seda sagedamine wahetada. Gummiriitel, mis mõnelpool alla seatakse, on see halb omadus, et lastel nahk hõlpaste määnduma lööb, sest et gummiriie kust läbi ei lasse.

Leetrid on peaaegu ainult lastehaigus, ja kui nad kord ilmuvad, siis tabawad nad harilikult hulga lapsi. Lapsed tunnewad kauemat aega enne haiguse algust (10 kuni 11 päewa) enesel mõnususeta olewat ja on roidunud. Kurku, iseäranis kida peale tekivad punakad, nõõpnõela pea suurused täpped, niisama ka põskede sifemistele külgedele, sealjuures kare kõha. Umbes kolme päewa pärast ilmuvad siis leetrite iseloomulikud plekid: esmast näo peale, kõrwade taha ja lõuaotsa ja siis üle terve

leha. Palavil tõuseb suureste. Leetriplekid on esiotsa walfjas-punased ja kuni ernesuuresed, siis muutuvad nad tumedateks, korratuteks laifudeks. On lapsed nüüd mõnda päewa kõrge palaviku all ja kangeste kõhides woodis üsna raskete haiged olnud, tunnewad nad endil korraga peale rohket higistamist ja sügawat und jälle üsna mõnusa olemat; ka plekid hakkawad aegamisi kaduma.

Sarlakidest lähewad leetrid sellepoolest lahku, et nad kahwatu-punased on ja neid paiguti naha peale tuleb, s. o. leetrilaiwude wahel walget ihu leidub; kuna ihu sarlaki puhul tumepunane on, ilma et sealt wahelt walgeid kohti paistaks.

Leetrite rawitsemine tuleb igal juhtumisel arsti hooleks anda, sest et leetritel sagedaste weel teised haigused kaasas käiwad, nagu kopsu-, silma- ja kõrwahaigused.

Tähtis on awar, hea õhuga tuba; haige wiibigu rahulikult woodis ja teda hoitagu tõmbetuule ja külmetamise eest. Toidud olgu wedelad, pudrusarnased, piireed, kompotid, piimaga leedetud pudrud.

Liikmewalu, waata: Zooksja.

Lihawus, waata: Kaswatõbi.

Limaneimine (rögisemine). Kange limaneimise puhul on peatükis „Lühike juhatus arstirohtude tarwitamiseks“ nimetatud ammoniaki-aniis wäga hea rohi. Graforalifelt hea rinna-tee on järgmine:

Lindenblüten	25,0
Klatschrosen	25,0
Sternanis	25,0
Süßholz	50,0
Alteewurzel	50,0
Flieder	50,0
Lungenkraut	50,0
Island. Moos	100,0
Huflattich	100,0

Need rohud segatakse kokku ja keeva wett peale walades lisatakse weel pisut lakritsi, salmiaki ja ammoniak-aniisfi juurde.

Lubi filmas. On lupja filma fattuud, lastagu filma jisse piima wõi õli ja pestagu filma sellega.

Lutikad. Kõige odavam abinõu lutikate häwitamiseks on külm. On võimalik neid ruumisid, kuhu lutikad sığınenud, talweks tarvitamata jätta ja ühtlugu tuulutada, siis läheb suuremalt osalt õnneks sellest nuhtlusest jagu saada.

Vanade lutikatepesade hävitamiseks segatakse lupjamise puhul lubjapiimale kanget kolokwintide keedist seffa, millele weel iga 1000 grammi kohta 1 gramm sublimati juurde lisatakse. Ka seinapaberite klistri segatakse selle keedisega läbi. Kolokwintisid tuleb aga tingimata kaua keeta. Ka wase-witriol wiib siin eesmärgile.

Mööblitel wõib pragusid ja lutikate pesakohti äädika-essentfi wõi salmiaki-piiritusega pintseldada, kuid selle all kannatab siiski mööblite wärw ja sellepärast peab pintseldades ettevaatlik olema. Ka lvsoli, petroleumi wõi formaldehydiga pintseldamisel on hea tagajärg.

Zärgmine segu on mööblite ja pörandate üleharjamiseks hea:

Rahtalini	100,0
Böletis-piiritust	300,0
Terpentini	100,0
Nitrobenzoli	50,0
Petroleumi	100,0

See häwitab need piinajad loomad päriselt ära.

On lutikaid iseäranis rohkestes sığınenud, siis aitab ka haiguseidude häwitamise juures nimetatud formaldehydi-lubja segu mõnufalt ja ei riku ka mitte mööbleid.

Luujooksja (luuwalu) puhul tekiwad äkitselt ägedad walud, iseäranis juures warwas. Warwas punetab, on paistetunud ja walutab kangeste. Kui klaasi jisse kusta, siis wõib näha, et põhja soga kogub. Sakkab paistetus

järele andma, siis lööb walutaw koht sügelema. Haiguse edasijõetmisel tekivad walud mitmekesistesse liikmetohtadesse.

Rawitsemisest on peaaegsaks toit. Söödagu wõimalikult wähe liha, leiba, kartuleid, kaunwilja; alkoholi eest tuleb päriselt hoida. Asjakohane on kerge toit, iseäranis taimetoit.

Rohked kehaliigutused ja seedimist korraldawat rohud, nagu Karlsbadi sool j. n. e. toowad kergitust.

Soowitaw on igapäew n. n. luujooksja-teed juna. See tee-segu on järgmine:

Sennesblätter (Folia Sennae)	80,0
Wacholderbeeren (kadalamarjad)	80,0
Bitterjüßstengel	80,0
Guajakholz	80,0
Süßholz	80,0
Sternanis	20,0
Hauchehel (jooksjarohi)	20,0
Saffraan	20,0

Luu murdumine. Siin on ikka seda karta, et murduwad luud lihast läbi rõhuvad ja sel kombel weel rohkem wigastusi tekitawad. Sellepärast on asjakohane wigastatut pehme aseme peale asendades (pea kõrgemale asendada!) arsti tulekut oodata. Ei ole arsti kohe saadawal ja tuleb õnnetu haigemajasse wiia, siis seatagu murdunud liige kämmelmaad altpoolt ja pealtpoolt murdunud kohta kergeste lahasse, et kondiotsad wankrisse wõi raami peale tõstmise ja sõidu puhul liiga palju liikuma ei annaks. On kaeluu murdunud, paenutatakse käsi, kui wõimalik, kergeste rinna peale ja hoitakse otsepidi kokku seotud ja kaela ümber rippuwa käterätiku wahel. Haawad tulewad haawafidemega katta.

Lysoli kihwtitust tuleb uuemal ajal enesetapmise katsetena pahatisti ette. Seda tunneb kohe lysoli iseloomuliktust haistust ära.

Antakse offenduserohtu (waata: Rihwtitused), palawat langet kohwi, lubjawett, wee sees segamine liigutad magnejiat, iga 10 minuti tagant 1 supilufika täis. Ka piim ja munawalge on soowitatamad.

Maksaplekk, waata: Sündimise märk.

Mao-katarr, waata: Köhu-katarr.

Mao laienemine. Mao laienemist trehwab iseäranis fagedaste lastel, ja nimelt nendel, keda esimestel eluaastatel üleliiga ohtraste on toidetud.

Seni hästi kofunud laps, kes imewa lapsena rohkem kui 6 korda päewas toitu saanud, hakkab äkitselt kõhnaks minema ja omandab haiglase, kahwatu näoju-me. Ise kaob peaaegu päriselt. Laps on waitsem kui harilikult ja näitab alati wäsinud olewat. Arst leiab, mao ümbrust koputades, mao harilikust suurusest peaaegu kaks korda suurema olewat.

Kawitsemine seisab peaaesjalikult toitmise wiisil. Mao ümbrus tuleb flanelist mähkmega kuni kuus nädalat kõwaste kinni mähkida.

Lapsele antakse korrast mõõdulikult iga kolme tunni tagant wähesel mõõdul toitu. Waheajal toitu ei anta, kuigi laps nälgib ja tal hea isu on. Kaswaste ja rohkeste würtsitud toitude eest tuleb hoida. Antakse peaaesjalikult: kartuli pudru, kerget aiawilja, wähe liha, pisut kompotti; rohkeste pudru, ka pudingit marja wõi puuwilja kahwtiga, mune ei anta. Ka piima ei anta selgelt waid Kneippi linnakse-kohwi juurde lisades, nimelt üks osa kohwi nelja osa piima peale, sinna juurde terake soola.

Laps peab iga päew kolm kuni neli tundi wärskes õhus wiibima.

Sisse antakse kolm kuni neli korda päewas teelufika täis pepsiini-wiina (Pepsinwein) wõi neli korda päewas teelufika täis järgmist segu:

Soolahapet	1,0
Pepsiini	2,0

Waarmarja mahla	20,0
Wett	100,0

Migreen. Migreeniks nimetame hooaupa ilmuwat puurivat, põletawat, lõikawat peawalu, mis pealtnäha terwel inimesel ilma iseäralise põhjuseta tekib ja ta lihemaks või kauemaks ajaks, mõneks tunniks või päewaks tegewusewõimetuks teeb. Põhjused seisawad harilikult seedimise elundites, kuid need korratused on igatahes jägedaste nii wäikesed, et neid tähele ei panda ja ära ei tunta. Haiged seletawad: minu seedimine on eeskujulik ja pärajoole tühjendamine sünnib korramõdulikult. Kui aga arst seesuguse haige põhjalikult läbi katsub, siis leiab ta ifka mõned korratused, millede kõrvaldamine kindla ja kestwa paranduse toob. Seda haigust tuleb igas elukutses ette. Siiski tabab ta istuwa eluwiiisiga inimesi tuulutamata ruumides kõige jägedamine. Migreeni märgid on väga mitmekesised. Haigusehoo eel käiwad suuremalt osalt: üleüldine mõnususeta tunne, wäsimus, kramplik aegutamine, puudulik isu rõhituste ja südame põõritusega, korratu seedimine, paaksemine peas, halb meeleolu, tööhinnu puudus, külma wärinad või lendaw palawus j. n. e.

On seesugune seisuford kauemat või lühemat aega wältanud, muutub peawalu wäljakannatamata kangeks, nii et haige ei mõtelda ega talitada (töötada) ei suuda. Sagedaste tundub walu teatud kohtades, nagu meelekohtades, otsaesisel, pealael ägedam olewat, tuleb aga ka wahelduji ette, ja terve pea tundub haigel walu täis olewat. — Haigusehoog wältab mõne tunni või ka mitu päewa. Haigusehoo kordumine oleneb haige ülespidamisest ja arsti rawitsemisest ära. Kui haigel omal hea tahtmine ei puudu ja arst hoolikas on, wõib haiguse täielikult ära parandada. Rawitsemine nõuab kõigepealt — kindlalt läbiwiidud toitmisewiisi, liha, niisama ka lihaleemed, kohwi, tee, kaka on täieste keelatud. Dstarbekohane on ainult taimetoit, mis õieti walmistatud ja

wõimalikult mitmekesine oleks, et ta ära ei tüütaks. Iga kahekümne nelja tunni jooksul ei tohi üle kolme sõõma-aja olla, parem weel kui ööpäewa jooksul kaks wõi ainult üks kord süüakse. Ihu puudusel ei pea sõõma, waid oodatagu nii kaua kuni tõhine loomulik nälgjatunne tekib.

Järgmine eeskujulikult mõjuw abinõu on sügaw hingamine. Haige asugu lahtise aina alla wõi wälja waba õhu kätte ja hingaku 10—15 minutit sügawalt s. o. tõmmaku wõimalikult sügawalt õhku sisse, hoidku seda wõimalikult kaua kopsus ja hingaku pikkamiisi jälle wälja. Seda tuleb 2—3 korda päewas korrata. Selle sügawa hingamisega ühes wõib ka päikese- wõi õhuwan- nistid wõtta, mis paranemist kiirustab. — Kindel, ruttu mõjuw ja igalpool saadaw abinõu on: wärskel sidrunil lõigatakse terawa noaga õhuke, kolme kopika suu- rune tükk kollast koort ära, mille külge aga walget koort terakestki ei tohi jääda, ja litfutakse see niiske poolega meelekohta wõi mõne teise walutawa koha külge kinni. Ta jääb hõlpsaste kinni ja tõmbab lühikse ajaga punase pleki wälja, mis põletawalt sügeleb; peawalu kaob selkombel mõne minutiga. Seda nahakildu ei tohi enne ära wõtta kui walu täielikult kadunud on, ja kui ta ennemalt maha lutub, tuleb uus peale panna.

Otsaesist õõrutakse peawalu pulgaga (Migränestift) wõi niisutatakse otsaesist ja pead 10-protsendilise mentholi- piiritusega. Niisama on ka naha sügelemise juures ju- hatatud salwi sisse õõrumine walutawa koha peale hea.

Sisse wõetakse kaks aspirini-tabletti. Punetab nägu migreeni hoo puhul kangeste, siis pandakse külmad ää- dita lapid pea peale; on aga nägu kahwatu, siis on soo- jad mähised asjatohased. Ka palaw jala-wann on esi- mesel juhtumisel, s. o. kui nägu punetab, hea. Tähtis on seedimise korraldamine, ja wadjaduse korral wõetagu kõhtu kergelt lahti tegewat rohku.

Mineestus. On keegi mineestusesse langenud, siis asendatakse ta firuli; on nägu lahwtu, siis jalad kõrge- male kui pea, punetab aga nägu, siis ümberpöördult s. o. jalad madalamale kui pea. Riided tehtakse lahti, falmiaki-piiritust antakse nuusutada, meeletõhti õõrutakse äädika-eeteriga. Nägu ja rinda pestakse wärste weega, õõrutakse jalataldu ja, raske mineestuse puhul, terwet keha. Sisse antakse konjakit, kohwi, wahu-wiina wõi küllma wett.

Morfiumi kihwtitust tuleb mõnikord sel kombel ette, et arsti poolt wälja kirjutatud morfiumi-tillafid wõi -pulbrit kogemata liiga palju wõetakse.

Pea peale pandakse küllma wee lapid wõi jääd ja jalataldade alla tuline pudel, sääremarjade peale sinepi-paberit wõi sinepi-taigent, sooja weega tehakse klistiiri.

Sisse antakse parfhapet (teelufika täis weerand toobi wee peale, iga wiie minuti tagant supilufika täis) ja musta kanget kohwi.

Mumps on kõrwa ilanäärmete põletikuline paiste- tus. Ta on peaaesjalikult lastehaigus ja tabab harilikult suurema hulga lapsi korraga.

Haige on uimane ja külmawärinad käiwad peal, kuna nägu mõlemilt poolt kangeste üles paisub, toidu puremine, neelamine ja kõnelemine on raske.

Paistetuse peale pandakse soojad-niisked mähised ja seotakse paksu puuwilla kihiga kinni. Haigus kaob kuue kuni kümne päewa pärast.

Näärmetõbi (tiirutõbi, skrofulos) nõuab tingimata arsti rawitsemist.

Lapji peab kõigepealt hästi toitma. Toit peab roh- keste munawalget ja raswa jifaldama, hakitud liha, pii- maäär, wõi, munad, sealkõrwal mesi, wärste aiawili on otstarbekohased. Leiba, kaunwilja, kartuleid, jahutoitu tuleb wähe anda.

Sisse antakse talwel kalaraswa (Lebertran, Leber- tranemulsiion). Suwel joodi- raua-riirupit (Zodeisenji- rup) ja nimelt kolm korda päewas pool teelufika täit.

Paiistetanud näärmeid õrutakse jodkali-salwiga.
Muudes asjas täidetagu arsti juhatusi täpipealt.

Rp. Ichthyoli 10,0
Aq. Menth. pip. 90,0

Kolm korda päewas 10—30 tilka juhtruweega, lastele näärmetöbe puhul.

Nabakatfestus. Nabakatfestust wäifsetel lastel wõib nabaplaastri abil kergeste parandada. Nabaplaastri kõrgem koht (muhk) wajutatakse naba peale ja plaaster kleebitakse ümberringi kinni. Ka wannitamisel jäägu plaaster peale wõi pandagu uus asemele. Plaastrit tuleb mitu nädalat peal hoida.

Nahahaigused, waata weel: Habeme wistrit, juukse sammaspoolik, weriwaised, käed lõhkised, palawuse-rõuged, putukate hammustamine, sügelised, leetrid, wistritud, läätised, käte punetamine, nina punetamine, sarlakid, tedretähnid, tuulerõuged, audumine.

Nahapõletik wõib wäga mitmekesistel põhjustel tekkida: naha kriimustamisest, põletamisest, põletawatest wedelikkudest j. n. e.

Rawitsemine nagu ohatuselgi ja sellekohane, mis sugusel põhjusel nahapõletik tekkinud. Ka tšingi-pastaga wõidmisel on head tagajärjed olnud.

Naha sügelemine tekib sagedaste teiste nahahaiguste kaaslastena ja kestab peale nende paranemist weel edasi. Wõnikord tekib ta aga ilma nende haigusteta ja ilma märgatawa wälimise põhjuseta ja on pealegi hästi piinlik.

Selle häda all kannataja peaks kõigepealt tubaka, alkoholi ja kohwi eest hoidma. Toiduüls on soowitatavad taim- ja piimatoidud, liha ei sugugi wõi wõimalikult wähe. Sügelewaid kohti pestakse mitu korda päewas järgmise seguga:

Mentholi 1,0
Puu-tõrwa 5,0
Piiritust 100,0

wõi õõrutakse järgmise seguga sisse:

Mentholi	5,0
Salitsilhapet	3,0
Oliivi-õli	5,0
Lanolini	17,0

Hädaorral võib selleks, et ajutiseltki sügelemisepeinast pääseda, unerohtusid võtta. Katset tuleb ka kõhtu lahti tegemate rohtudega teha. Soovitataw on wannide tarwitamine, iseäranis söehappe-wannide. Wääwli-wannide jaoks on kõige parem Solutio Vlemingkx, 1 supilusika täis 4^{1/2} pange wee peale. Laialdasema tarwitamise wäärt on ka tõrwa-wannid. Peale neid wannisid, mis naha seest raswa wälja kisuwad, on soovitataw nahka õliseks teha. Ka piiritusega pesemine on soovitataw, millele 5–20 protsenti glitserini juurde võib lisada. On sügelemine liiga äge, nii et ühtlugu kratšima peab, siis mõjub sagedaste juba see pehmendamalt, et sügelewa koha puudri, kuiwa-pinseldamise wõi tsingi liimi abil ieda sõrd kinni katame, et sinna õhku ligi ei pääse. Kuiwaks-pinseldamiseks on järgmised leotised soovitatamad:

Flor. Zinci	
Talc.	
Glycerin	
Aqu. dest. áá	25,0

wõi

Flor. Zinc.	
Amyl.	
Clycerin áá	25,0
Aqu. dest.	
Spir. vin áá ad	100,0

Waata ka: Sügelemine, puuwilja söömisest tekkinud.

Nahk, kuiw. See häda on enamaste teiste haiguste kaaslasteks, tekib aga ka iseseiswalt seefugustel inimestel, kes rohkesti lehelise ja seebiga talitawad, näit. pefunaistel.

Minu abinõu on sage, tugew sisseõõrumine lanolini wõi wafeliniga.

Nahk, pahkline, waata: Konnafilim.

Nahk, raswane. On peanahk liiga raswane, siis hõlbustab see lööma kujunemist eraforraliselt. Kawitseda tuleb nõnda, nagu juukserawitsemise juures juhata tud.

On nahk mõnest muust kohast liiga raswane, iseäranis näo pealt, siis on Kummerfeldi pesuweega (Kummerfelds Waschwasser) pinseldamine kats lorda päewas väga hea mõjuga.

Närwetused, kõrwetused. Närwetuste, kõrwetuste, hapude rõhituste, peale söömist tekkiwa kõhuwalu puhul wõetakse igalord peale söömist noaotsa täis puhastatud foodat. Sealjuures tuleb raskeste seediwate, juhkurt si-faldawate, würtfiliste ja raswaste toitude eest, niisama ka õlle, wiina ja ülepea alkoholi eest hoida.

Nikastused. Kõiksugu nikastuste puhul jäetagu paigast nihkunud liige kuni arstiabi saamiseni puutumata, selle asemel pandagu kuni arsti pärale jõudmiseni wirtgalt äädikahapu sawimulla wee sees, millele pisut arnikatinktuuri juurde lisatud, märjaks kastetud lappijid peale.

Nikotini kihwtitus tekib liiga kangeist suitsetamisest, iseäranis neil inimestel, kes tubakaga harjunud pole. Märgid: peawalu, peapööritus, oksendamise, kangeste kahwatu nägu, külm higi.

Kõigepealt muretsetakse wärsket õhku ja katsutakse tarbekorral kunstlikku hingamist soetada (waata: Wälgu-löök). Sisse antakse kuuma, palawat kohwi, konjakit wõi parkhapet, nagu morfiumi kihwtituse juures juhata tud.

Nina, punane, waata: Punane nina.

Nõgesepalawik. Selle nimega nimetatakse kangeste sügelewaid kuplaid, mis mõnikord ilma wälimise põhjuseta, teinekord jälle maasikate, wähkide, kalade j. m. f. söömisest mitme koha peale teha peal tekivad. Neid kohti pestakse äädikahapu sawimulla weega wõi mentholi-piiritusega ja puistatakse salitsili-pulbrit peale.

Rohu puhul tõmmatakse mentholini wõi boorhapet ninatubata wiisil ninasse wõi nuusutatasse järgmist rohku:

Acid. carbol	3,0
Liq. ammon. caust.	3,0
Menthol	1,0
Spir. camphorat	15,0

Seda rohtu võib paar tilka peopeša õõnsufesse lasta ja siis ninasse tõmmata. Ninaselga õõrutagu õhtul sooja oliivi õliga jisse.

Peale selle võib õhtul magama heites kaks aspirini-tabletti võtta.

Nõrgad silmad, waata: Silmade nõrkus.

Õdraiwa on filmade ääre põletik, millest lühikse ajaga mädanupp kujuneb.

Õõetakse üks teelusika täis boor-hapet weerand toobi kummeli-tee peale, kastetakse rätik selle sees märjaks ja hoitakse filma peal, ja igal õhtul õõrutakse läätsetera suurune tükkie punast elawhõbeda salwi lao peale.

Õhatus. Kuna nahahaigusi väga mitmet laadi on, siis on rõõhikul rõõmata igaford õhatuse vastu õiget rohtu leida. Pestagu kõigepealt äädikahapu sawimulla leotifega ja määratagu ka ehk tina-salwi peale. Ei tee see paremaks, pöõratagu arsti poole.

Õisa, kaua wältawa õhatuse puhul on ifka soowitataw werepuhastust ette võtta, waata: Werepuhastus.

Õõendamine tuleb mõnikord kõõu korratusest. Jääkulluste allaneelamine kõõwaldab selle suuremalt õfalt warsti. Õõetagu kolera-tilkafid wõi järgmist teed:

ifujuurt,
piparmiinti,
pomerantõi kooreõid,
baldriani,

igaiõhest õõhepalju ja joodagu mitu korda päewas üks tasõi täis.

Jme wate laste õõendamine on harilikult suurema täõtsufeta ja lähõb suuremalt õfalt iseeneõest mõõda. Wajaduse korrõl antagu piõut ristikõõmli-teed.

Üksendamine raskejalgsuse puhul, waata: Raskejalgsus.

Üksduse rohud, waata: Rihwtitused.

Opiumi kihwtitus, rawitsemine nagu morfiumi kihwtitusel.

Paelus, waata: Rõhuusfid.

Pahiline naht, waata: Konnafilmi.

Päikesepiste läheb palamusehalwatusest sellepoolest lahti, et seda ainult otsesohhe pea ja kulla peale mõjuwad päikesekiired tekitawad ja ta inimest üsna äkitselt rabab.

Päikesepiste tundemärgid on: äge peawalu, peapööritus, nõrkusetunne ja hinge kinnijäämine; raskematel juhtumistel mineustus.

Haige kantakse jahedasse, warjulisesse kohta, riided tehtakse lahti, külmad lapid pea ja kulla peale, rinda õõrutakse külma weega.

Sisse antakse külma kohwi ja teed.

Kui ilmad ägedad päikesepaistlikud on, siis ei tohiks ilmaski katmata peaga wälja minna, waid peaks wõimalikult laia äärtega walgeid wõi walfjaid mütsifid kandma; hädakorral wõib musta mütsi peale walge taskurätiku kōita.

Päikesewannid. Suwe pokub jagemat wõimalust päikesewannide tarwitamiseks, mis terwise kosutamiseks ja rawitsemiseks wäga tähtsad on ja selle tõttu ikka rohkem poolehoidjaid wõidawad. Just sel põhjusel peame tarwilikult seletada, kuidas seefuguseid päikesewannifid wõtma peab, et nad ka soowitud mõju, s. o. terwise kosutust, tootfid ja mitte kahju ei teeks. Ebakohased päikesewannid wõiwad nimelt terwisele fuurt kahju sünnitada.

Enne kui keegi oma teha tundidesaupa päikesekiirte mõju alla seab, peab arst tema läbi katsuma, kas päikesewannid temale ka tulusad on. Päikesewannid sünnitawad rohket ainetewahetust, mis jellel kujul mitte kõigile inimestele hea ei ole. Ei ole aga arstil midagi

felle vastu, ei ärata nimelt südametegewus kahtlust, siis võib päikesewannisid tarwitada, sealjuures aga järgmisi määruisi tähele pannes: igal tingimisel hoitagu kesspäewa tunnil päikese kõrwetawa mõju eest. Tehtakse seda siiski, siis olgu pea kerge õlekübaraga kaetud, sest et ägedad päikesekiired peale igal juhtumisel kahjulikud on. Rõige kasulikumad on päikesewannid ennelõunat, kell 8—11. Ka pealelõunat kell kolmest peale on päikesewannid sündsad. Ka ei ei tohiks päikesewanni puhul magama jääda, kuigi uni nii magusaste peale kipub. Pealegi põletawad päikesekiired liikumatal magajal keha kauemat aega ühest ja sellesamast kohast, mis nahapõletikku ja muid terwisele kahjulikka tagajärgi võib wälja kutsuda. Ülepea ei ole sugugi soowitataw ütsikuid kehaosajid nii kauaks päikesekiirte mõju alla seada, kuni nahk pealt ära koorima hakkab. Harilik arwamine, et see nahale terwislik on, on ekslik; nahk on siin lihtsalt ära põlenud ja uus peab afemele kaswama, ei muud midagi. Lõpuks tuleb weel rõhuga selle peale tähendada, et suuremaid jõupingutusi nõudwad spordiharjutused päikesewannide puhul sugugi tulusad pole. Süüda töötab päikesewannide puhul iseenest juba ülielawalt, teda ei tohi weel rohkem taga hihutada. Kerged mängud ja harjutused on selle vastu sündfate liigutustena soowitatawad. Ülepea hoitagu päikesewannide wõtmisel igasuguste liialduste eest.

Paised, waata: Weripaised.

Paiistetused. Nikastamisejt, pigistamisejt, putukat e hammustamisejt tekkimud muhtude peale pandakse äädilaha pu sawimulla leotise sees märjaks kastetud narts; leotis olgu kül m.

On paiistetuse seesugust laadi, et sinna arwatawaste mäda kogub, näit. paise tekkimise puhul, siis on palawad linaseemne kompressid asjatohased.

Palawik. Inimese keha harilik soojus on 37°C. Lõu-
feb soojus kõrgemale, siis algab palawik.

Suuremalt osalt on palawiit teiste haiguste kaaslane või eelkäija. Palawiku tundemärgid: peavalu, väsimus, higi ei teki, suu ja keel on kuivad, kust tuleb wähesl mõõdul ja see on punakas, nahk on kuum ja kuiv, isearanis otfaesijel ja käte peal, sealjuures külma-wärinad. Laste juures võib jagedaste märgata, et neil kõhuforratusel puhul äkitselt palawiit tekib, millel enamaste suurt tähtsust pole ja mis peale kõhtu kergelt lahti tege-wa rohu sissewõtmiist jälle kaob.

Kergele, näit. külmetamisest tekkinud palawikude puhul wõetakse kaks aspirini tabletti leedri-teega ja hoolitsetakse klistiiri abil korraliku wäljafäimise eest. Wluidu on palawiku puhul jahe wann soovitataw, ka lastele. Haige astub leige wee sisse ja siis lastakse aegamiisi külma wett juurde, kuni weel wannis jahedaks jääb. Wõne minuti pärast tuleb haige wannist wälja, kuivatatakse ennast ruttu pealiskaudselt ära ja läheb woodisse.

Soogiks antakse wäiksel mõõdul (supilusikatäie kaupa) wett wiinakwi-happega või sidruniga või teed.

Tuba tuleb jagedaste tuulutada, läbistifune õhufoosjus toas 15 kuni 16° C. Sisse andmiseks on kõhtu kergeste lahti tegew rohi, näit. Karlsbadi sool, alati soovitataw.

Palawuse halwatus algab jonu tundmusega, keha on roidunud, pea uimane ja pööratab, keel on kuiv, hingamine raske ja kehafoosjus tõuseb.

Palawuse halwatusi tunneb järgmistest märkidest ära: inimene langeb korraga kofku ja kaotab meelemärfuse, nagu on tumepunane ja silmad läikivad, hingamine on sage, nahk kuum ja kuiv.

Meelemärfujeta inimene kantakse warju ja wõetakse riidest lahti. Ülemine keha seatakse kõrgemale; ühtlugu lehitatakse märskel õhul ja walatakse õhtralt külma weega üle. Haiget lastakse rohkeste wett juua. Wajaduse korral peab kunstlikult hingamiist soetama, nagu wälgu-lõõgi juures juhutatud. Waata ka: Päikesepiste.

Palawuse rõnged ilmuwad mõnedel inimestel suure palawuse puhul äkitselt wäikeste põiekestena (rakukestena) naha peale.

Leidub neid põiekesi peaaesjalikult ainult käte pealt, siis on nad harilikult puuduliku higi eraldamise tagajärg ja seesugusel puhul on soowitataw kaheprotsendilise naphtholi-piiritusega pesta.

Leidub rakukesi üle terve keha, peaaesjalikult rinna ja selja pealt, siis raputatakse nende kohtade peale salitsili-puudrit ja õrutakse see laiali.

Paranejad. Külgehaikawasti haigusest terweks saanud inimesed peawad enne, kui teiste inimeste sekka lähewad, sooja wanni wõtma ja siis puhta pesu selga panema, mis haiguse ajal tarwitusel pole olnud. Ka pealiskäsi tulewad esmalt haiguseidudest puhastada.

Pärasoole otsa sügelemine tekib sagedaste ägeda kõhu lahtioleku, hämorroide ja kõhuusjide puhul ja rawitsemine seisab siin ainult pärishauguse kõrwaldamises. Sügeleb pärasoole ots mõnel enne tundmata põhjusel, siis pestakse rawitsemiseks mitmel korral äädikahapu-sawimulla sulatiseega ja määratakse pärastpoole tina-salwi peale. Kõhuusjide läbi tekkinud pärasoole otsa sügelemine kaob kohe, kui sügelema koha peale petroleumi õrutakse.

Pasandus tekib tihti suwel. Ta tuleb südamepööriruse, oksendamise, kõhu korisemise ja altkeha puhutusega, ühtlasi on kõht kangeste lahti.

Saige heitku woodisse ja pangu soojad kompresjid altkeha peale. Loiduks tarwitatagu ainult tummuseid suppiid; joogiks sooja rotweini. Sisewõtmiseks on kolera-tilgad soowitatamad. — Imewate laste pasanduse kohta leiduwad siin raamatus iseseiswad juhatused.

Peapöörituse hood kaowad paljudel juhtumistel kohe, niipea kui külma jala-wanni on tehtud. Seal kõrwal õrutakse otsaesist äädika-eeteriga ja wõetakse 20 tilka liikwat (Hoffmanni tilgad) sisse.

Peawalu tuleb selle järele rawitseda, missugusel põhjusel ta tekkinud on. On peawalu were pähe tungimiseft tekkinud, mida sellest ära tunneb, et nägu ja silmad punetawad, kaela ja meelekohtade tuitsooned kangeste põksuwad, siis pandakse pea peale külmad-niisked rätikud, jäätotid, seatakse pea kõrgele, wõetakse jahedaid jooksiid, sooje kae- ja jala- wannisiid.

Osse wastupidiselt talitatakse nende peawalude puhul, mis sellest tekkinud on, et weri peaajudest ära walgunud on; see sugusel inimesel on huuled, igemed ja silmalaod seeftpoolt kahwatud. Siin tuleb pea wõimalikult madalamale asendada ja ei tohi kauemat aega püsti seista; sealjuures antagu tugewat toitu ja erutawaid jooksiid, nagu marjawiin, õlut, kohwi, tee j. n. e.; soowitawad on wärske õht ja arstirohuna raua-tinktur (waata: Berwaeus). — Ergulise peawalu puhul on tingimata rahhu tarwis, tuleb raske töö ja mõtlemise eest hoida, asjakohane on ka toitew, kergeste seediw toit. — Seisab peawalu jooksjaga ühenduses, siis tarwitatakse sooje mähiseid ja õõrutakse 10-protsendilise menthol-piiritusega wõi kampweri-piiritusega sisse. — Mõlemil wiimasel juhutumisel aitab ka weega sisse wõetud aspirini-tablett enamaste õige ruttu.

Pigistused. Pigistatud liiget tuleb külma wee sees wannitada wõi weel parem äädikahapu sawimulla wee sees, millele arnika-tinktuuri juurde on lisatud.

Pitseft rabatud, waata: Wälgu lõõk.

Pimesoole põletik on wäga sage uuema aja haigus. Ta algab äkilise palawikuga ja ägedate waludega altkehas, iseäranis paremal pool. Siin peab wiibimata arsti kutsuma.

Pöidla imemine on üks kõige inetumateft kombetest lastel, isegi suurematel lastel leidub seda weel. Kirglike pöidla imeja nägu omandab aja jooksul päris inetu ilme: juunurgad kalduwad allapoole ja mokad lähewad alalise inemise tagajärjel laialt ja passuks. Runa tal ka

rohkem ila juuſt wälja jookſeb, ſiis tekib ſagedaſte ohatus.

Ainult wiſa järeſwalwamiſega on wõimaliſt ſeda halba kommet ära wõõrutada. Et wõõrutamine hõlpſam oleks, ſelleks on ſoowitataw põialt finni mähkida, ſinnast kätte tõmmata, põialt ſibedate ainetega määrida, kõige parem küll iſujuure (entſiani) ekſtraktiga.

Põie katarr awal dab ennast ſelles, et ta ſagedaſte kuſele ajab, põie ümbrufes ja wett laſtes walu tundub ning kuſi ſegane on. Kõige parem on kohe arſti poole pöördä. Uſna ſergeid juhtumiſi wõib järgumiſe teega kõrwaldada :

Levisticum'i juurt (Liebſtöckelwurzel)	10,0
Zookſja rohu juurt (Hauchhelwurzel)	10,0
Pohla lehtefid (Bärentraubenblätter)	20,0
Kiſtiköömli teed (Fencheltee)	20,0
Drasheina juurt (Queckenwurzel)	20,0

Kolm kuni neli korda päewas üks taſſi täis juua (kaſs ſupiluſika täit ſeda tee-ſegu taſſitäie ſeewa wee peale), peale ſelle weel rikkalikult piima wõi mineralwett juua. Põie katarri waſtu ſoowitatud jookide ſeas ſeiſab piim kõigeſimeſel paigal. Haige joogu 1 toop kuni poolteift toopi piima päewas, kaſ ſelgelt wõi teed, kowi wõi kaſaad juurde liſades. Sealjuures joodagu weel ſelſterjit, puuwilja-limonadiſid wõi kuſele ajawat teed. Alkohol on, enefeſtiki mõiſta, keelatud. Haige peaks ſiin ſoowitatud jookiſid ühtekokku 2¹/₂ kuni 3 toopi päewas jooma, ja teatud kindlate waheaegade järele, et tugew kuſewoolus kuſetoruſid ſaaks läbi loputada. Ka ööſeti ei peaks neerude ja põie tegevus ſeiſma. Sellepärast peaks haige õhtul ka woodis weel jooma, kaſ klaſſitäie baldriani-teed wõi wett ja ſiis wara hommikul ülles ärgates kohe jälle mõnda wedelikku wõtma, näit. piima, wõi weel parem petipiima. See eeskiri ei käi muidugi nende haigete kohta, kaſ ööſel ilma ſelletagi rohkeſte wett laſewad.

Põletishaawad, waata: Tulehaawad.

Boomine. Ülespoodud inimese keha hoitakse kinni, ja alles siis lõigatakse nõör läbi. Muu ravitsemine nagu lämbumise puhul juhatatud.

Prügi filmas. Tolmu, liivaterakesi, kihulasi püüatakse sel teel filmast välja ajada, et ülemise lao ripsmetest kinni võetaks ja laugu mitmel korral ülesse ja siis alla üle alumise lao tõmmataks. Kihulasi võib ka abiline taskurätiku nurga abil filmast välja võtta.

Pugutõbi waata: Kael, jäme.

Puhutused tulewad sagedaste sellest, et kõhusse liiga palju gaasijid tekib. Altkoha on punnis, kõhus tundub pungitsemist ja wahel ka valu. Ravitsemiseks pandagu kõhu peale palawad mähised ja sisse võetagu piparmiindi-teed ja Hufelandi lastepulbrit, teelusika täis klaasi wee sees jegamine liigutatud, jinna juurde 30 tilka eeterlist baldriani tinkturi.

Pumane nina. Sagedaste lööb nina punaseks üleliigsest alkoholi ja kohwi tarvitamisest, niisama ka mao ja foolte haigustest, külmetamisest j. n. e.

Albinõuks ninapuna vastu kõrwaldatagu kõigepealt need põhjused, mis seda häda on tekitanud, siis pestagu nina sooja weega ja määritagu (mitte õdrudes) järgmist salwi peale:

Zinc. oxydat	14,0
Sulf. praecip.	10,0
Cinnabar	0,5
Vaseline	25,0

Määritagu õhtul ja hoidku salw õffel pehme side-me abil nina peal alal.

Päewal ja kui kodunt välja soowitakse minna, õdrutakse järgmist puudrit peale:

Bol. rubr.	0,5
Bol. alb.	2,5
Magn. carbon.	4,0
Zinc. oxyd.	5,0

Amyl. oryz.	8,0
-------------	-----

Ichtyol	1,0
---------	-----

On nina puna wisa lahkuma ja on nahk sealjuures kuplasse lõõnud, siis wõetakse esimeselt nimetatud salwi asemel järgmist salwi:

Resorcin	1,0
----------	-----

Ichtyol	1,0
---------	-----

Acid. salic.	0,2
--------------	-----

Zinc. oxyd.	14,0
-------------	------

Sulfur. praec.	10,0
----------------	------

Cinnabar	0,5
----------	-----

Vaselini	25,0
----------	------

Tarwitatakse samuti nagu esimest. Waata ka: Külma muhud ja tedretähnid.

Punased käed, waata: Käte punetamine.

Punatõbi, waata: Läätsed.

Puremine, waata: Koera hammustamine.

Putukate nõelamine. Kui erilased, kärbsed, mesilased j. n. e. nõelawad, on soowitataw nõelatud kohta kohe salmiaki-piiritusega lasta. Lõõb see koht paistesse wõi tekib koguni põletik, siis pandagu ühtlugu äädika-hapu sawimulla sulatise sees märjaks lastetud lappisid peale. On nõel haawa sisse jäänud, tuleb see kohe etewaatlisult wälja tõmmata.

Puusawalu, ka ishias nimetatud, tuleb wahel külmetamisest, üleliigsest jõu pingutamisest wõi jooksjast, aga ka mitmejulistel muudel põhjustel. Puusa kohast ulatab äge, kiskuw valu põlweni ja sääremarjadesse.

Rawitsemisest tuleb samasugune tubli higistamine läbi teha, nagu seda influentsa jaoks juhatajime; haige peab wõimalikult rahul püsima, wähe sööma, korraliku seedimise eest hoolitsema; soowitatawad on ka niiskes-foojad linaseemne, rabamulla ja muud sellefarnased kompresjid.

Rabanduseks (lendwa) nimetatakse äkitselt tekkiwaid ägedaid walusi ristluudes. Heaks abinõuks on capficiini-plaastri

(Hispania pipra plaastri) peale panemine või kloroformi-salwiga wõidmine. Ka soojad kllide või kummeli mähised kaotawad walu warsti ära.

Raha kõhus. Harwa, kuid siis juhtub, et mõni raha, nõõbi või muu sellesarnase asja alla neelab. Wõetakse kõhtu lahti tegewat rohtu, mis selle asja harilikult wälja toob; wastasel korral pööratagu arsti poole.

Rahu on haigetele väga tarwilik. Palawiku-haiged peawad võimalikult täielikult puhkama. See on üks paranemise peatingimistest, sest et liigutused ja igasugu erutused palawikku ainult kõrgendawad ja peale selle ka weel muud kahjulikka tagajärgi woiwad wälja kutsuda. Kõhukõlu- ja soolte põletiku puhul peab haige liikumata paigal lamama. Ka werejooksu puhul on täielik rahu tarwilik. — S ü d a m e h a i g e d peawad endid kõigisuguse äkiliste liigutuste, jooksmise, tantsumise, hüppamise ja ülepea erutuste eest hoidma. Närwilikud inimesed ei tohi oma waimujõudu üleliiga pingutada ja peawad rohkestest wärsktest õhu käes wiibima. Rohked liigutused, isegi kuni wäsimuseni, on ainult raswaminemise wastu head.

Kaputuskramp lastel (Spasmus nutans). See on taunis jage haigus, mis lapsi suuremalt osalt üsna noores eas, kuni kuue aasta wanuseni, tabab. Ta ilmutab ennaft lapse pea või terve ülemise keha masinlikkudes liigutustes ja nokutamistes. Suuremalt osalt tõmbawad keha või pea unes, ärkvel olekus tuleb neid weidraid liigutusi harwemine ette. Need krambilaadi tufsatused tulewad peaaegu alati erkude rikkelt, mille põhjus väga mitmekesine võib olla.

Kaputuskramp kaob enamaste siis, kui laps wane-maks saab, iseenesest. — Tulewad need tufsatused või wäristused ärkvel olekus ette, siis peab last waljuste noomima, unes ettetulewatele tufsatustele ei või aga noomimisega midagi parata. Asjatahane on siin weega

rawitsemine. Öhtul enne magama heitmist pestagu last külma weega või talle tehtakse soe vann, kuhu ta 10 minutiks jääb. Kuna üks laps rohkem sooja, teine jälle külma weega nõus on, siis walitagu seevugune weji, millega ta kõige rohkem lepi. Sisse antakse igal öhtul tasjitaie baldriani-teed või 8 kuni 10 tilka wedelat baldriani ekstrakti. (Extr. Valerianae fluidum). Sealjuures iseäranis öhtuti üsna kerget toitu, suppisid, pudingit, pudru j. n. e. kuid wähe liha. Waljuste keelatud on kohwi, tee, ja alkohool igasugusel kujul. Kontserbid, teatrid, kinod, reisud, ülepea igasugused ärewused on seevugustele lastele otse kihwtiks.

Raskejalgsus. a) Raskejalgsuse kestvus kõigub 275 ja 300 päewa wahel. Ilmasti pole võimalik päewa pealt ette ütelda, millal mahasaamine järgneb. Kõige ustawam on jüisti see arwamisewiis, et wiimaseft kuupuhastuseft kolm kalendrikuud tagasi loeme ja seitse päewa juurde arwame. Sel kombel leitud päew on see, millal tulewal aastal mahasaamist arwatawaste loota on. Oli wiimane kuupuhastus näit. 8. märtsil alganud, siis loeme 8. märtsist peale kolm kuud tagasi, jaame 8. detsembri; jüia 7 päewa juurde lisades jaame 15. detsembri, mahasaamist oleks nii siis 15. detsembril oodata. Teise arwamisewiiji alusteks on ihuwilja liigutused, kuid see arwamisewiis ei ole nii kindel kui esimene. Ihuwilja esimeji liigutusi tunneb raskejalgne altkhas harilikult 18 kuni 20 nädalal, kui jüia juurde 20 kuni 22 nädalat arwata — raskejalgsus wältab läbistiffu 40 nädalat — siis leiame selle kuupäewa, millal umbes mahasaamist loota on.

b) Oksendamine raskejalgsuse puhul. Selle piinliku oksendamise wastu ei ole palju midagi parata. Kõige parem abinõu on, toitu ainult lamades wõtta. Esimese waraaine wõtab naisterahwas woodis ja jääb siis weel pooleks tunniks lamama. Wedeliffa

wõetakse terawa nõlaga tassist. Ei aita ka see, tiis on soowitataw mõneks päewaks päriselt woodisse jääda.

c) Raskejalgsuse tundemärgid. Kindlaid tundemärkeid esimestel nädalatel ei ole. Wäga tahtlased märgid on: südamepööritus, offendamine, iseäranis hommituti, suur erkude ärewus. Kalduwus kurbadele mõtetele ja nutmisele, nende toitude põlgamine, mis muidu hästi maitsejad, ja n. n. wale-isu.

Kindlamad märgid on juba kuupuhastuse ärajäämine, iseäranis ka järgnewatel kordadel. Reha paisumine puusadest ja altkehast. Kindade ja nisade paisumine. — Kõik need märgid ei anna aga kindlat teadmist.

Kõige kindlamaks märgiks on ihuwiljaligutused, mis suguseid aga alles 17. raskejalgsuse nädalal tundma hakkab.

Tahetakse aegsaste raskejalgsuse üle kindlamale otselele saada, pööratagu asjatundja arsti poole.

d) Rinna rawitsemine raskejalgsuse puhul on lapse edaspidise toitmise kindlustamiseks väga tähtis ja nimelt peaksid naisterahwad juba kuwendast raskejalgsuse kuust peale oma rinda rawitsema harkama, iseäranis need, kes esimest korda sünnitawad.

Rinnad tulewad soojas hoida, et külmetamist ei juhtuks, tiiski ei tohi riided kitsad olla ega pigistada. Nõjakohane on rinda ja kaenlaauku igapäew sooja seebiweega pesta. Suwel wõetakse külma wett, mis rindasid ühtlasi ka karastab.

Wäikesed, sügawal asuwad nidad tulewad mitu korda päewas pöidla ja nimetisfõrmega wälja tõmmata. Otsarbetkohane on sawist piibukaha, millega nidad pungile imetakse ja jelles seisukorras lühikest aega hoitakse.

Et nidad pärast imetamise puhul ei lõhkeks, jelleks niisutatakse neid igapäew parthappe ja piirituse sulatisega (10,0 gr. parthapet $\frac{1}{4}$ toobi piirituse peale). Ohatusel wõib koorikese kujunemise puhul peab nidasid igapäew nii kaua sooja seebiweega wannitama, kuni koorikesed lahti tulewad.

Kõwad ja karmid nisad tulewad igapäew lanoliniga jisse õruda.

e) Gluwii raskejalgsuse puhul. Raskejalgsed ei tohi mingil tingimisel oma keha kinni nõõrida.

Wiiendast raskejalgsuse kuust peale on paenduma kehawöö kandmine soovitataw. Wöö peab seesugune olema, et teda nii laiaks (pikaks) wõib teha, et ta kuni mahasaamiseni kanda sünnib.

Zalgrattaga sõitmine, ratsutamine, tantsumine, sõitmine halbadel teedel on hädaohtlik ja wõib enneagset sünnitamist wälja kutsuda.

Korraliku tühjendamis käimise eest hoolitsetagu klistiiride, mitte aga kõhtu lahti tegewate rohtude abil.

Soovitaw on rohke, kerge kuid mitte puhutuši tekitaw toit. Toidab ema end raskejalgsuse puhul eba-kohtaselt, kaswab lapse pea liiga suureks ja siis on sünnitamine alati raske. Sellepärast tuleb päewas ainult üks kord liha süüa, ja nimelt wähe ja mitte kuigi soolast, selle asemel aga soowi järele: taimetoitu, spinati, salatit, kartuleid, muud rohelist aiawilja, leiba ja wõid; wähe munatoitusid ja kaunawilja; suppiid ei sugugi wõi ainult harwa; janu kustutamiseks: piima, kakaot, wähe wett, rohkeste toorest ja jissetehtud puuwilja. Slut, marjawiin ja ülepea kõik alkoholilised joogid on keelatud, niisama ka joomine ilma januta.

Riided ei tohi kitsad olla, siiski tuleb rinda pisut toetada, kas wõi wöö abil. Riideteks on n. n. reform-riided wäga soovitatawad, sest et neid õlad ülewal hoiawad ja nad puusajid ei rõhu. Ka aluskübed peaksid õlast illelääwate paelte otsas rippuma. Sulapaelad peab nurka heitma ja sulad nende asemel paeltega wöö külge kinnitama. Soovitawad on ka n. n. reform-korsetid. Need on niihästi rindadele toeks, kui ka aluskübede, pükste, sulapaelte kinnitamiseks nõõpide abil sündsad; sel kombel kaob igasugune riiete rõhumine ära.

Wannid on raskejalgfetele alati tulusad; jüiski on palamad wannid, auruwannid keelatud. Jala-wannide wõtmine tuleb järele jätta. Naisterahwad, kes oma keha külma weega üle pesema on harjunud, wõiwad seda edasi jatkata, selle wastu ei ole aga soowitataw sellega alles raskejalgsufe ajal alguft teha.

Ngapäewased ematupe loputamised leige weega, millele supilusika täis äädikahaput sawimulda wõi lütsoli juurde lisatud, ei ole mitte ainult soowitatawad, waid tarwilikud, jüiski mitte liiga kange weerõhumisega, waid irrigator rippugu umbes jala kõrgusel.

Raskejalgne ei pea rohkem magama kui harilikult ja ei tohi alati wäsimusetundele järele anda.

Rohke liikumine wärskes õhus on, nagu alati, ka siin soowitataw.

Meeleliigutuste, kurbade wõi erutawate raamatute lugemise eest tuleb tingimata hoida.

Raske kuulmine. Muutub kuulmine äkitselt raskeks, siis katjutagu pool teelusika täit leiget karboli-õli (Acid. carbol. liq. 0,1, Glycerini 10,0) kõrwa walada, ja järgmisel päewal hoorhappe weega wälja pritsida, nagu seda kõrwawalu ja kõrwade kohisemise juures juhatanud oleme.

Ka Hispania kärese plaaster kõrwa taga aitab mõnikord warstigi, iseäranis kui kuulmine külmetamise taga järjel raskeks on läinud.

Raswatõbe ja lihawuse wastu wõideldakse kõige parem kasina, otstarbekohase eluviisiga. Wähewõitu toitu ja iseäranis wähe jookisid. Keelatud on õlut, jahutoidud, magusad ained; wähesel mõõdul lubatud on leib, kartulid; asjakohaseks toiduks on aiawili, hapu puuwili, salat. Iseäranis soowitatawad on sealjuures rohked liigutused ja kehalik töö. Peaasjaks on korralik seedimine, wadjaduse korral joodagu järgmist teed korramõõdulikult:

Karlsbadi soola	30,0
Ristilõõmleid	30,0

Folia Sennae	50,0
Rummelid	50,0

Hommikul ja õhtul üks tass täis.

Kõige paremaks ravitsemissuhtluseks neile, kes lahjemaks soovivad saada, on järjekindel piimaga ravitsemine. Terwe nädal läbi ei anta muud kui piima, ja nimelt esimesel päeval kaks toopi, järgmisel $1\frac{3}{4}$, kolmandal $1\frac{1}{2}$, neljandal $1\frac{1}{4}$, ja kolm päeva iga päev 1 toop, ka muu toit olgu seesugune, mis võimalikult vähe jahu, suhkurt ja iseäranis rasva sisaldaks.

Rindade ravitsemine imetajatel. Rindade põletikku ja teisi tõsisemaid haigusi võib ainult arsti juhatusel ravitseeda.

Rinna näärme kergesti põletikust, paistetusest ja valudest katsutakse sel kombel jagu saada, et ühtelugu äädikahapu sawimulla sulatise või weel parem 95% puhta piirituse lappijid peal peetakse. Sisse võetakse Karlsbadi soola kui kõhtu kergelt lahitagevat vahendit.

Lõhkewad naised last imetades, siis tulewad haiged kohad äädikahapu sawimulla sulatisega pesta, ja siis võib järgmiselt salwi peale võida:

Bor-salwi	15,0
Tsink-salwi	15,0
Peru-balsami	2,0

Õõib ka imemise klaaži tarvitada.

*

Rp. Balsam peruvian	
Boracis ana	5,0
Vitellum ovi unius	
Ol. Amygd. dulc.	30,0
M. f. Linim.	

Lõhkewad naise peale võidamiseks.

*

Rp. Natr. carbon	10,0
Aq. Rosar	50,0

filtra et adde

Glycerin.

10,0

Kolm korda päewas lõhkenud naha pesemiseks.

Rindade rawitsemine raskejalgsuse puhul, waata:

Raskejalgsus.

Rõga, waata: Limanemine.

Rõhitused, waata: Närwetused.

Rõuged tabawad kõiki inimesi, niihästi lappi kui ka täiskaswanuid. Haigus algab palawituga, kusjuures ihu kuiw on, selle järele tundub walu ristluudes ja sagedaste hakkab ka nina werd jooksuma. Mida kõrgemale palawit tõuseb, seda rohkem hakkab haige sonima. Nende eelkäiwate tundemärkide järele ilmuvad ihu peale wäikesed punased plekikesed. Iga pleki keskel wõib tumedat täppi märgata, see tekib 1—2 päewaga wistrikulise kujul ülesse ja on ärte pealt punane. Need plekid ilmuvad kõigepealt näo peale, siis rindade ja käte peale, ja lõpuks terve keha peale. On plekid (rõuged) täielikult wäljas, annab palawit märkka järele. 2—3 järgnewa päewa jooksul muutuvad wistrikud siis rakuliseks. Ja weel kümme päewa hiljem hakkawad rakulised kuiwama ning nende peale kujuneb tume kooruke. Koorukesed langewad aegamihi maha ja järele jääwad igaihele tuntud rõuge armid. Seesugune on rõugehaiguse harilik käik, kuid haigus wõib ka väga raskest minna, sellepärast teeb igaiüks hästi, kes omale warakult kaitserõuged lasseb panna. Enesestki mõisteta on, et haiguse algusel kohe arst abiis tuleb kutsuda. — Muidu tuleb haige eest jarmuti hoolitseda nagu sarlahaige eest, ainult atende ette on soowitataw punaseid eesriideid seada, sest et see wäiw haiguseläigu peale nähtawaste head mõju awaldab. Palawiku puhul wõib ainult wähesel mõõdul wärsket wett, piima, wedelaid suppiid j. n. e. anda. Tuba olgu soe, umbes 16 kraadi R. järele, kuid õht olgu alati ka wärsk. Terwel haiguse ajal, iseäranis aga palawiku puhul, tuleb keha mitu korda päewas käsna abil sooja weega üle õõ-

ruda, mis haigele tekitab toob ja teda värskendab. Et armid ei tekkiks, jelleks on kasulik rõugeid sagedaste prowants- või mandli-õliga üle võida. Haigetuba tuleb haiguseidudest iseäranis hoolega puhastada.

Rõuge panemine. Lastele peab esimesel eluaastal ja siis jälle kaheteistkümnendal eluaastal rõugeid panema.

On rõugepanemine tagajärjekas olnud, siis ilmuvad umbes neljandal päeval väikesed põietesed, mis harilikult kuni üheksanda päevani suuremaks lähewad ja rõugearmiks kujunewad. Harilikult läib jellega ka kerge palawik koos, millel aga suuremat tähtsust pole, niisama nagu rõugete koha kergel põletikul. Kümnendast päevast peale hakkawad rõuged kuivama ja koorike langeb kolme kuni nelja nädala pärast maha.

Soomitawat on värskete rõuge koha peale, peale selle kui see kuivaks on läinud, kofku wolditud haawamähise padjakest panna ja seda ümber käewarre pandud Amérika plaastri abil finnitada. Sel kombel ei saa rõuged häda ja ka mustust ei satu jisse.

Soon. 15. Rõuge-mähis.

Muutub käewarre põletik ägedaks ja sügelewad rõuged kangeste, siis pandakse äädikahapu sawinulla sees märjaks kastetud mähis peale ja ka boor-salwiga wõitid haawamähiseid.

Rõuged, palawuse, waata: Palawuse rõuged.

Sammaspoolikud. Kuna sammaspoolikuid väga mitmet laadi on, siis on parem arsti käest juhatust küsida, enne kui häda suureks läheb.

Igal juhtumisel on aga asjakohane sammaspoolikute puhul werepuhastust ette võtta, milleks järgmine tee soomitawat on:

Sarsaparillwurzel	90,0
Dreiblatt	90,0

Bittersüßstengel	60,0
Sennesblätter	45,0
Süßholz	120,0

See segatakse kõik hästi segamine ja jaotatakse siis kümneks osaks, iga päeva kohta üks osa. Hommitul, lõunal ja õhtul joodakse peale jöömist $\frac{1}{3}$

Ugedaste sügelevaid sammaspoolikuid pestakse sa-
gedaste äädikahapu sawimullaga ja pandakse salitsili-puud-
rit pastult peale.

Geekujulik sammaspooliku salw, mis peaaegu alati
aitab, on järgmine:

Buutõrwa	10,0
Searaswa	90,0

kaks korda päevas jisse õõruda.

Peaks see salw mõnele liiga kange olema, siis õõ-
rugu see järgmise salwiga:

Hydrarg. praecip. alb.	
Bismut. subnitr. áá	2,0
Zinc. oxydat	
Ac. boric. áá	3,0
Naphthalan	40,0

Toitmisewiiji kohta peab tähendama, et sammaspoo-
likute puhul kasin toit ja iseäraneis taimetoit asjatahased on.

Rp. Bismuti subnitr.	2,0
Pastae mitini ad.	20,0

Weiise s a m m a s p o o l i k u puhul.

*

Rp. Bismuti subnitr.	1,0
Ungt. Hydrarg. alb.	9,0
M. f. ungt.	

Salw s a m m a s p o o l i k u puhul.

Sammaspoolik, kestaw. Selle sammaspooliku iseloo-
mulikuts tundemärgiks on walged, kergelt mahatulewa
kestaga kaetud punakad plekid. Kui jelle kesta ehk soo-
muse maha kratjime, leiame seali alt õrna nahakese, ja

tui me ka seda pifut kratfime, ilmuwad finna weretäp-
ped. See kestaw sammaspoolit suuremalt ofalt ei fügele
ja tekib peasjalikult käewarte ja reite wälimisele küljele,
ifeäranis põlwe ja küünarnuki kohta ja ka juustega kae-
tud peanaha peale; kuid ka iga muu tehaosa peale wõib
ta ilmuda.

Kawitsemitseks on soowitataw wõimalikult wähe
süüa ja lihast hoopis eemale hoida; hästi asjakohane
on ka werepuhastus ja tõrwa-salw, nagu sammaspooliku
juures juhatatud. Häid tagajärgi saadakse Hebra seebi-
piirituse ja boor-salwi waheldawast sisse õõrumisest, päe-
was kaks korda. On häda siiski wisa paranema, pöör-
dagu arsti poole.

Rp. Boracis * 5,0
Spirit.
Aq. Rosar. ana 40,0
M D S.

Pe an a h a k e s t a w a s a m m a s p o o l i k u w a s t u .
Sammaspoolit rakuline (Bläschenflechte). Saltade-
kaupa tekiwad nõõpnõela pea suurused, wejifelged raku-
kesed, peasjalikult suguosade peale. Harilikult tuuwa-
wad need põietesed mõne päewa pärast ära ja parane-
wad siis. Kõige lihtsam abinõu on tšingi-pastaga wõid-
mine ja salitsili-puudriga puuderdamine.

Sapikiwid kujunewad sapipõie sisse kõigemitmekesi-
femas suuruses. Haiged tunnewad rõhumiist ja walu
ülewal paremalpool külges kõhus, matša ümbruskonnas
ja paremas labaluus. Ügedad waluhood kiirgawad
matša ümbrusest wälja. Need waluhood tekiwad siis,
kui kiwi kitsast sapipõie awausest wälja tungimas on.

Kawitsemine tuleb muudugi arsti hooleks jätta.

Kannatab haige sapikiwide all, siis peab ta ras-
keste seediwate ja würtjiliste toitute, niisama ka jämeda
leiwa, hapukapsaste, kaunwilja, toore puuwilja ja alko-
holi tarwitamise eest kindlaste hoidma; soowitataw on

selle asemel kerge toit, lahja liha, piim, munad, tummi-
supid, weepakid ja aiawili, teedetud puuwili. — Haige
liigutagu ennast tubliste. Kõigepealt hoolitsegu ta kor-
raliku seedimise eest ja võtku vajaduse korral igal hom-
miikul teelusika täis Karlsbadi-soola. Ügeda waluhoo
pühul palawad kompressid kõhu peale.

Rp. Ol. Terebinth. rect.
Aetheris ana 7,5
M D S.

Kolm korda päevas 5—15 tilka sapikiwide
pühul.

Sarlatid on külgehakkaw haigus, kuid wahest tuleb
ta üksikuid haigusejuhtumisi ette. Tõbeidude külgehak-
kamisest läheb harilikult nädal aega mööda, enne kui
haigus ennast ilmutama hakkab. Haigus algab palawi-
kuga, külmawärinate, peawalu, südamepööratuse ja isegi
oksendamisega. Ühtlasi kaob isu ära ja neelamine on
walus, sest et kurgurahud üles paistetanud on. Tuifsoon
tuifab kiireste, haige tunneb karget janu ja kaksküüm-
mend neli tundi hiljemalt ilmuwad ihu peale iseloomu-
likud sarlati plekid, kõigepealt kaela, näo ja rinna peale.
Ümberringi jääb ihu esiotsa puutumata, mispoolest ka
sarlatid leetritest lahku lähewad. Esialt ilmuwad wäif-
sed punased plekid, need ühinewad suuremateks plekkideks
ja lagunewad järgmistel päewadel sel kombel ille terve
ihu laiali. Kaelarahud paistetawad kargeste illes. Sar-
latite plekid lähewad leetrite plekkidest weel sellepoolest
lahku, et kui nende peale sõrmega wajutame, siis muu-
tub plekk kahwatuks, wõtame aga sõrme ära, läheb ta
uueste punaseks, kuid ärtepoolt siis sepoole,
kuna aga leetritel punetus seesugusel pühul keskelt algab
ja ärte poole laiali laguneb, s. o. wastupidi. Paari
päewa pärast hakkawad plekid kahwatama, ühtlasi tule-
wad haigele higistusehood peale, ja sagedaste ka pasan-
dus. 5—8 päewa pärast hakkab nahk kestama, kehtamine

on mõnikord üsna tuge, teinekord aga tulewad suured nahatüüfid lohe maha. Sarlakitega käivad sagedaste mitmed teised haigused kaasas, sellepärast peab arsti juba haiguse algusel viibimata abiks kutsuma. Sääraniis hoolsalt tuleb haigeid nahatestamise ajal külmetamise eest hoida. Haigetoa õhk olgu puhas ja ühemõõduliselt soe. Altnaid tuleb kergeste warjata, et tuba mitte liiga eredalt walge ei oleks. Thupesu tuleb sagedaste wahetada ja uut pesu enne selga panemist soendada. Kui haige igapäew kord prowants- või mandli-õliga üle wõidame, on kehtamine kergem. Ügeda palawiku puhul on aga parem kaha mõnikord päewas leige weega üle õõruda. Ummukuse puhul tehtahe klistiiri. Joogiks on wärskel wesi ja piim kõige paremad. Peale selle wõib wedelat pudru, rammuleent ja keedetud puuwilja anda.

Riiahästi sarlakite kui ka teiste külgehaflawatete haiguste puhul tulewad haiged terwetest eraldada, niisama tuleb haigetuba haiguseidudest hoolsalt puhastada. Sääraniis kange on haigus naha kehtamise ajal külge haflama, seefama aeg on ka haigele enesele kõige kardetawam, sest et enamaste just sel ajal teised haigused juurde wõiwad seltsida.

Seedimine. Sellest ajast peale kus Röntgen oma X-kiired üles leidis, teame me seedimise tegewusest palju rohkem kui ennemalt. Röntgeni apparati abil näeme me nimelt, kudas toit sisekonnas edasi liigub. Peale toidu wõtmist hakkab magu ennast rütmiliselt kokku tõmmates läbistikkü 3—4 tunni pärast toidupudru wälja soolde ajama, kust toidupuder jällegi soolte liigutuste waral edasi liigub. On toit kõwa ja pruudulikult puretud, siis seisab ta kauem maos kui ettevalmistatud toit. Ka toidu kokkusead etendab oma osa. Kõige rutemine saadab magu söehüdratisid (suhkruaineid) edasi, nimelt 2½ kuni 3 tunniga. Munawalge ained wiibiwad kauemine maos, kuni kuus tundi, kõige kauemine aga raswajegud (7 kuni 8½ tundi). Peensool lõpetab seedimise järgmistel 8 t.

jooksul. Need tähelepanekud finnitawad tuntud teoasja, et söehüdratijid jäsaldaw toit, nagu kaalid, kartulid, tangupuder j. n. e. kõhu ruttu täis teowad, kuid kuigi kaua vastu ei pea, kuna aga inimene peale raswaste toitute söömist enese kõhu kauem tunneb täis olemat, kuid rasw on raskem seedida. Toitute walmistamisel peab neid teoasju alati silmas pidama, sest nad on väga suure tähtsusega.

Seedimine haigetel. Kuna haigele ainult see toit kasu toob, mida ta ära suudab seedida, seedimata jääw toit temale aga magu ja soolesid erutades ainult kahju sünnitab, siis on väga tähtis teada, kui suur haige seedimise jõud igal üksikul juhtumisel on. Heats tundemärgiks on siin keel. On haige keel kuiv ja walfja korraga kaetud, siis on seedimine arwatawaste nõrk, on aga keel niiske ja ainult wähe walfjas, siis wõib seedimist rahuloldawaks pidada. Ka kehajoogus wõib meile selles asjas häid näpunäiteid anda. Alatab kehajoogus üle 40° C, siis on seedimise tegewus peaaegu täielikult seismas, kuna aga 38—38,5° C. juures seedimise elundid harilikult weel kaunis rahuloldawalt töötawad. Palawiku wähenemisega paraneb enamaste ka alati isu, wäheneb janu ja suu muutub niiskemaks. Sellekohane olgu siis ka haige toitmine. Palawiku langemisel peab ta rohkem toitu saama kui palawiku terkimise ajal.

Seedimise korraldamine palawikuhaigetel on väga tähtis, sest et kõhu lahtiolel haiget nõrgestab, ummukfus aga palawikku kõrgendab ja haiguseläigu peale kahjulikult mõjub. Sellepärast tuleb seedimist igal juhtumisel korraldada, ja wõimalikult toitute abil. Kõhtu lahti tegevalt mõjuwad puuwilja supid, petipiim, sooda-wesi; kõhtu kinnipanewalt: mustika supp, kaera tumm, saago supp punase marjawiinaga.

Seedimise korratused, waata kõhu-, soole- ja mao- haigused.

Seljavalu. Naisterahwad kannatawad wahel põletawate seljavalude all. Sagedaste on see altkeha wõi emala tahapoolse mölgi tundemärgiks. On näha, et walud kaduda ei taha, pöördagu naistearsti poole. — Waata ka: Rabandus.

Silmade nõrkus. Selle häda vastu aitab sagedaste wäga hästi see, kui filmi kats korda päewas järgmise tinkturiga niisutatakse:}

20 grammi tõugatud (mitte pulbriks tehtud) risti-köömlit (wenkel, uhupaats, joenibu, Foeniculum officinale) lastakse 100 grammi lahjendatud piirituse sees 14 päewa liguneda ja furnatakse siis läbi.

Wajaduse korral wõetakse 10 teelusika täit seda tinkturi $\frac{1}{4}$ toobi leedetud wee peale.

Mõned tähtsad juhatused kõigile, kellel filmad nõrgad on: On su filmad nõrgad ja tahawad hoidmist, siis pea järgmisi määrusi meeles: 1. Ära waewa oma filmi ilmaški puuduliku walguse wõi ämariku puhul, wõi kui nad kuumad tunduwad olewat wõi walutawad. 2. Walgus langegu alati üle sinu pahema öla raamatu wõi selle asja peale, mida sa filmitsed. 3. Ära kannanna riideid, mis kaela ümbert kitsad on. Tuba, milles sa töötad wõi talitad, ei tohi palaw olla, jalad aga olgu soojad. 4. Ära hoiu filmi ilmaški filmitsetawal asjal liiga lähedal. 5. Ära loe ilmaški lamades wõi sõidu ajal; pahad filmahaigused on selle tagajärjeks. 6. Ära riku oma filmi sel teel, et nendega iseäralikult ja ebaloomulikult waatad ja neid pöörivad. 7. Kui sul töö filmade peale käib, siis lasse filmi wahetewahel puhata ja karasta neid külma weega pestes. 8. Kui sa ereda walguse, lume kiiskamise j. n. e. eest kaitseks wärwilisi prillisid kannad, siis ära kannanna neid kauemine kui olud nõuawad: nende alaline tarwitamine nõrgestab filmi.

Silmade wirwendamist kõrwaldatakse enamaste filmi nõrkuse juures soowitatud wedelikuga pestes.

Silmahaigused. Kergete filmahaiguste vastu, mis külmetamisest, suitsust, tolmust või liivaterade jisketungimisest tekkinud, võib kodusel viisil abi leida.

Silmalao põletiku puhul kastetakse tükike puhastatud puuvilla äädikahapu-savimulla (1 supilusika täis äädikahapu-savimulda toobi wee peale) või bor-happe (1 teelusika täis bor-hapet pooletoobi kummeli-tee peale) sulatise sisse ja pandakse filma peale. Seesama aitab ka siis, kui werd kergelt filma walgub.

Kõikide haiguste puhul, mis ennast selles awaldawad, et laod punetawad, filmad kuiwad tunduwad olewat, kipitawad ja seal sees nagu prügi tuntakse olewat, pestakse filma $1/2$ -protsendilise Zincum sulfuricum'i sulatisega (Zinc. sulf. 0,5 Aq. dest. 100,0) ja õhtul woobisse minnes õrutakse läätsi iwa suurune tükk punast elawhõbeda salwi filma.

Seesama abinõu aitab ka siis, kui filmad wett jooksewad ja walgust kardawad.

On filma lao nahk ja ääred haiged, mida sellest ära võib tunda, et filmalaoed kleepiwad, kamar peale kujukneb, kipitawad ja kergeste wett jooksewad, siis lastakse iga päew natuke tšink-salwi filma või lao peale.—
Waata ka: Silmade wirwendamine, prügi filmas, odra-iva.

Skrojulos, waata: Näärme tõbi.

Sõehappe kihwtitus, waata: Lämpumine.

Sõrmepaisje. Sõrme otsa tekivad tihti täkked, sealt tungib mustust sisse ja sõrmeots lööb siis paistesse ning sinna hakkab mäda koguma. Samasugune on lugu siis, kui pind sõrme juhtub minema.

Haigele sõrmele tuleb kataplasmat peale siduda, ja kui paisje lahti on lõõnud, siis karboli-elawhõbeda salwi peale panna.

Runa aga sõrmepaisje sagedaste wäga palju valu sünnitab ja mõnikord ka werelühwtitust karta on, siis on parem warakult arsti poole pöörduda, kes häda rutemine ära parandab.

Soolatüüligad. Soolatüügaste kaotamiseks on suitsesalpetrihappe hea aga kõrvetavalt mõjuv abinõu. Sellepärast tuleb sellega igapäev ükskord terava orgi abil soolatüügast hästi ettevaatlikult niisutada.

Rauemat aega võtab põrgutiiviga põletamine, ta mõjub aga ka kindlaste ja ei ole nii kardetav. Soolatüügas tehtakse igakord niiskeks ja õõrutakse siis põrgutiiviga, hommikul ja õhtul. Mõne aja pärast on soolatüügas kadunud. See ravitsemine on täieste valuta.

Soolte katarri tuleb suuremalt osalt pasedusega, kõhus tundub valusid, sooled korisevad, kuid isupuudust ei ole enamal jaol juhtumistest märgata.

Tehtakse klistiirijid leige veega ja kõhu peale pandakse niisked, soojad kompressid. — Kõige parem on üks päev ilma söömata olla, siis selle peale võetakse kerget toitu, kõigepealt tummi-suppisid, rammuleent, weepakki, ja joogiks teed.

Arstirohuna võetakse sisse kaks kuni kolm korda teelusika täis salepi-tummi (lima), millele kümme tilka kolera-tinktuuri juurde lisatakse.

Lapsi ravitsetakse selsamal kombel, ainult salepi-tumm ja kolera-tinktuur jäetakse tarvitamata; selle asemel tehtakse klistiir.

Salepi-tummi valmistatakse sel kombel, et weerandtoobilise pudeli sisse kaks supilusika täit külma wett walatakse ja sinna sisse üks teelusika täis salepi-pulbrit puistetatakse ja siis pudelis hästi ringi lofutatakse. Selle peale walatakse pudel keeva wett ligemale täis ja lofutatakse viis minutit; nüüd täidetakse pudel kaelani wett täis. Salepi-tumm seisab ainult üks kuni kaks päewa hea.

Wisa soolte katarri puhul tehtakse kolm korda päewas leiget klistiiri parthappega (teelusika täis parthapet toobi wee peale).

Zmewate laste soolte katarri rawitsetakse nõnda nagu pasanduse juures juhatatud, peale selle weel soojad-niisked mähised altkeha peale.

Sügelemine, waata: Naha sügelemine.

Sügelemine, puuwilja söömiseft tekinud. Mõnikord tuntakse peale wärskke puuwilja, iseäranis maasikate söömist kangeft sügelemist. Märgid ja rawitsemine samasugune nagu nõgesepalawikul. Sealjuures hoolitsetakse Karlsbadi soola wõi rinna-pulbri abil korraliku seedimise eest.

Sügeliste tekitajaks on täisfarnane pisiloom. See puurib enese naha läbi fiske ja tekitab wäikseid, punaseid kuplaid, mis wäga kangeste sügelewad; peaaegjalikult sõrmede wahel, käeranne seespoolsele küljele, käe kõwerdusesse küünarnuki kohal, reite peale, ja jäetakse nad hoolitusesse, jüis üle terve keha. Rõige parem, kuigi pisut kallis rohi on:

Beeru-balsam	30,0
Styrax	60,0
Piiritus	200,0

Orna nahaga inimesed wõtawad piirituse asemel oliwi-õli.

Selle rohuga õõrutakse sügelisefkohad hommikul ja õhtul fiske, peale selle kui keha esmalt roheline seebiga tubliste puhtaks pestud on. Harilikult aitab juba neljast fiskeõõrumisest küllalt. Selle peale pestagu ennast wannis, rohkeste jeepi tarwitades, puhtaks ja pandagu puhas pesu. Pesu nõuab põhjalikku läbikheetmist.

Suhkruhaigus. Suhkruhaigetele on järgmised toidud lubatud:

Wõi, liha, kalad, munad, juust, salat, wärskke aiawili, seemed, hapukas puuwili; jookidena: kohwi, tee, mineraliweed, piim. Magusaks tegemiseks tarwitatakse suhkra asemel sahharini-tablettiid.

Keelatud on: Leib, kartulid, jahutoidud, nimelt magusad jahutoidud, kaunawili, iseäranis wärsked erned, magus puuwili, ploomid, pirnid j.n.e. niisama ka suh-

kur ja suhkurt jšaldavad toidud, kompotid, õlut, marja-
wiin, likör, šokolad, wahuwiin.

Sündimismärk, maksplekl. Nende äraaotamine
wõib ainult arstiabil sündida.

Suu ja hamba rawitsemine, waata: Hamba rawitsemine.

Suutäsnake (Soor) tekib imewatel lastel ja awal-
dab ennašt wäiksete läikw-walgete täppidena ja plekki-
dena suus. Kui neid ära katsutakse tõmmata, tekivad
sinna kohta werised plekid.

Lapsel pinseldatakse suud weega wõi meega sega-
tud borakšiga.

Suu määndumine tekib igemetest ja laguneb aega-
misi üle terve suu ilanaha laiali. Alanahk on paiste-
tanud ja inetu hallikas-kollase, wastikult haisewa kihiga
kaetud. Igemetel asuwad wäiksed weripaised. Hambad
on lahti, ila kogub ülirohkeste ja on ropane-punakas.
Toidu puremine teeb valu.

Suud peab sagedaste salwei-teega, millele man-
ganihaput kaalit wõi floorhaput kaalit juurde lisatud, lo-
putama, see mõjub parandawalt. Igemeid pinseldatakse
mirchi-tinktuuriga.

Tagaotsja jügelemine, waata: Pärasoole otša jü-
gelemine.

Täid. a) Riidetäi elutseb riiete sees ja hammustab
peaasjalikult sealt kohasti, kus riided wõi pesu ihu wastu
puutuwad. Ta on pikawõitu ja hall. Tema häwita-
miseks on tarwis riideid tubliste läbi keeta.

b) Peatäi asub juuste sees, iseäranis lastel; ta on
ka hall, aga lühem kui riidetäi. Täide äraaotamiseks
wõetakse sabadilli-äädikat ja quasšia-tinktuuri, kumbagit
ühepalju, pestakse selle seguga õhtuti pead ja mähitakse
rätik pea ümber, ilma et juukseid kuivatataks. Hommi-
kul kammitakse juuksed hästi läbi. Seda korratakse kaks
päewa järjestikku ja kolme päewa pärast weel kord. On
täiisid rohkeste, pestakse magamisetoa põrand lüoli-wee
wõi weega lahjaks tehtud salmiakipiiritusega üle.

c) Sadajalgne asub peaaegjalikult fuguosade ja kaenlaaluse karwades. Ta on üsna piifite ja iimariit. Kõige parem abinõu tema vastu on põhjalik siiseseõõrumine halli elawa hõbeda salwiga kats, kolm päewa järgemisi, iga päew üks kord.

Tätowerimised. Tätoweritud märkide kaotamiseks on mitmeid abinõusi soovitatud.

Salitsilhapest ja glitserinist valmistatud salwi wõitakse paksumalt tätoweritud kohta peale, kaetakse õhukse haawasideme riidega ja kinnitatakse Inglis-plaastri abil. Kahetja päewa pärast wõetakse see maha, kaabitakse pealmine nahk ära, wõitakse uueste ülemal tähendatud salwi peale j. n. e. Harilikult korratakse seda kolm korda.

Teine wiis: Lõigatakse tätoweritud märgi suurune tükk kataplasmat wälja, leotakse ja pannakse märgi peale, seotakse sidemega kinni ja lastakse kümme tundi, kõige parem öö läbi, peal seista. Ei ole nahk siis weel pehme, korratakse seda talitust weel kord. Selle peale õõrutatakse seda kohta waheldamisi Eau de Javelle'ga ja bentsoliga kergeste ja korratakse seda nii mitu korda kuni nahk oma endise wäljanägemise on omandanud.

Tedretähnid. Geskujulil salw tedretähniude vastu on:

B. Naphthol	0,5
Acid. salic	1,0
Sulf. praecip.	3,0
Bismut. subnitr.	3,0
Hydr. praecip. alb.	1,0
Lanolin ad	30,0

Sellega õõrutatakse nädal otja igaal õhtul siisse.

*

Rp. Bism. subnitr.	
Ichthyoli ana	2,0
Ungt. Hydrarg. albi ad.	20,0
M. f. ungt.	

Salw punase nina ja tedretähniude puhul.

Toit kõris kinni. On kellegil toidu suutäis või mõni muu asi kõrisse kinni jäänud, siis katsutakse seda kõigepealt sõrmega välja tõmmata. Pahema käega hoitakse nina kinni, et suu lahti läheks ja parema käe pöial ja nimetisõrm pistetaks sügavaste kõrisse. Pehmeid suutäiji katsutakse väljaspoolt kätti litsuda. Ei lähe see õnneks, siis taotakse rufilaga tugewaste labaluude wahel, mille läbi suutäis sagedaste välja tõugatakse.

Toit, palawiku-haigetele peab võimalikult hästi seedim olema ja ühtlasi toitem. Kõige otstarbekohasemad on tummised wedelikud, läbi kurnatud kaerajahu, manna ja riisi keedised. Kui seesugusele keedisele veel pisut piima või munakollast juurde lisame, ei muutu mitte ainult maitse paremaks, waid ka toitwus tõuseb märksa. Dulusjad on ka rammuleemed wafika, või weifelihast, niisama ka puuwilja mahla sheel. Pea-asi on, et haigetele mitte korraga palju toitu ei antaks, waid parem wähehaawal ja sagedamine. Zoogiks on kõige rohkem kõlbulik jahu wesi, selters, marjawiinaga segatud wesi ja mitmesugused limonadid. Kui kõht lahti ei ole, võib wee jisse ka pisut puu- ja aiawilja mahla (siirupit) segada. Antakse ka piima, kuid ainult keedetult ja selterssi või lahja teega lahjendatult. Juua pakutakse palawikuhaigetele iga werandi või pooletunni tagant klaasi või lusikaga, kuid igaford natuke.

Mõnikord on waja haige ergutawa elustada, iseäranis kui haigel süda nõrkeda ähwardab. Me anname siis kas tassitäie rammuleent, lonksu marjawiina, kohwi või teed, ja sellel on enamaste hea tagajärg, sest see ergutab ergutawa ja elustab sel kombel kõige tähtsama elundi, südamet, kustuma hippuwat tegewust.

Pärastpoole võib hästi rammusat rammuleent anda, kui haiguse-täit seda lubab, niisama ka pehmeis keedetud mune ja lihakoofiid, kuid see üleminek wedela toidu pealt tugewama toidu peale sündigu pikkamisi ja ettevaatlikult.

Toit, pikaldastel haigetel. Pikaldaste haiguste all kannatajad võivad niihästi taimeliha kui ka lihatoitu tarvitada. Liha on tulus ainult keedetult, küpsetatult ja peeneks raiutult anda. Rõige paremine feediwad noore linnu ja vasika liha; sealih ei ole haigetele kaugelgi nii hea, ainult peeneks hakitud ja hästi läbifeedetud finki võib anda. Mune võib suppe lisanduseks süüa ja ka pehmeks keedetult. Piim on pikaldastele haigetele hästi kasulik, iseäranis kui teda rohkemal määral ja kauemat aega tarvitatakse. Piimal ei tohi aga mitte loor pealt ära võetud olla. Taimetoitudest on soovitatavad sai, biskoitt, piimaga keedetud riis, lillkapas, spargelid. Seedimise ja erkulawa elustamiseks võib pikaldastele haigetele enne söömist head punast marjawiina anda. Minult südamehaigetele ja seefugustele, kes werejooksu all kannatawad, on viin keelatud. Lubatud on ka kohvi, tee ja kakao, iseäranis soovitatav on kui toitev jook viimane.

Tõmbsoonte võrendit (tõmbsoonte laienemine). On jala tõmbsooned laienenud, siis on asjakohane neid kõwaste kinni mähkida. Soovitatavad on selleks Martini gummisidemed. Inimestele, kellel kalduvus tõmbsoonte laienemiseks on, võib ettevaatuse abinõuna gummisukade kandmist soovitada. Jalad tulewad enne woodist välja astumist kinni mähkida; kõige pealt seatakse jalg $\frac{1}{2}$ —1 tunniks kõrgemale ja mähitakse selles seisangus warmastest algades ülespoole kinni. Jala kõrgemale seadmiseks on soovitatav kõwa patja selle alla nihutada. Derwe jalg võib padja kõrval olla.

On tõmbsoonte võrendiku puhul põletikku märgata, siis pandakse äädikahapu sawimulla wee sees märgatult kastetud rätikud peale. Lahtilõnnud jalgade kinni mähkimiseks on järgmine salw soovitatav:

Acid salicyl.	1,0
Acid boric.	
Amyl. tritic.	

Zinc. oxydat ää	20,0
OI. jecor. asell. quant sat. ut fiat. past. moll.	
Vasel. flav.	50,0

Ka 1-protsendiline põrgutiivi jalk on hea. Peale paranemist on soovitatav gummisukka või ka gummisidemet kauemat aega kanda.

Tuifsoon. Tuifsoon tuikab termislikes ja rahulikus seisukorras 1 minutis:

rinnalastel umbes	130 korda
tuni 1 aasta wanustel lastel umbes	120 "
" 2 " " " "	90—115 "
" 3 " " " "	80—100 "
7. aastastel	72—90 "
12.	70—80 "
juguwõimsaks saamise ajajärgul	80—85 "
täieealistel	70—75 "
wanas põlmes	30—65 "

Palawiku puhul on tuifsoone tuikamine märksa saagedam. Hädaohtlikuks peetakse kui tuifsoon täiskaswanul 120 korda minutis tuikab; elukardetawaks, kui ta 150 ja rohkem korda minutis tuikab. Mõnesuguste peaju põletikkude puhul on tuifsoone tuikamised harilikult määrast märksa aeglasemad.

Tuifsoonte lupjanemist leidub peaaesjalikult meeste rahwastel wanemas elueas. Kuna see haigus siis, kui ta juba kaugemale on edenenu, hulga hädaohtusid enesega kaasa toob ja sagedaste äkilise surmaga lõpeb, siis peab haige arsti juhatusi täpipealt täitma. Üleüldisteks määrusteks on: ärewuse eest hoidmine; võimalikult wähe alkoholi, tubakat, kohwi ja teed. Lihtsad kergelt seediwad toidud, wähe liha; rohkeste puuwilja, aiawilja, piima ja kergeid jahutoitusid. Korraliku seedimise eest rinna-pulbri sissewõtmisega hoolitseda, ka Karlsbadi soola korramõõdulil tarvitamine on soovitusewäärt. Waljuste keelatud on külmad ja isäranis palawad wannid (supelused).

Tulehaavad. Põletamise või kupaamise puhul määratakse wiga saanud koha peale koha paks kiht tulehaawa-salwi (Liniment Calcariae). Katsud pistetakse tuliseks tehtud ja ärajahtuda lastud nõelaga lahti, lõigatakse lahtine nahk ära ja puistatakse järgmist pulbrit paksult peale:

Bismut. subnitricum

„ subcallicum áá part. aeq.

Hädakorral ainult tulehaawa-salwi või tina-salwi. Ei ole ka tulehawa salwi käepärast, siis tuleb ärapõletatud või ärakupatatud koht õli, või, raswa või puhastatud toiduga paksult katta ja selle peale weel paks kiht puhastatud puuwillu panna.

Üleüldse peetagu meeles:

Lähewad riided petroleumist, piiritusest või mõnel muul kombel põlema, siis tuleb põlewale inimesele koha waip või lai kuub üle wisata, õnnetu maha tõmmata ja maas nii kaua edasi-tagasi weeretada, kuni tuli lämmatatud on; siis rohkeste wett peale walada, et õõgumad riided kustuksid. Ka siis kui keegi ennaft ühes riietega ära kupatanud on, tuleb külma wett peale walada, et tulised riided ära jahtuksid. Selle peale tulewad riided kääridega keha pealt lahti lõigata, nii et nad ilma kääristamata lahti tuleksid. Tule või keewawee läbi häda saanud inimene tuleb sooja tuppä wiia ja sooja teed või kohwi juua anda.

Rustutamata lubja läbi tekkinud põletishaawade puhul: Lubja äädikaga pesta ja õli peale wõida.

Sapete läbi tekkinud põletishaawade puhul: kuuwalt ära pühkida, siis lahja tooda sulatiseega või lubjapiimaga pesta, õli peale tilgutada ja õlise lapiga kinni siduda.

Tuulerõnged on külgehakkaw haigus. Naha peale tekivad waitesed wistritud, mis mõne tunniga kuni ernesuursteks kollakateks või weekarwa walgjateks läbi-paistwateks põiekesteks kaswawad. Mõne päewa pärast

kuiwawad need põietesed ära ja langewad ühe kuni kahe nädala jooksul maha. Mõnikord on haigel pisut palavikku.

Ravitsemiseks pestakse tuulerõugeid alkoholiga ja puistatakse salitsüli-puudrit peale.

Woodis wiibimine on soovitatav, kuid mitte tingimata tarwilik.

Uhatus, waata: Dhatus.

Ummukkus. Ummukuse puhul on pãrafoole ühe-kordse tühjendamise tekitamiseks klistiiri ja glitserini-küünlake väga head. Beetakse jissewõtmise rohtu paremaks, siis mõjub kastor-õli, 1—2 supilusika täit korraga, pehmelt ja kindlalt, niisama head on ka rinna-pulber, jalape-pillid ja Folia Sennae. — Rinna-pulbrit antakse üks kuni kaks teelusika täit, jalape-pillid õhtul kaks pilli; Folia Sennae supilusika täis tasitãie keema wee peale teena.

Snimestele, kes sagedaste ummukuse all kannatawad, on soovitatav toidusid pisut muuta. Seedimist (tühjendamast kãimist) korraldavad toidud on: jãme leib, kartulid, kaunviljad (mitte pãreedena), kapsad, hapukapsad, nairid, kurgid, seened, puuwili, heeringas, sardellid, soolaliha, worst, raswased toidud, kompott; joogid: kohwi, tee, petipiim, puuwilja mahlad, meji, wãrske õlut. Kui sooja Priesnitzi mähise õhtul keha ümber paneme, on ummukkus jãrgmiseks hommikuks enamaste kadunud.

Mõnused kõhtu lahti tegewad rohud kãuemaks tarvitamiseks on rabarberi-tabletid, Karlsbadi sool, paaks-puu koor. Soowitusewãart on ka jãrgmine tee:

Sennesblãtter	2,5
Sassafrasholz	5,0
Lindenblüten	5,0
Queckenwurzel	5,0
Süßholz	5,0
Tausendgũldenkraut	10,0
Stiefmũtterchen	10,0
Rußblãtter	15,0

Karlsbader Salz	15,0
Guajakholz	20,0
Faulbaumrinde	30,0

Need rohud segatakse kõik segamine ja wõetakse siis üks supilusika täis tassitäie keewa wee peale. Seda teed tuleb õhtul juua.

Lastel katsetakse ummuksust ikka toitumise muutmise waral kõrvaldada. Puuwilja mahl, wõileib, millest hästi pakfult wõid peal, ploomimoos, hapukoore, mesi, petipiim, ja jäme leib on toidud, mis ummuksusele vastu töötawad. Kõhtu lahti tegewa rohuna wõib noaotsja täie rinna-pulbrit anda, wõi jälle klistiiri wõi glitserini-küün-lakest tarwitada.

Imewatele lastele on ummuksuse puhul kõige parem leige weega klistiiri teha wõi Hufelandi lastejahu jisse anda.

*

Rp. Aloès	1,0
Rad. Rhei. pulv.	
Sap. medic ana	4,0
Extr. gent. q. s. ut. f.	
pil. 50. Consp. pulv. Irid.	

Hommikul ja õhtul 6—8 pilli teewad kõhu pehmet lahti.

Unepuudus. Unepuuduse all kannatajad inimesed peatjid õhtuti kohwi, tee, alkoholi ja tubaka tarwitamisest eemal hoidma. Üks klaas Müncheneri õlut on selle asemel wahel üsna hea. Magamiseta olgu awar, hästi tuulutatud ja waibad ei mitte liiga soojad. Õhtuti ei peaks peaga töötama ja umbes kaks tundi enne magama heitumist ei tohiks enam midagi süüa. Tulus on enne woodise heitumist leige wann, wõi jala-wann wõi külmaweega pesemine. Soowitaw on õhtuti tassitäis baldrianteed wõi erguwalude iures nimetatud Heimi teed juua.

Uui on meie kehale tingimata tarwilikuks kosutuseks. Kiühästi teha kui ka wanni puhkawat endid wälja

ja saavad päewa jookful kaotatud jõu jälle tagasi. Sellepärast on une kestvus ja sügavus eraforralise tähtsusega. Heaks märgiks on, kui une peale mitte liig kaua oodata ei tarwitse. Warstigi, mõnel ka kõige lühema aja jookful, kaob meelemärtus, liikmed lööwad lödwale magus rahu tundmus käib kehast läbi, ja inimene jääb magama. Aga kuna pea ja liikmed tubliste puhkawad, töötab süda wäsimata edasi ja tugewate tõugetega saadab ta werd keha mööda edasi. Ka see apparat, mis kehas ringi woolates mustaks läinud were jälle ära puhastab, meie kops, töötab edasi; sügawate pikaldaste hingetõmbustega ammutab ta kehale eluõhku, hapnikku, ja lahutab kõlbmata, kahjuliku söehappe wälja. Aga ka seedimine töötab õõseti, kuigi pikaldasemalt. Hommikku lähinemisel muutub uni kergemaks. Peale küllaldast magamist tunneme endid jälle wärsked ja teowõimjad olewat ja möödaläinud õhtu wäsimus on nagu käega ära pühitud.

Uppumine. Õnnetul tulewad riided seljast ära wõtta, suu tal lahti teha ja suu ja nina kõntsfast puhastada. Siis pandakse ta kõhuli, ja nimelt nii, et pea ja rind sügawamal oleksid kui keha. Selja peale litfudes aetakse wesi siis suu kaudu wälja. Keha tuleb waheldamisi külma ja sooja weega piserdada, rinna peale lastutatakse märe-gade rätikutega, nuusutada antakse salmiaki-piiritust, nina ja kurku kõdistatakse julega. Ei hakka õnnetu sel teel hingama, lastutakse hingamist kunstlikult soetada, nagu wälgu löõgi juures juhata tud.

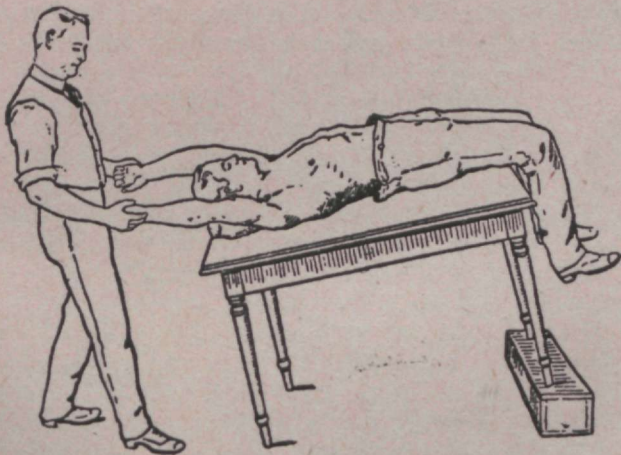
Hakkab õnnetu hingama, siis mähitakse ta soojade wai-pade sisse ja asendatakse woodisse, kus weel soojalt pealt kinni kaetakse, kõige parem mõned soojad pudelid wõi kiwid jalgade alla ja reite äärde seatakse. Niipea kui ta neelata suudab, antakse teelusikatäie kaupa palawat teed, kohwi wõi wiina.

Uusi hammustamine. Rawitsemine on peajoontes samasugune nagu koera hammustamise juures juhata tud

(waata fee), peale felle walatakse haawasfe salmiaki-piiritust ja joodakse suurel hulgal alkoholi (lihtsat wiina, konjaki, rommi, lahjendatud piiritust). Haawa wälja-imemise eest tuleb hoiatada, sest juhtub imejal moka wõi keele külges wälgegi kriimustus wõi täie olewat, wõib ta iseennast kihwtitada.

Wäänamine, waata: Nilastus.

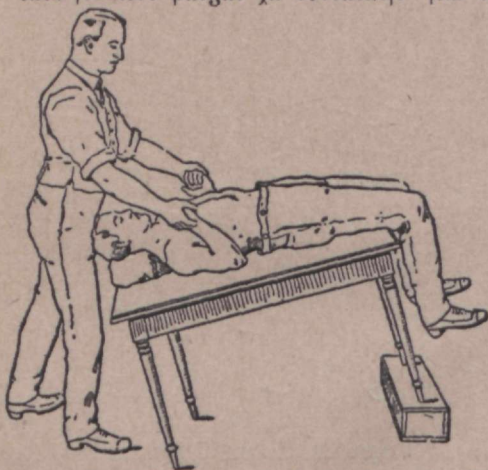
Wälgulöötk. Wälguft uimastatud inimene wiidakse kõigepealt, kui ta kinnises ruumis peats olema, waba

Soon. 16. Kunstlik hingamise soetamine (1. wõtte).

õhu kätte, wõetakse riided seljast ära ja seatakse ta seljale maha, pea pisut madalamale kui jalad. On laud läepärast, siis asendatakse õnnetu sinna peale ja laud seatakse jalgade poolt otsast pisut kõrgemale. Jalad rippugu põlwiist saadil maha. Selle peale hoitakse tal salmiaki-piiritust nina all, sõrutakse rinda, iseäranis südamekohta tugewaste. Külma wee sees märjaks lastetud lappisid ei tohi wälgulöögi ega elektrilöögi puhul tarwitada, niisama

ka mitte õnnetu peale külma wett piserdada. — Ei hinga õnnetu enam, peab katsuma hingamist kunstlikult soetada. Kõige lihtsam on siin Sylvesteri wiis. Nagu ülemal öeldud, tuleb õnnetu selili asendada, riided seotakse kokku ja pandakse pea ja pihtade alla, et need pisut kõrgemale tõuseksid. Rawitseja asub nüüd õnnetu pea taha, wõtab tal kätest kinni, tõmbab need siruli ja siis üle pea, ning hoiab nad selles seisukorras 2 sekundi. Selle liigutuse abil täidab ennast lops õhuga. Selle peale liigutakse käed sedasama teed tagasi ja lihtutakse nad wastu rinnakasti, mille tõttu õhul jälle wälja hingatakse. Ka siin peetakse käed kats sekundi paigal ja korratakse siis neid lii-

Zoon. 17. Kunstlik hingamise soetamine (2. wõte).

gutusi umbes wiisteist torda, kuni inimene iseenesest hingama hakkab, mille peale kunstlik aitamine kohe järel jätta tuleb. — Selle peale wiidakse haige woodisse ja antakse talle lusika abil pisut wärsket wett wõi marja-wiina juhu.

Elektrist tabatud inimest rawitsetakse niisama, ainult et õnnetu kõigepealt elektriwooluse piirkonnast wälja

tuleb toimetada. Tähtis on ka et rawitseja ise elektriwooluga ühendusesse ei sattuks. Kui võimalik, tõmmatu ta galossid jalga ja mähtigu gummiriiet kätte ümber ja seadku omale kuiwad puuhalud jalge alla, et ta maast igal juhtumisel isoleritud oleks.

Wäljaheited. Külgehallawate haigete wäljaheited tulewad lubjapiimaga üle walada, kolera haigetel: ofse, roja ja fuji; difteritise ja sarlakide haigetel: röga, ila, fuji, nina-ila; soojatõbe ja düfenteria (wepesanduse) haigetel: roja ja fuji.

Üleüldisel tarwitusel olewates wäljaläigu kohtades külgehallawad haiged ei tohi käia, juhtub seda siiski, tuleb istelaud 5-protjendilise karboli-weega hästi üle õõruda, ja ka auku tuleb karboli-wett walada.

Beetõbi, waata: Kusele ajawad rohud.

Weise röögatus, waata: Dhatus.

Wisstriid, mustad. Mõnel inimesel tekivad wäiksed mustad täpid näo, õlade ja rinna peale raswanäärmete awaufesse.

Nende äraaotamine wõetakse järgmiselt ette:

Need mustad wisstriid tulewad wälja pigistada, ja üsna sünnis on selleks uuriwõti, millega äkitselt ja kuni tugewaste otskohe alla ja ühtlasi pisut ettepoole litfutakse. See sünnitab ainult wähe valu, kibedam on juba nende mustade täppide wäljalitsumine huultest ja kõrwalestadeft. Pehmeid wisstriika, misfuguseid iseäranis sagedaste nina peale suuremal osal kofku tekib, on kõige parem nüri noaga kõrwaldada, nimelt nüri noaga nina õõrmetest tasakesi nina selja poole litfudes. Kõige otstarbekohasem on seda õhtul teha ja kohe selle peale nagu gold-treemi wõi lanoliniga (mitte wafeliniga) ära pühkida ja siis kohe jälle seebi ja palawa weega puhtaks pesta.

Selle peale õõrutakse nahk kas wääwli-puudriga tergelt siise wõi niisutatakse kummerfeldi pesuweega. Wääwlipuuder jääb kuni hommikuni näo peale ja pes-

talfe siis leige üheprotsendilise borakfi-weega maha. See-
sugust ravitsemisewiisi jatkatakse kaks kuni kolm nädal-
lat edasi.

Selle peale wõetakse, wõi kui nahk punetama lööb
ja torgelt lõõmama hakkab, siis juba waremalt, wääwli-
puudri asemel järgmist wääwli-salwi.

Sulfur. praecipit.

Zinc. Oxyd. ää 1,0

Ungt. leniens 30,0

Seda õõrutakse enne magama heitmist torgelt sisse
ja pestakse hommikul leige wee ja borakfi wõi seebi abil
maha. Lõpuks pühitakse nagu igapäew kolm kuni neli
korda alamal juhutatud wedelikuga üle ja õõrutakse tal-
kumi-puudriga torgelt kuivaks.

Resorcin 1,5

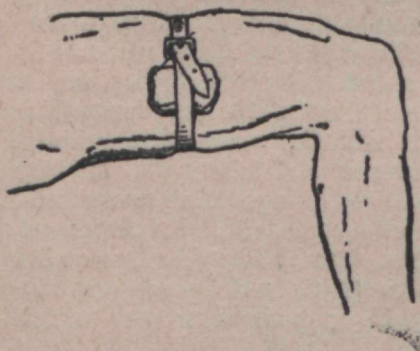
Spirit. vini gallic.

Aqua Coloniens

Aqua Rosar ää 50,0

Glycerin. 5,0

Werejooks. Suuremate haawamiste, wigastuste, õn-

Soon. 18. Side mere waigistamisels
reie peal.

wõi noaga harutades. Õn pea wõi ülemine teha wigas-

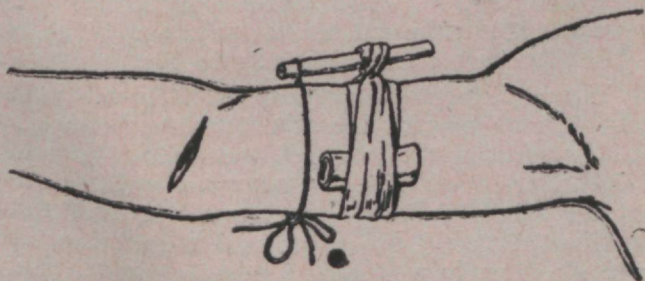
netuste puhul peab
katsuma suuremat we-
rejooksu wiibimata
fulguda, sest et õnne-
tutel muidu enne
arstiabi saamist liiga
palju kallist werd ka-
duma lähets wõi
nad wereft koguni
tühjaks jookseksid.
Rõõgepealt tulewad
riided wigastatud ko-
ha ümbert õrnalt
lahti teha, kas wõi
kääribega lõigates

tada või haavata saanud, siis seatakse õnnetu istuma ja pea kõrgele. Haawa ennaft ei tohi lätega puutuda, niisama ka mitte werd waigistawat puuwilla tarvitada. Haawa peale pandaakse puhas taskurätik või haavamähis, selle peale siis puuwilla või taskurätikuid, kuni kaunis pakks kahl tekib. Ja see kahl seotakse siis haawafidemega finni. Ei lähe sel kombel õnneks werejooksu seisma pan-

Joon. 19. Haawalitsumine suure werejooksu puhul.

na, siis pandaakse haavamähis või taskurätik pakksult

Joon. 20. Käe finni sidumine were waigistamiseks.

haawa peale ja litfutakse kõigest jõust, kuni arst pagale jõuab (joon. 19). On käsi või jalg wiga saa-

nud, siis on soovitatav wigastatud liiget ka pealtpoolt haawa paenduma sidemega kinni siduda.

Zoofseb sisemistest elunditest werd, siis tuleb arsti pärale jõudmiseni järgmiselt talitada:

Ropsu werejooksu puhul, helepunane wahu-taw meri, sealjuures kõha: riided lahti teha, pealtkeha kõrgemale asendada. Haige ei tohi kõneleda. Külmad mähised rinna peale.

Rõhu werejooksu puhul, kohwipaksu sarnane meri, walu kõhus, kahwatus: pealtkeha kõrgemale asenda, haige ei tohi kõneleda, külmad mähised kõhu peale.

Põie ja soole werejooks: külmad mähised põie kohta; klistiirid jääkülma weega; rahu.

Nina werejooks: krae lahti päästa, pea kõrgel hoida ja mõlemad käd püsti hoida, sügawalt ja rahulikult hingata. Külmad mähised kulla ja sääremarjade peale. Külma wett ninasse tõmmata ja kõwad puuwilla tordid sõõrmetesse pista. —

Werd waigistawat puuwilla (Eisenchloridwatte) tohib ainult üsna wäiksete haawade juures tarwitada; on meri seisma jäänud, siis tuleb haaw lüfili-weega puhataks pesta ja kinni siduda.

Werejooks naisterahwa suguosadest tuleb nii mitmeselisel põhjustel, et siin wõimata on abinõusid juhutada. Neid leidub eriraamatust: „Naistehaigused“.

Werekihwiitus tekib tihti tähtsusetaks peetud ja hooletusesse jäetud wäiksete haawade, putukate pistete j.n.e. läbi. Haige tehaosa paistetak langeste üllesse ja walutab ägedaste; on näit. sõrmes wiga, siis walutab werekihwituse puhul terve käsi kuni õlani; ka wõib mõnikord kitsast punast joont näha, mis peopesast algades kuni poole käewarreni ja weel kõrgemale ulatab. Tuleb ühtelugu äädikahapu sawimulla kompressiivid (neli lusikatait äädikahaput sawimulda toobi wee peale) peale panna ja kohe arst abiks kutjuda.

Werepuhastus. Paljud wõtawad terwishoiu otstarbel sügifel ja kewadel werepuhastuse ette. Selleks on soowitusewäärt:

Tee. Mõnda nimetatud werepuhastuse tee (Blutreinigungstee) mida aptegist osta tuleb. Seda teed lastakse hästi keeda ja joodakse iga õhtul üks tassitäis.

Lastele on aiakannikeste tee (Stiefmütterchentee) hästi soowitatam.

Pillid. Igas aptegis müügil olewad Jalape-pillid. Hommikul ja õhtul üks pill wõtta.

Pulbrid. Puhastatud wäawlipulber ja wiinakivi, kumbagit ühepalju kokku segada. Üks kuni kaks teelusika täit päewas wõtta.

Weresülitamine. Hakkab juust korraga werd tulema, siis püütagu kõigepealt otsusele jõuda, kas see weri mitte suu õõnsusest enesest ei tule, näit. igemetest. Seesugusel korral loputatakse suud äädikahapu sawimulla weega või manganihapu kaali weega ja piheldatakse igemeid myrrhitiinkturiga. — Helepunane, wahutaw weri tuleb alati kopsust; seesugusel puhul peab kohe arstiabi nõutama.

Were tungimine pähe. Seda tülitawat pahet võib külmade jala-wannide abil kõrvaldada, või weel parem woolawa wee abil. Kodus võib selleks otstarbeks gummitoru weetraani otja pista ja teine ots siis wanni sisse, jalge peale juhtida. — Soowitatam on ka leha õõrumine kuuwa, hästi karmi rätikuga ja paljajalu käimine kareda pinna peal. Öõrumine paneb were naha poole woolama; paljajalu käimise tagajärjel muutuwad peaaju werejooned kitsamaks.

Werewaesus on kahwatõbega peaaegu ühtelaadi haigus ja tabab peaaesjalikult lapsi, kõige sagedamine aga noori tütarlapsi. Nahk muutub neil ilmatorkawalt kahwatuks, iseäranis igemete ja huulte ilanahk. Ka käd ja jalad on neil enamaste külmad.

Isu äratamiseks antakse neile mõnda isupuuduse all nimetatud rohthu või igatord enne söömist teelusika täis

condurango-wiina. Seal kõrwal on rauda jifaldawate rohtude tarwitamine soowitatam, kas kolm korda päewas supilusika täis raua-tinkuri (Eisentinktur) wõi kolm korda päewas kaks Blaudi pilli peale söömist.

Terwist toomad möödukas liikumine wärskes õhus, korralit feedimine, hea tugew toit; hästi asjatohased toidud on spinat, läätsed, munad, piim, linnasse õlut. Tühjendamaks käimise korraldamiseks kompotid, mesi; kõhtu lahti tegewatest rohtudest rabarberi-tabletid.

Rp. Ferr. lact.	5,0
Sacch. lact.	50,0
M. f. pulv.	

3 korda päewas noatja täis werewaesuse puhul.

Rp. Ferri reduct.	0,5
Magnes. carbon.	2,0
Sacch. lact.	10,0
Mf. pulv.	

Kolm korda päewas noatja täis werewaesuse puhul.

Weripaised. Paisete autamiseks tarwitatakse meil suuremalt osalt sooje linaseemne kompressiisid, palju mõnustam oleks siiski kataplasmasiid tarwitada (waata: Suhatuse arstirohtude tarwitamiseks). On paise lahti läinud, siis on soowitatam karboli-elawhõbeda salwi peale panna wõi seebipiiritusega niisutatud lappiisid. Kellel sagedaste werepaisete all kannatada tuleb, see teeb hästi, kui ta kaks kuni kolm korda päewas teelusika täie õllepäarmi weega wõi kohwiga jisse wõtab.

Wingu kihwtitus, waata: Lämpumine.

Woodi niisutamiseks nimetatakse seda tülitawat asja, kui inimene woodi märjaks teeb, ilma et seda teaks wõi tunneks, iseäranis öösel. Seda haigust leidub lastel, sagedaste kuni 17.—18. eluaastani. Otskohest parandawat abinõu selle wastu ei ole. Igatahes ei tohi lapji sellepärast mitte waljuste karistada, sest et siin haiglase

nähtusega tegemist on. Soovitataw on, et lastele mitu tundi enne magama minemist mingisugust wõdelikku ei antaks ja kõik toidud tulewad neile ilma württideta valmistada. Laps asendatagu nõnda woodisje, et waagen (niudekoht) kõrgemal oleks kui õlad, sel kombel kogub kuji põie põhja ja ei tungi wastu põie krook-lihast (rõngas-lihast). Kuna woodi niisutamine ühtlasi kehalise nõrkuse tundemärgiks on, siis antagu tugewat toitu ja kolm korda päewas teelusika kuni supilusika täis rauatinkture. Soovitataw on ka ristluude ümbrust enne magama minemist külma weega pesta. Ajalehtedes kuulutatud jiskewõtmise rohud on wäärtuseta, nende eest peame hoiatama. Rinnitatakse, et kurgurahkude paksenemine paljudel lastel woodi niisutamise põhjuseks on. Me ise oleme mitu korda näinud, et woodi niisutamine kohe kadus, kui see korratu lihtsa, kerge lõikuse teel kõrwaldati. Kurgurahkude paksenemist saab selle läbi aru, et lapsed suuremalt osalt juu lahti hoiawad, õõseti norskawad ja nina kaudu neil raske hingata on. Lapsed kannatawad alalise nohu all ja kõnelemine on pisut ebaloomulik.

Woolmed, waata: Koolik.

Woswori kihwtitus. Wärgid: kõhuwalu, pasandus, ossel küüslaugu hais ja läigib pimeduses.

Õksendamist tekitada (waata: Kihwtitused), mitu korda, iga pooletunni tagant 20 tilka terpentini-õli kaeratummi sees jisse anda. Piima ja raswaseid õlisid ei tohi koguni jisse anda.

„Teaduse“ kirjastusel ilmunud arstiteaduslikud raamatud:

Kudas peab inimene hingama? Kirjutanud Dr. G. Zoelandt. Kop-
suharjutused kõigile, kes termed tahavad olla. Piltidega. Hind 30 kop.

Kes oma terwihest lugu peab, see ositu enesele ülemal nimetatud raa-
mat ja nende ribade kirjutaja on selle üle kindel, et see Teie palju kasu
tooma ja Teie terwiist silmanähtavalt tootama.

Imeõud taimedes. Juhatused, kudas neid leida ja tarvitada. Ad.
Alf. Michaelis. Hind 80 kop.

Prof. Oslander, Dr. med. Zwierteint, Dr. med. Weiss, prof. Winter-
nith, prof. Affelmann, Lukas Schrödt, Bilgueri, Ihuarst Rämpf, prof. Hegel-
waldi, prof. Klempereri, prof. Altschuli, prof. Fischeri, Sahnemanni, Kade-
mächert, Seningi, prof. Farringtoni, prof. Autenriechi, prof. Voct, prof. Culleni,
Dr. Burnetti, Dr. Großbergert, prof. Duvall, Dr. Auenbruggeri, prof. Flügge,
prof. Stahl, Dr. Bloch Marri, Dr. Kaiser, prof. Sufelandi, prof. Sprengeli
ja teiste kuulsate arstide õpetused rohtude valmistamiseks taimedest igasuguste
haiguste vastu.

Argus, lohmetus, ärevus. Nende põhjused ja parandamine. Dr. med. G.
S. Berndt. Hind 60 kop.

Sisu: Argus ülemate ees, Argus teise soo vastu. Ülearune punas-
tamine, Ekfamitarus ja argus awalikul etteastumisel, Rohmetus kehaliste
õlgade tagajärjel, Rohmetus närvivõlgade tagajärjel, Salakirev argtuse põh-
justeks, Arguse kõige raskemad iselaadid jne.

Wäite terwiise-õpetus. Piltidega. Koftu seadnud Dr. Julian Mar-
cuse. Hind 30 kop. Sisu: Inimese üleilidised elutingimised. Elutorter. Tuu-
lutamine. Magabistubade õht. Kudas magada ja kui kaua. Waigus ja puh-
tus. Kuivus ja joosus. Kehatate. Misfugust riiet tunda. Alusriided. Pea-
liisriided. Naisterahma riided. Sulapaalad, jukad ja saapad. Karastus. Ohu
ja waiguse sport. Suplemine ja ujumine. Sport ja kehaharjutused. Toit ja
toitmine. Toiduollused ja nende tähtsus. Toiduõdntise-wolis. Keedukunst ja
söögitord. Tähtsamate toitude toiduäärtus. Nende valmistamine. Kas
maksab söömise juures juua. Joowastarwad joogid. Wõni üleilidne sõna söö-
mifest ja joomifest. Tubakas. Silmad. Kõrwad. Nina. Suu ja hambad.
Misfugustest ollustest seisab inimese teha koos?

Inimese teha ehitus ja tegetus. Piltidega. Dr. med. S. Sachß jä-
rele Dr. B. Keier. Hind 50 kop. Sisu: Sissejuhatus. Loobuseteadus ja hinga-
teadus. Fiisika ja keemia. Organismus kui ühistond. Keha ehitusefivid.
Keha ülewaltpidamine. Toiduained. Toitmine. Seedimine. Weresi ja were-
ringjookust. Sida. Hingamine. Keerud. Rahk. Loomulikuust soojusest. Luud
ja liimed. Lihasfed. Ergutawa. Meeleristad. Nahameel. Maitmine.
Haitmine. Nägemine. Kuulmine. Rakkude rohkenemine. Siginemine. Piima
eraldamine jne.

Alkilised haigused. Piltidega. Kirjutanud Dr. Georg Zehden. Hind
25 kop. Sisu: Wõni üleilidne sõna. Alkamifest. Kudas tuleb aidata.
Kudas paranewad haawad. Haawapõletik. Esimene abi õnnetusekor-
dadel. Weresjooks tult- ja weresjoontest. Kudas inimest weresjooku pu-
bul asendada. Luumurdmifest. Millest tuntakse luumurd ära? õnnetute wedu.
Wenitusest ja nitastustest. Põletamifest. Kõrwetamifest. Mis tuleb teha, kui
riided tuld külge on wõtnud. Riiete tulekindlaks tegemine. Kudas tuleb põle-
nute üleilidse esimest abi anda. Kälmaõdntifest. Lämmastustest. Kunstlikust
hingamifest. Appumifest. Jää siise murdmine. Päätesepistest. Woad silmas,
õrwas, ninas, söögitoris ja kõhus. Wälgulöömistest. Weresjooks ninast, soo-
last, õhust ja alumifest kehaosast. Krampidest ja langetõbest. Rabandusest.
Winesustest. Hingamise kitsustest. Putukate pisted. Hullu toera hammustea-

misest. Uskide hammustamisest ja selle arstimisest. Waimuhaigusteist. Üleilidse lihwtuitusest mitmesuguste asjade läbi ja juhtumistel. Tariwilit raamat igalihele.

Terwisehoiu raamat. Juhatus, kudas terwitist hoida. Rokkuseatud Saffamaa teiserliku terwisehoiu walituse poolt. Piltidega. Dr. med. J. Lutga eestõnega. Hind 1 rbl. Sisu: Sisesejuhatuses. Inimese tehaehitus. Üstmitud tehaosad ja nende tegewus. Inimese elutarwitused. Ohl. Wesil. Toitmine. Riided. Eumaja. Tegewus ja puhkus. Inimese seikford. Ühistonnas. Asutusjed. Päbitämine inimeste wahel. Kaswatus. Elukuse ja teenistus. Terwise taotamine wäliste mõjude läbi. Ilmade ja ilmastitu tahjulit mõju terwise kohta. Külgehakkawad haigusjed. Muud haigusjed. Innetud juhtumised. Saigetaliituse eeldeadmisjed. Raamatus on üleilidse 256 iseseiswat jagu, millede üleslugemiseks nimekirja ruum piiratud on.

Lapse suguelu. Kirjutanud Dr. A. Noll. Lastewanemad ja lastewatajad ja üleilidse tõi, kes lastega rohkem kokku puutuwad, ärgu jätku seda raamatu läbi lugemata. Sellel kirjatöö on üleilidne kuulsus ja suur wäärtus.

Sisu: Sisesejuhatuses ja ajaloolised tähendused. Sugutunne. Soo wahed lapsepõlwes. Tundemärgid. Ebaaharilikut sugutungid. Kombedpatus ja juguhaiguste tundemärgide äratundmine. Lapse suguelu tähtsus. Wägistamisjed. Suguline lastewatus. Raamatus on 142 iseseiswat ainet arutusel, mis lastewatuse juures esimese järgu tähtsuse on omandanud.

Kopjutiikitus ja selle wastu wõitlemise rahwuswahelisse ühisuse kirjawahetaja liige. Hind 30 kop.

Selles raamatus näitab Dr. von Pezold, kudas tiisitust tekkib ja kudas selle toleda haigusse wastu, mis nii palju tuhandeid noori elusti iga aasia ka meie rahwa hulgast maamulda wiib, wõidelda.

Waimutöö terwishoid. Dpetus, kudas waimujõudu karastada ja suurendada ja kudas isearanis head mälestust saada. Kirjutanud Dr. W. Pierri. Hind 50 kop. Sisu: Rohu, suuga hingamine, liigliha nina- ja kurgutoopas, näarrete paistetusjed jne. Rõwahaiigusjed. Influenta särelmõju. Unea oset. Peawalu. Innetused. Alkoholi ja tubala lihwtitused. Langedöbi. Uestigne wästamine. Närwiline oset, närwide nõrkus. Wainu tegewuse rikked ja nende arstmine. Närwilitud tähelepanemise-wõime rii ed ja nende arstmine. Mälestuse-wõime rikked ja nende arstmine. Dpetus waimujõudude suurendamisest. Dr. Pöhlmanni dpeutis mälestusewõime karastamisest.

Suremine. Kirjutanud professor Nothnagel. Hind 35 kop. Kõige suurem inimesefoo waentlane on surm, ja kui nüüd professor Nothnagel meile tema inimise ja tegewuse üle täielist pilsti patub, siis peaks arwama, et ühregi inimest ei ole, kes teada ei tahaks, millest surm — suremine inimese ihusse tekkib.

Soonetajumine. Täielik soonetajumise (ihuristikmise, masserimise) dpetus elutuseliste soonetajujatete ja wõhtkutele. Hind 30 kop. — Siljaagegu weel oild meil soonetajujatets ainult wanad naised, kettel inimese elundite ehitusest ja tegewusest ainduistli polnud. Aga ka nemed muusused, näpistatid, ja imelik, haige tundis tergitust. Uuemal ajal on arstid soonetajumise uueste tarwitusele wõtmud ja praegu leiab hull wäljädppinud soonetajujaid hästi tasuwat teenistust. Pealegi ei ole neid taugestli nii palju, kui neid hädaste tarwis lähets. Raamatus „Soonetajumine“ juhataatse täpi peast misjuguste teharitete ja haiguste puhul sooni tasuba tuleb ja kudas seda ette wõtta.

Raisetehaigusjed. Piltidega. — Palju, palju naisti on mele pätwil haiged ja surewad waitset kannataades enneaegselt. Arsti juurde minna hoiaid palsuid nendest loomulik häbelikkus tagasi, sest meesterahwast, olugiti see arst, oma teha kallal tohada lasta, ei ole jugugi meeldim, ja naisarstidest on meil senini weel suur puudus. Seisets hoiawad ka arsti suurel täimise tagajärjed neid tagasi, sest wäga fagedaste näewad nad oma tutawatest, et see midagi aidanud ei ole. Saigemajast wälja tulles paistab terwis küll paranenud olewat, aga warstiigi tuleb wana haigus uue jõuga tagasi: Sest arstidel on mele pätwil wiisiks suuremalt osalt ainult idgata, krafiida, pöletada — ja tohitiseda.

Tellimise adress: Ребель — Tallinna, „Tealysc“ — „Seabus“

Gestimaa

Rohu-kaubanduse ühifus

==== Tallinnas, Harju uul. nr. 41. ====

Telegrammi adr.: „Ephag“. Telefon 12—62. Postikast 59.

Arstirohtude, kemikaliat ja wärwikauplus.

Suurel ja wäiksel wiisil müük.

:: Keemika-pharmatseutline laboratorium. ::

Oma analüüsi kabinetis katsutakse kõigi kaupade headus
==== ja puhtus enne müügile saatmist järele

**Eht Odekolonid, kõigepeenemad lõhnaõlid,
kreemid, seebid, puudrid, juukseseed j. n. e.**

kuulsamatest wabrikuteest nagu: Brohard, Leuchner — Ber-
linis, Ed. Pinand — Pariisis, Moderne — Pariisis, Kal-
let, Mühlens — Kölnis ja Riias, Roger & Gallet, —
Pariisis, Atkinson — Londonis — Peterburi keemialabora-
torium, F. Wolff & poeg — Karlsruhe, Lohse — Berli-
nis, H. U. Brieger — Riias, Houbigant — Pariisis,
:: Dralle — Hamburis, W. Seeger — Berlinis. ::

Suur ladu

toidu- ja jõukofutuse abinõusid, tualetiasju, supelusasju,
maaldri wärwisid, wärwipuid, wärwiekstraktisid, haiguse-
idude häwitamise abinõusid, mineralwett, supelusseoolasid,
: : männikaswu ekstraktisid ja hapniku wannisid. : :

Moussoni, Pariisis ja Frankfurtis, Maini ääres
Igema-seebi ainumüügi õigus Kõiksugu haigete rawit-
==== semise abinõud. =====

Tapeton, tapetide puhastamise abinõud.

